

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Starptautisko attiecību un diplomātijas katedra

MAGISTRA DARBS

**Ķīla kā saistību izpildes nodrošinājuma veids
starptautiskajos privāttiesību darījumos**

Dienas nodaļas
IV semestra studente
Aiga Mieriņa
Stud. apl. JurP 980548

Zinātniskais vadītājs:
Dr. iur., prof. **Jānis Rozenfelds**

RĪGA 2007

SATURA RĀDĪTĀJS:

IEVADS	3
GALVENĀ DAĻA	6
I NODAĻA. SAISTĪBU IZPILDES NODROŠINĀŠANAS LĪDZEKĻI.....	6
1. apakšnodaļa. <i>Vispārējs raksturojums</i>	6
2. apakšnodaļa. <i>Saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļu efektivitāte</i>	12
II NODAĻA. ĶĪLAS TIESĪBAS UN NODROŠINĀTAIS PRASĪJUMS	15
1. apakšnodaļa. <i>Ķīlu veidi un to nodibināšanas īpatnības</i>	15
Vispārējs raksturojums	15
Ķīla kā valdījumā nodots nodrošinājums	20
Ķīla kā bezvaldījuma nodrošinājums	25
2. apakšnodaļa. <i>Nodrošinātais prasījums un papildus nodrošinājumi</i>	29
Nodrošinātā prasījuma nodibināšanas īpatnības.....	29
“Cross security”, “cross default”, “pari passu” un “negative pledge” klauzulas	31
III NODAĻA. FINANŠU LĪDZEKĻI KĀ NODROŠINĀJUMA VEIDS	35
1. apakšnodaļa. <i>Finanšu nodrošinājuma veidi un to nodibināšanas īpatnības</i>	35
Finanšu ķīla	35
Fiduciārā ķīla	43
Rokas ķīla	47
2. apakšnodaļa. <i>Finanšu nodrošinājuma tiesiskais regulējums Eiropas Savienībā</i>	50
Tiesiskā nenoteiktība 90. gadu beigās	50
Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva	53
IV ĶĪLU STARPTAUTISKI TIESISKAIS REGULĒJUMS.....	57
1. apakšnodaļa. <i>UNIDROIT Pārvietojamo iekārtu konvencija</i>	57
2. apakšnodaļa. <i>Hāgas Vērtspapīru konvencija</i>	60
KOPSAVILKUMS	63
ANOTĀCIJAS	69
AVOTU SARAKSTS	71
<i>Normatīvie akti</i>	71
<i>Literatūras avoti</i>	73
<i>Juridiskās prakses materiāli</i>	77

IEVADS

Ķīlas tiesības kā saistību izpildes nodrošinājums pazīstams jau kopš senās Romas laikiem. Tās ir attīstījušās atbilstoši laika garam un cilvēku ekonomiskajām vajadzībām. Senatnē aizdevuma tiesiskās attiecības veidojās reti un izņēmuma kārtā, tādēļ arī ķīlas pastāvēja vienkāršotā un, no mūsdienu tiesiskā viedokļa raugoties, pavisam atšķirīgā formā. Senatnē tikai kreditora intereses pilnībā tika nodrošinātas, parādnieks palika gandrīz beztiesīgā stāvoklī un atkarīgs no kreditora labās gribas. Attīstoties saimnieciskajai apgrozībai, radās vajadzība pēc citām, attiecīgi daudz progresīvākām nodrošinājuma formām.

Ķīlas tiesības gadsimtu gaitā ir pārcietušas vairākkārtējas tiesiskās doktrīnas maiņas un izgājušas caur dažādiem tiesību sistēmu attīstības modeļiem, un uz šodienu ir iedzīvinātas visos Eiropas valstu civilkodeksos. Pat nekodificētajās angļu precedentu tiesībās ķīlas radikāli neatšķiras no vispār pieņemtā Eiropas ķīlu modeļa.

Ķīlu tiesības ir izveidojušās kā liettiesisks jeb reāls nodrošinājums kreditoram gadījumā, ja parādnieks parādu nesamaksātu vai neizpildītu kādu cita veida pienākumu. Ķīlas nodrošinājuma galvenais mērķis ir aizsargāt kreditora intereses parādnieka maksātnespējas gadījumā. Ar ķīlu nodrošinātais kreditors realizēt savu ķīlas tiesību var prioritāri attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem atbilstoši tai kārtībā kāda paredzēta normatīvajos aktos par maksātnespējas procesu attiecīgajā nacionālajā valstī. Tomēr ne vienmēr ķīla nodrošinās parāda saistību izpildi. Tā var nodrošināt arī jebkuru citu saistību izpildi. Tā piemēram, nodibinot kopuzņēmumus dibinātāji var ieķīlāt par labu viens otram savas kapitāla daļas, lai nodrošinātu to, ka neviens no viņiem nepārdos savas kapitāla daļas bez dibinātāja piekrišanas pretēji viņa interesēm trešajai personai. Tomēr šāds ķīlas tiesības aspekts darbā apskatīts netiks.

Gandrīz visās jurisdikcijās ķīlas tiesības pastāv kā neatņemama komerciesību vai civiltiesību sastāvdaļa. Palielinoties saimnieciskajai aprītei, klasiskās ķīlas formas, kas saistītas ar valdījuma uz ķīlas priekšmetu nodošanu kreditoram, sāka kļūt neefektīvas. Attīstīto valstu ekonomikā kustamā manta spēlē milzīgu lomu biznesa finansēšanas nodrošināšanā. Īpaši svarīgi tas ir mazā un vidēja biznesa sektorā, kad nelieliem uzņēmumiem nemaz nepieder jebkāda veida nekustamie īpašumi, bet aktīvu galvenā sastāvdaļa ir krājumi un prasījuma tiesības. Līdz ar to laika gaitā radās jauns ķīlas veids – komercķīla, kad uzņēmuma parāda saistību nodrošināšanai kalpo vienīgi uzņēmuma kustamā manta. Ieķīlājot

visu vai kādu daļu no uzņēmuma kustamās mantas, parādnieks saglabā valdījumu uz ķīlas priekšmetu un var rīkoties ar to savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai.

Tomēr paplašinoties globālajai tirdzniecībai atveroties jauniem finanšu tirgiem, papildus ierastajiem saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļiem – galvojumam, hipotēkai vai komercķīlai, radās jauns papildus nodrošinājuma veids - finanšu ķīla ar visai īpatnēju un Latvijas civiltiesībām nepazīstamu juridisku konstrukciju. Līdz ar Finanšu nodrošinājuma likuma spēkā stāšanos, noslēdzot līgumus par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju, Latvijas civiltiesībās sevi ir pieteicis no romiešu tiesībām pazīstamais, tomēr līdz šim Latvijas tiesībās ierobežoti pielietotais tiesību instruments – fiduciārā ķīla. Uz finanšu ķīlu ir attiecināmi pilnīgi atšķirīgi realizācijas noteikumi kā uz citām ķīlām, tā ir nostatīta privilēģētākā stāvoklī salīdzinājumā ar citiem ķīlu veidiem.

Finanšu tirgus instrumentu harmonizācijas iniciatīva ir nākusi no Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Parlamenta ar mērķi veicināt finanšu tirgus dalībnieku kredīta risku samazināšanu un vienotas tiesiskās bāzes izveidošanu attiecībā uz finanšu nodrošinājuma izmantošanu pārrobežu darījumos. Pastāvošās tiesības Eiropas Savienībā attiecībā uz finanšu nodrošinājuma piemērošanu bija komplicētas, nekonsekventas un darboties nespējīgas. Lai novērstu iepriekš norādītās problēmas, Eiropas Parlaments un Padome pieņēma attiecīgu Direktīvu par finanšu nodrošinājuma līgumiem, kura šobrīd ir sekmīgi iestrādāta visu dalībvalstu normatīvajos aktos.

Atskatoties tālākā vēsturē, pagājušā gadsimta vidū tirgus ekonomikas integrācija pasaulē tika strukturēta balstoties uz vairākām koloniālām impērijām. Katra koloniālā lielvara kolonijām uzspieda savu tiesību sistēmu. Līdz ar to pasaulē vairāk vai mazāk dominēja franču, angļu vai nīderlandiešu tiesības. Tā rezultātā nebija nekādas vajadzības pielāgot Rietumu tiesību saimes rakstītos likumus Anglo – amerikāņu precedentu tiesībām un otrādi. Tikai ar Eiropas Kopienas izveidošanu parādījās nepieciešamība pēc tiesiskās integrācijas starp Rietumu tiesību saimē ietilpstošajām tiesību sistēmām un precedentu tiesībām. Nākošajās desmitgadēs reģionālā integrācija kļuva par tirgus globālās integrācijas sastāvdaļu. Līdz ar to radās vajadzība arī pēc tiesiskās integrācijas globālā līmenī. ASV ekonomika arvien vairāk nostiprināja savas pozīcijas globālajā tirgū, līdz ar to atstājot iespaidu arī uz tiesību normām. Globalizācija bieži vien netiešā veidā tika uztverta kā amerikanizācija.

Ārvalstu investori nenoliedzami ir ieinteresēti gūt peļņu no saviem ieguldījumiem. Daudzos gadījumos pirmais pamatjautājums, ko uzstāda investors, ir atbilstoša aizsardzības mehānisma izveidošana, lai neciestu zaudējumus. Nodrošināto darījumu tiesiskā aizsardzība ir

pirmais priekšnoteikums, lai radītu investoriem draudzīgu komercdarbības vidi. Investors, kurš ir pārliecināts, ka parādnieka maksātnespējas gadījumā varēs tiesiski īstenot savas intereses, aprēķina investīciju risku pēc pavisam citiem principiem. Tiesiskā paļāvība ietekmē investora lēmumu par finansu līdzekļu ieguldīšanu noteiktos darījumos, kā arī rada priekšstatu par to uz cik ilgu laiku ieguldījums ir jāizdara un kādām jābūt aizdevuma procentu likmēm. Līdz ar to, jo normatīvajos aktos skaidrāk definēta nodrošināto darījumu tiesiskā aizsardzība, jo vairāk samazinās kreditora ieguldījumu risks. Līdz ar komercdarbības globalizāciju ir ļoti svarīgi starptautiskā līmenī harmonizēt normatīvo aktu bāzi attiecībā uz nodrošinātiem starptautiskiem darījumiem.

Darbā tiek apskatīti svarīgākie jautājumi, kas skar nodrošinājuma nodibināšanu ķīlas veidā uz kustamo īpašumu, to tiesisko regulējumu nacionālajā un starptautiskajā līmenī. Papildus darbā tiek apskatīti ķīlas rašanās vēsturiskie aspekti un ķīlas tiesības transformācijas process līdz mūsdienām. Darbā salīdzināti vairāku Eiropas valstu civilt kodeksi, kā arī apskatītas Rietumeiropas tiesību sistēmas atšķirības ar Anglo – amerikāņu precedentu tiesībām. Darbā tiek atspoguļota vadošo zinātnieku tiesību doktrīna un analizēti autoritatīvu starptautisko organizāciju izstrādātie dokumenti attiecībā uz saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļiem, kā arī apskatītas spēkā esošās konvencijas.

Par darba mērķi ir uzstādīta ķīlas tiesības institūta kā viena no saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļu veidiem tiesiskā regulējuma padziļināta izpēte gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī. Darba noslēgumā ir apkopoti pētnieciskā darba rezultāti secinājumu formā un akcentētas svarīgākās atziņas.

GALVENĀ DAĻA

I NODAĻA. SAISTĪBU IZPILDES NODROŠINĀŠANAS LĪDZEKĻI

1. apakšnodaļa. Vispārējs raksturojums

Diendienā fiziskās personas, komersanti, ārvalstu uzņēmumi noslēdz dažādus civiltiesiskos darījumus, ar mērķi sasniegt noteiktu rezultātu. Saskaņā ar Latvijas Civillikumā doto saistību tiesību definīciju, viena persona absolās izdarīt par labu otrai personai zināmas darbības ar mantisku vērtību¹. Līdz ar to vienai no pusēm ir tiesības saņemt izpildījumu, kļūstot par kreditoru, bet otrai, saistītai pusei, kas tiek atzīta par parādnieku, savas saistības ir jāizpilda „īstā vietā, īstā laikā un pienācīgā kārtā”². Saskaņā ar Latvijas Civillikuma noteikumiem „tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsoluti, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otrai zaudējumus”³. Tomēr, bieži vien persona nespēj objektīvi novērtēt savas iespējas un, iestājoties zināmām grūtībām, vieglprātīgi atsakās no saviem solījumiem.

Kreditors, nodibinot saistības, paļaujas uz parādnieka godīgumu un apzinīgumu, balstoties uz sen zināmiem tiesību principiem, kas ietver saistību izpildīšanas obligātumu *pacta sunt servanda*⁴ un zaudējumu atlīdzības pienākumu⁵. Galvenokārt parādnieki tiešām izpilda uzņemtās saistības ar vislielāko rūpību, tomēr vienmēr būs kāds, kurš gribēs vairāk tiesības un mazāk pienākumus, nemaz nerunājot par apzināti prettiesisku rīcību. Līdz ar to kreditoram ir svarīgi nodrošināt savu interešu aizsardzību gadījumos, ja parādnieks vairs nevēlēsies vai nespēs savus solījumus pildīt.

---

¹ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Ceturtā daļa. Saistību tiesības [spēkā ar 01.03.1993.], 1401. pants.

² Turpat, 1812. pants.

³ Turpat, 1587. pants.

⁴ tulk. no latīn. – saistības ir jāpilda, saīsinājums no Romas Pāvesta Gregorija IX Dekrētā norādītā noteikuma *pacta quantumcunque servanda sunt*, citēts no: Lib. I, Tit. XXXV, Cap. I of the *Liber Extra* of the *Corpus Juris Canonici*, cited by: Zimmermann R., Roman law and European Legal Unity. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 30.

⁵ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Ceturtā daļa. Saistību tiesības [spēkā ar 01.03.1993.], 1775. un 1779. pants.

Ar terminu “kreditors” Civillikumā apzīmē tiesīgo pusi ne tikai līgumā, bet arī jebkurā saistību tiesiskajā attiecībā⁶. *Credere, credo* - tulkojumā no latīņu valodas, nozīmē – ticēt, es ticu. Tātad kreditors ir tas, kas tic, ka otra puse savu pienākumu izpildīs⁷. Speciālajos likumos – Kredītiestāžu likumā un likumā “Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju” ir dota izsmeļošāka kreditora definīcija, kas nosaka, ka kreditors ir persona, kurai ir prasījuma tiesības pret parādnieku.

Saskaņā ar likumu “Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju” kreditori tiek iedalīti divās grupās - nodrošinātajos un nenodrošinātajos kreditoros. Nenodrošinātais kreditors ir tāds, kura prasījums nav nodrošināts ar ķīlu, bet nodrošinātā kreditora prasījums ir nodrošināts ar ķīlu (rokas ķīlu, komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku)⁸. Personu, kurai no saistības izriet pienākums, sauc par parādnieku⁹. Savukārt likumā “Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju” parādnieks ir persona, kura nespēj nokārtot savas parāda saistības. Civillikumā ar terminu “kreditors” un “parādnieks” tiek apzīmēts plašāks personu loks. Speciālajos likumos persona par kreditoru vai parādnieku kļūst tikai saistību nepildīšanas gadījumā. Savā darbā terminus “kreditors” un “parādnieks” lietošu iepriekš minētajā nozīmē.

Katrā valstī pastāv savi līguma saistības regulējošie normatīvie akti, dažādi līgumu veidi un tikpat dažādi līguma saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļu veidi. Lielākajā daļā valstu ar “vecajiem” civillkodeksiem, tādās kā Francija, Beļģija, Luksemburga, Spānija un Vācija, šajos civillkodeksos ir ietverti vispārējie līguma saistības regulējošie noteikumi. Tāda pati pieeja pastāv arī valstīs ar relatīvi jauniem civillikumiem, piemēram, Grieķijā, Portugālē, Itālijā un Nīderlandē¹⁰. Tas pats sakāms arī par Anglo – amerikāņu tiesību (*common law*) saimes valstīs pastāvošo kārtību, kaut arī šajās valstīs līguma saistības tiek balstītas uz nerakstītām tiesībām¹¹.

---

⁶ Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti Nr.621 / prof. K.Torgāna redakcijā, Latvijas Universitāte, R., 1999, 8.lpp.

⁷ Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.), Otrais izdevums, Mans Īpašums, R., 2000, 15. lpp.

⁸ Likums “Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju”: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr.165, 1996.gada 02.oktobris [spēkā ar 12.10.1996], 1. pants.

⁹ Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.), Otrais izdevums, Mans Īpašums, R., 2000, 15. lpp.

¹⁰ Lando O., Non – performance (Breach) of Contracts. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 335.

¹¹ Ibid.

Starptautiskais privāttiesību unifikācijas institūts (turpmāk – UNIDROIT) ir izstrādājis starptautisko komerciālo līgumu principus¹², kas tiek piemēroti visā pasaulē. UNODROIT darbības mērķi ir modernizēt un harmonizēt starptautiskās privāttiesības, kā arī koordinēt to piemērošanu starpvalstu un starpvalstu grupu līmenī¹³. Tomēr UNIDROIT izstrādātie starptautisko komerciālo līgumu principi nekādus saistību izpildes nodrošināšanas mehānismus neparedz.

Privāttiesības sniedz līdzējiem lietu izvēles brīvību komerciālajās attiecībās noslēgt dažāda rakstura līgumus: pirkuma, pārdevuma, maiņas, piegādes, nomas, līzings un cita veida līgumus. Darbā tiek aplūkotas galvenokārt tikai viena veida tiesiskās attiecības, kas veidojas no mantiska rakstura aizdevuma (kredīta) līgumiem, kad kreditors (privātpersona vai kredītiestāde) izsniedz parādniekam naudas izteiksmē novērtējamu aizdevumu pret nodrošinājumu, kas tiek nodibināts ķīlas veidā uz kustamo mantu.

Vispirms, kā jebkurās līgumattiecībās, arī noslēdzot aizdevuma līgumus, saistību izpildīšanu sekmē katra līdzēja tiesību un pienākumu precīza un nepārprotama izteikšana rakstiskā līgumā. Līdz ar to kreditoram ir rūpīgi jāizvēlas un jāietver līgumā saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļus. Aizdevuma drošuma novērtēšanas galvenais kritērijs ir aizņēmēja kredīspēja¹⁴. Kredīspēja ir aizņēmēja spēja un griba pildīt saistības atbilstoši līguma noteikumiem¹⁵. Atkarībā no aizņēmēja kredīspējas, respektīvi, no aizdevuma atmaksas drošuma, kreditors aprēķina savu aizdevuma risku un izvēlas līgumā ietvert atbilstošu tiesību aizsardzības mehānismu.

Līdzekļus, kurus tiesību pārkāpuma gadījumos var lietot tiesīgā persona, sauc par kreditora tiesiskās aizsardzības līdzekļiem (*remedies*)¹⁶. Tomēr tiesiskās aizsardzības līdzekļus nevar nodalīt no civiltiesiskās atbildības jēdziena. angļu tiesību literatūrā termini *remedies* vai *civil remedies* kā civilo tiesību aizsardzības tiesiskie līdzekļi tiek aplūkoti kopā ar civiltiesiskās atbildības institūtiem¹⁷. Tajā pat laikā atsevišķi tiek nodalīti tādi civiltiesiskās atbildības veidi kā civiltiesiskā atbildība par līguma pārkāpumu un civiltiesiskā atbildība par ārpus līgumisko pārkāpumu¹⁸. Uzsvēršu, ka darbā tiek skarti tikai tie jautājumi, kas ir saistīti ar

¹² International Institute for the Unification of Private Law. Principles of International Commercial Contracts (2004) <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 02. aprīlī).

¹³ <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/zinas/2005gads/09/12092005/> (aplūkots 2007. gada 2. maijā).

¹⁴ Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas norādījums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 27.februāris, 2.1.pk-ts.

¹⁵ Turpat, 1.4.2.pk-ts.

¹⁶ Tulk. no angļu val. - dziedniecības līdzeklis, skat: Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti Nr.621, K.Torgāna zinātniskajā redakcijā, Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 6. lpp.

¹⁷ Bitāns A., Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība AGB, 1997, 46. lpp.

¹⁸ Turpat, 47. lpp.

civiltiesisko atbildību par līguma pārkāpumiem kopsakarā ar kreditora tiesiskās aizsardzības nodrošināšanas mehānismiem un netiek skarti jautājumi par deliktatbildību¹⁹. Arī pārējie jautājumi par civiltiesiskās atbildības rašanās priekšnoteikumiem un tās sekām arī sīkāk aplūkoti netiek.

Kreditora tiesību aizsardzības līdzekļi literatūrā tiek saukti arī par saistību nodrošinājumiem vai par saistību pastiprināšanas līdzekļiem²⁰. Latvijas Civillikumā ir ietverta nodaļa „Saistību tiesību pastiprināšana”. No vienas puses tiesību normās sastopamo terminu konsekventas lietošanas labad būtu ieteicams lietot terminu „saistību pastiprināšanas līdzekļi”, tomēr pēc autores domām šāds termins ir neveikls un novecojis.

Saskaņā ar profesora Torgāna viedokli visus Civillikumā ietvertos nodrošinājumus var iedalīt divās grupās: personiskie nodrošinājumi - galvojums, rokasnauda, līgumsods, parādnieku solidārā atbildība, kuri pamatojas uz uzticību cilvēkam un reālie nodrošinājumi - ķīlas tiesības, kas pamatojas uz uzticību mantai vai mantas vērtībai²¹. Tomēr Latvijas Civillikuma daļā “Saistību tiesības” ietvertie saistību pastiprināšanas līdzekļi nedod pilnīgu drošību, ka saistība tiks izpildīta, vai, ka pārkāpuma gadījumā kreditors iegūs atbilstošu apmierinājumu. Mantisku prasījumu apmierināšanai reālu nodrošinājumu dod vienīgi ķīla²².

Latvijas Civillikums nosaka, ka: „*Par ķīlas tiesības priekšmetu var būt visas lietas, kuras atsavināt nav noteikti aizliegts, ne vien jau pastāvošās, bet arī nākamās lietas, kā ķermeniskas (kustamas vai nekustamas), tā arī bezķermeniskas*”²³. Latvijas tiesībās ir sastopami vairāki ķīlas tiesības veidi. Latvijas Civillikums regulē trīs ķīlas tiesību veidus: *rokas ķīlu*²⁴, *lietošanas ķīlu*²⁵ un *hipotēku*²⁶. Speciālie likumi regulē vēl papildus divus jaunus ķīlas tiesību veidus: *komerckīlu*²⁷ un *finanšu ķīlu*²⁸.

¹⁹ *Delictum* - tulk. no latīņu val. – pārkāpums, tiesību aizskārums, civilā netaisnība, skat: prof. Būmanis A., Romiešu tiesību hrestomātijā. Rīga: Gulbis, 1935, 97. lpp., citēts no: Bitāns A., Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība AGB, 1997, 91. lpp.

²⁰ Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti Nr.621 / prof. K.Torgāna redakcijā, Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 8.lpp.

²¹ Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.), Otrais izdevums, Rīga: Mans Īpašums, 2000, 174. lpp.

²² Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.), Otrais izdevums, Rīga: Mans Īpašums, 2000, 174. lpp.

²³ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības [spēkā ar 01.09.1992.], 1294. pants.

²⁴ Ķīlas tiesību par kustamu lietu, ja tā iekļātot nodota kreditora valdījumā, sauc par rokas ķīlu. Latvijas Civillikums, Trešā daļa. Lietu tiesības, 1279. panta pirmā daļa.

²⁵ Ja kustama vai nekustama augļu nesēja lieta iekļāta tā, ka kreditors to valda un ievāc no tās augļus, tad šādu ķīlu sauc par lietošanas ķīlu. Latvijas Civillikums, Trešā daļa. Lietu tiesības, 1279.panta otrā daļa.

²⁶ Nekustamas lietas iekļājumam, nenododot valdījumu, sauc par hipotēku. Latvijas Civillikums, Trešā daļa. Lietu tiesības, 1279.panta pirmā daļa.

²⁷ Komerckīlu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris [spēkā ar 01.03.1999.].

Kustamas lietas var izmantot kā nodrošinājumu, ne tikai ieķīlājot tās rokas ķīlas, komercķīlas vai lietošanas ķīlas veidā, bet arī nododot kreditora īpašumā līdz kredīta atdošanai. Prasījumu nodrošināšana, nododot kustamas lietas kreditora īpašumā Civillikumā nav tieši paredzēta, bet ir tiesiski pieļaujama²⁹. Šo ķīlas tiesības veidu apskatīšu atsevišķi III nodaļā pie jautājumiem, kas skar finanšu nodrošinājumu.

Ķīlas kā lietu tiesības raksturs izpaužas tādējādi, ka tā kā nodrošinājums seko lietai, nevis personai³⁰. Ieķīlāto lietu atsavinot, ķīlas tiesība neizbeidzas, bet turpina pastāvēt un ir saistoša nākošajam īpašuma ieguvējam. Turklāt, ņemot vērā ķīlas tiesības liettiesisko raksturu, tai ir piešķirta priekšrocība attiecībā pret saistību tiesību institūtiem, kas arī var kalpot par saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļiem. Piemēram, saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem komercķīlai ir piešķirta priekšrocība pret aizturējuma tiesību³¹. Ja kādai personai ir aizturējuma tiesība attiecībā uz komercķīlas priekšmetu, šī persona nevar izlietot savu aizturējuma tiesību pret komercķīlas ņēmēju un aizturētā manta nekavējoties jāizdod komercķīlas ņēmējam, tiklīdz paziņojums par komercķīlas tiesības izlietošanu iesniegts komercķīlu reģistram³².

Tādi personiskie nodrošinājumi kā galvojums, rokasnauda vai līgumsods, kas tiek ietverti līgumos kā saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļi, arī nepiešķir kreditoram īpašas privilēģijas parādnieka saistību nepildīšanas gadījumā. Lai kreditors realizētu savas tiesības uz nodrošinājumu un saņemtu saistību izpildi no minētā nodrošinājuma devēja, kreditoram ir jāceļ prasība personiski pret šo nodrošinājuma devēju. Līdz ar to, pieņemot minēto nodrošinājumu, kreditors pamatojas uz uzticību cilvēkam. Savukārt uzticība personai nav aprēķināma mantiskā izteiksmē, bet ir saistāma netiešā veidā ar šīs personas maksātspēju. Atšķirīga situācija pastāv, ja kreditors kā nodrošinājumu pieņem mantu ar noteiktu vērtību. Šādā gadījumā kreditors rēķinās ar noteiktu naudas summu, kuru iegūs realizējot savas tiesības uz nodrošinājumu. Līdz ar to nodrošinājums ar mantisku raksturu kreditoram ir daudz izdevīgāks.

---

²⁸ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232), 2005. gada 11. maijs [spēkā ar 25.05.2005].

²⁹ Balodis K., *Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā*, Likums un Tiesības, nr. 9, 2005, 275.lpp.

³⁰ Rozenfelds J., *Ķīlas tiesības*, Zvaigzne ABC, R., 1998, 8. lpp.

³¹ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Ceturtā daļa. Saistību tiesības.1734., 1735., 1736., 1737., 1738., 1739. un 1740.pants.

³² Komerķīlu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris, 40. pants.

SECINĀJUMI:

- (1) Ķīlas tiesības pamatojas uz uzticību mantai vai mantas vērtībai. Ķīlas tiesībai ir liettiesisks raksturs un tā seko mantai, nevis personai. Ķīlas tiesība dod kreditoram priekšrocības attiecībā pret aizturējuma tiesību, kam savukārt piemīt saistību tiesību raksturs. Ķīlas tiesība piešķir kreditoram nodrošinātā kreditora statusu. Nodrošinātais kreditors bauda maksātnespējas likumos noteiktās priekšrocības attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem.

- (2) Mainoties ķīlas īpašniekiem, ķīla kā apgrūtinājums uz īpašumu saglabājas līdz brīdim, kamēr tiek apmierināti nodrošinātā kreditora prasījumi. Kreditora mantisku prasījumu apmierināšanai reālu nodrošinājumu dod tikai ķīla. Līdz ar to ķīla pastāv kā ekonomiski visizdevīgākais un drošākais saistību izpildes nodrošināšanas līdzeklis kreditoram parādnieka saistību nepildīšanas gadījumā.

2. apakšnodaļa. Saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļu efektivitāte

Šķiet, ka mūsdienu sabiedrībā vairs nevienam nav jāpierāda tas, cik svarīga loma ekonomikas attīstībā ir tādiem līgumiem, kuru saistības tiek pildītas. Pasaules Bankas vecākais viceprezidents Roberto Danino savā uzrunā 2003. gadā 5. decembrī norādīja, ka līgumi, kuru saistības ir nodrošinātas, veicina cilvēku iesaistīšanos komercdarbībā un citās aktivitātēs ar pārliecību, ka viņi spēs īstenot savas līgumsaistības. Efektīvas līgumsaistību izpildes trūkums padara tirdzniecību un kredītus pieejamus visai ierobežotam personu lokam³³. Pētījumi ir pierādījuši īpašumtiesību svarīgumu un izpildāmu līgumsaistību izšķirošo nozīmi, uzņemoties nepieciešamos riskus ilgtermiņa ieguldījumos³⁴.

Savukārt Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka³⁵ (turpmāk - ERAB), izpētot tirgus ekonomikas valstu nodrošināto darījumu tiesisko bāzi, 2004. gadā nāca klajā ar Nodrošināto darījumu paraugnoteikumiem (turpmāk – Paraugnoteikumi). ERAB ir atzinusi, ka vajadzības un tiesību tradīcijas nodrošināto darījumu jomā ir dažādas un tādēļ ir noderīgi izveidot Paraugnoteikumus, kuri palīdzētu valstīm pilnveidot savu juridisko bāzi nodrošinājumu jomā³⁶. Paraugnoteikumu mērķis ir harmonizēt valstu tiesības attiecībā uz nodrošinājumiem un sniegt ieteikumus starptautiskajiem investoriem un aizdevējiem³⁷. Paraugnoteikumi apvieno Eiropas tiesību saimes (*civil law*) un Anglo – amerikāņu precedentu tiesību (*common law*) pamatnostādnes un ir radījusi visaptverošu tiesisku un praktisku avotu gan Centrālās, gan Austrumu un Rietumu Eiropas valstīm, ka arī valstīm jebkur citur pasaulē³⁸.

Daudzās valstīs kredītiestādes neizsniedz kredītus, kamēr nav pārliecinājušās par parādnieka kredīspēju (*creditworthy*) un par to, ka spēs atgūt kredītu, ja pārinieks savas saistības nepildīs. Uzņēmēji ar daudzsološām biznesa iespējām nevar saņemt aizdevumus

---

³³ Speech of Senior Vice President and General Counsel of The World Bank Roberto Dañino. The Importance of the Rule of Law and Respect for Contractual Rights in Transition Countries, on 5th December 2003, supported by: European Bank for Reconstruction and Development and The British Institute of International and Comparative Law. <http://siteresources.worldbank.org/INTLAWJUSTICE/214576-1139604306966/20818761/RuleofLawEBRD120503.pdf> (aplūkots: 2007. gada 29.aprīlī).

³⁴ Turpat.

³⁵ Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka (ERAB) tika izveidota 1991.gadā ar mērķi sekmēt pāreju uz tirgus ekonomiku un veicināt uzņēmējdarbības attīstību Centrālās un Austrumeiropas valstīs. ERAB ir starptautiska institūcija, kurā apvienojušies 60 biedri (58 dalībvalstis, kā arī Eiropas Kopiena un Eiropas Investīciju banka) un kuras centrālā pārstāvniecība atrodas Londonā. Latvija par ERAB dalībvalsti kļuva 1992. gadā, skat: <http://www.fm.gov.lv/page.php?id=40> (aplūkots 2007. gada 30. aprīlī).

³⁶ European Bank for Reconstruction and Development, Model Law on Secured Transactions (2004). <http://www.ebrd.com/pubs/legal/secured.pdf> (aplūkots: 2007. gada 27.aprīlī).

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

iekams kreditors nav saņēmis pietiekoši daudz informācijas par to īpašumu vērtību, kredītvēsturi. Tātad divas nozīmīgas lietas nosaka aizdevumu pieejamību un palielina iespēju tos saņemt: reģistri, kas satur informāciju par parādniekiem un likumdevēja izdotie nodrošināto darījumu un bankrota likumi³⁹. Nodrošinājuma un maksātnespējas noteikumi nosaka kreditora tiesības saņemt savu aizdevumus no parādnieka. Nabadzīgākās valstīs pastāv likumi satur spēcīgākus kreditora tiesību aizsardzības mehānismus kā attīstītās valstīs. Valstīs, kurās pastāv precedentu tiesības, nozīmīga ir arī parādnieka tiesiskā aizsardzība⁴⁰.

Tiesību doktrīna nosaka, ka līguma izbeigšana pirms termiņa nekavējoties un automātiski ierosina tiesiskās sankcijas un katra šāda līguma izbeigšana ir nepareiza un izraisa tiesību aizsardzības līdzekļu darbību ar mērķi atjaunot taisnīgumu vai restitūciju, vai tamlīdzīgi⁴¹. Tādejādi tiesību normas satur noteicošo principu *pacta sunt servanda*. Šāds skatījums ir formāls, jo satur abstraktu juridisku principu, kas radies kā loģisks spriedums filozofiskā ceļā, nevis tiesību normu empīrisku studiju vai praktiskās darbības rezultātā⁴².

Tātad pirmais, ko kreditors varētu darīt savu tiesību aizsardzības realizēšanai, ir iet uz tiesu ar mērķi piespiest parādnieku izpildīt apsolīto. Pat ja kreditors vēlas uzņemto saistību izpildi, iespējams viņš vairs nevēlas, lai to darītu negribošais un tiesas ceļā piespiestais parādnieks. Kreditors varētu dot priekšroku trešās personas izpildījumam saskaņā ar līgumā pieprasītajiem standartiem parādnieka vietā. Līdz ar to izmaksas, kas saistītas ar trešās personas kā “aizvietotāja” iesaistīšanu līguma saistību izpildē būtu tiesas ceļā piedzenamas no iepriekšējā parādnieka⁴³. Tomēr šāda doktrināla pieeja ir attiecināma tikai uz konsensuālu līgumu saistību izpildes nodrošināšanu. Gadījumā, ja starp kreditoru un parādnieku pastāv tiesiskās attiecības, kas izriet no reāllīguma, tad abus saista izpildes priekšmets, kam ir noteikta materiālā vērtība un kas uz līguma izbeigšanas brīdi ir nodots parādniekam. Līdz ar to mantiska rakstura tiesiskajās attiecībās starp kreditoru un parādnieku vienīgi ķīla saistību nepildīšanas gadījumā var dot kreditoram reālu nodrošinājumu.

Lai arī kreditors ar ķīlas tiesības nodibināšanas brīdi iegūst nodrošinātā kreditora statusu, valstu maksātnespējas normatīvajos aktos ir iestrādātas atšķirīgas procedūras attiecībā

---

³⁹ Getting Credit. <http://rru.worldbank.org/Documents/DoingBusiness/2004/db2004-chapter-5.pdf> (apskatīts 2007. gada 20. aprīlī).

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Weinrib E. J., *The Idea of Private Law* (1995); Birks P., *An Introduction to the Law of Restitution* (1989), cited by: Harris D., Campbell D., Halson R., *Remedies in Contract and Tort*, Second Edition: London: Cambridge University Press, 2005, p. 27.

⁴² Harris D., Campbell D., Halson R., *Remedies in Contract and Tort*, Second Edition: London: Cambridge University Press, 2005, p. 28.

⁴³ Ibid, p. 4.

uz nodrošināto kreditoru prasījumu apmierināšana kārtību. Atsevišķās valstīs maksātnespējas administratoram ir tiesības iegūt ķīlas priekšmetu samaksājot nenomaksātos prasījumus⁴⁴. Tāpat administratoram ir tiesības pēc noteikta laika bez nodrošinātā kreditora līdzdalības pieprasīt ķīlas priekšmetu no trešajām personām un realizēt ķīlas tiesību⁴⁵. Piemēram, Francijā tieši administrators, nevis nodrošinātais kreditors ir tiesīgs realizēt ķīlas priekšmetu. Tāpat vienota prakse valstu likumos pastāv attiecībā uz to, ka jebkurš pārpalikums, realizējot ķīlas priekšmetu un apmierinot nodrošinātā kreditora prasījumus, ir jāatdod parādniekam, bet iztrūkumu ir pienākums samaksāt parādniekam. Iztrūkstošās naudas summas apmērā nodrošinātais kreditors ierindojas starp nenodrošinātajiem kreditoriem⁴⁶.

SECINĀJUMI:

- (1) Dažādu valstu normatīvie akti satur vienotus noteikumus par to, ka parādnieka maksātnespēja neietekmē nodrošinātā kreditora tiesības uz ķīlas realizēšanu prioritārā kārtā attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem. Tāpat vienota prakse valstu likumos pastāv attiecībā uz to, ka jebkurš pārpalikums, realizējot ķīlas priekšmetu un apmierinot nodrošinātā kreditora prasījumus, ir jāatdod parādniekam, bet iztrūkumu ir pienākums samaksāt pašam parādniekam. Iztrūkstošās naudas summas apmērā nodrošinātais kreditors ierindojas starp nenodrošinātajiem kreditoriem.
- (2) Vienota prakse, kas iestrādāta lielākajā daļā Eiropas valstu normatīvo aktu attiecībā uz maksātnespējas procedūrām nodrošināto kreditoru tiesībās uz ķīlas realizāciju, padara drošāku un stabilāku komercdarbības vidi visā Eiropā.

---

⁴⁴ § 173 s. 2 of the German Insolvency Act; Arts. 159 s. of the French Insolvency Act; Art. 58 par. 2 of the Dutch Bankruptcy Act, cited by: Drobnič U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 513.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

II NODAĻA. ĶĪLAS TIESĪBAS UN NODROŠINĀTAIS PRASĪJUMS

1. apakšnodaļa. Ķīlu veidi un to nodibināšanas īpatnības

Vispārējs raksturojums

Ķīlu tiesības ir izveidojušās kā liettiesisks jeb reāls nodrošinājums kreditoram gadījumā, ja parādnieks parādu nesamaksātu vai neizpildītu kādu cita veida pienākumu⁴⁷. Ķīlas kā lietu tiesības raksturs izpaužas tādējādi, ka nodrošinājums seko lietai, nevis personai⁴⁸. Ieķīlāto lietu atsavinot, ķīlas tiesība neizbeidzas, bet turpina pastāvēt un ir saistoša īpašuma ieguvējam. Arī franču doktrīna saka, ka tiesība uz lietu seko pašai lietai (*droit de suite*)⁴⁹. Lietu tiesība ir absolūti aizsargāta tiesība. Tas nozīmē, ka lietu tiesība iedarbojas pret visām personām, kas traucē vai padara neiespējamu šīs tiesības izlietošanu⁵⁰. Tātad lietu tiesība no sākta gala (*ab initio*) ir saistīta ar lietas valdījumu “*possessio*”⁵¹. Valdījums nodibina vai, juridisko terminoloģiju lietojot, konstituē lietu tiesību⁵². Turpmāk apskatīšu ķīlas tiesības sākotnēji vēsturisko transformāciju līdz mūsdienām, kad ekonomisko procesu attīstības ietekmē par ķīlas (*pledge*) iedalījuma galveno kritēriju ir kļuvis personas valdījums uz ķīlas priekšmetu. Atkarībā no ķīlas devēja valdījuma uz ķīlas priekšmetu, ķīlas tiks aplūkotas kā nodrošinājums, kad valdījums tiek nodots kreditoram vai trešajai personai “*possessory security*”, vai nodrošinājums, kad valdījumu uz ķīlas priekšmetu saglabā pats ķīlas devējs “*non-possessory security*”⁵³.

Atgriežoties senatnē, lietu ieķīlāja ar emancipācijas akta palīdzību vai *in iure cessio* palīdzību⁵⁴. Lietu, kas kalpoja par nodrošinājumu aizdevumam, parādnieks aizdevuma saņemšanas brīdī nodeva kreditora īpašumā. Tādējādi tā bija ķīlas priekšmeta atsavināšana kreditoram ar parādnieka atpakaļpirkuma tiesībām aizdevuma atmaksas gadījumā⁵⁵. Šādas

⁴⁷ Birziņa L., Romiešu tiesības, Rīga, 1997, 64. lpp.

⁴⁸ Rozenfelds J., Ķīlas tiesības, Zvaigzne ABC, Rīga, 1998, 8. lpp.

⁴⁹ Vīnzarājs N., Civiltiesību problēmas, Raksti (1932.-1939.), E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, Rīga, 2000, 49. lpp.

⁵⁰ Turpat, 48. lpp.

⁵¹ Birziņa L., Romiešu tiesības, Rīga, 1997, 59. lpp.

⁵² Vīnzarājs N., Civiltiesību problēmas, Raksti (1932.-1939.), E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, Rīga, 2000, 45. lpp.

⁵³ Drobnig U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A. Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 512.

⁵⁴ Birziņa L., Romiešu tiesības, Rīga, 1997, 64. lpp.

⁵⁵ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, 213 стр.

ķīlas tiesības senajās romiešu tiesībās bija pazīstamas kā “*fiducia*”, senajās franču tiesībās kā “*vente á reméré*”, senajās vācu tiesībās kā “*Kauf auf Wiederkauf*”⁵⁶. Pastāvot šādam reālā nodrošinājuma veidam acīmredzot nevar būt runa ne par kādām ķīlas tiesībām to mūsdienu juridiskajā izpratnē.

Kreditors iegūst nevis ķīlas tiesību, bet reālu īpašuma tiesību, kuru viņš var izlietot nekavējoties pēc saviem ieskatiem⁵⁷. Ja parādnieks vēlāk nokārto savas parāda saistības, tad kreditors ir tikai personiski atbildīgs pret parādnieku. Pamatā tā bija uzticības vienošanās “*pactum fiduciae*”. Tiesā sūdzēt par ķīlas priekšmeta neatdošanu nevarēja. Ļaunticīgam kreditoram draudēja tikai pilsoņa neslava “*infamia*”⁵⁸.

Līdz ar to šāda veida nodrošinājums pilnībā garantēja tikai kreditora interešu aizsardzību, ignorējot parādnieka intereses un padarot tās atkarīgas no kreditora patvaļas. Tādēļ šāds nodrošinājums varēja pastāvēt apstākļos, kad aizdevuma tiesiskās attiecības veidojās reti un izņēmuma kārtā⁵⁹. Attīstoties saimnieciskajai apgrozībai, radās vajadzība pēc citām, attiecīgi daudz ērtākām nodrošinājuma formām.

Laika gaitā, nodrošinot parāda saistības, parādnieks nodeva savu lietu tikai kreditora valdījumā, bet īpašumtiesības paturēja sev. Šādas ķīlas romiešu tiesībās tika sauktas par “*pignus*”, bet senajās vācu tiesībās par “*altere Saltzung*”⁶⁰. Latvijas civiltiesībās šāda ķīla tiek dēvēta par “*rokas ķīlu*”. Civillikums nosaka, ka: “*Rokas ķīlu nodibina ar to, ka parādnieks nodod ķīlas ņēmēja valdījumā kustamu lietu ar nodomu, lai tā būtu par nodrošinājumu viņa prasījumam, ja šis nodoms pie tam noteikti izsacīts, vai arī klusējot skaidri izpaužies*”⁶¹. Saskaņā ar romiešu tiesībām *pignus* gadījumā valdījuma nodošana notika bez ceremoniāla, vienkārši ar roku rokā⁶².

Tomēr bieži vien ķīla ar valdījuma nodošanu izrādījās neērta parādniekam vai pat neiespējama. Tādēļ attīstījās vēl viens daudz mūsdienīgāks ķīlas veids, bez valdījuma nodošanas, ar grieķu izcelsmes nosaukumu “*hypotheca*”⁶³. Jāņem vērā tā romiešu tiesību

---

⁵⁶ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, стр.213 .

⁵⁷ Там же.

⁵⁸ Birziņa L., Romiešu tiesības, Rīga, 1997, 64. lpp.

⁵⁹ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, стр.213.

⁶⁰ Там же.

⁶¹ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības. 1340. pants.

⁶² Birziņa L., Romiešu tiesības, Rīga, 1997, 64 lpp.

⁶³ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, стр. 214.

īpatnība, ka lietas netika dalītas kustamās un nekustamās⁶⁴ to mūsdienu izpratnē. Līdz ar to *pignus* nodibināja gan uz kustamo, gan nekustamo īpašumu, ja īpašums tika nodots kreditora valdījumā, bet *hypotheca* pastāvēja bez valdījuma nodošanas kreditoram⁶⁵.

Laika gaitā, transformējoties lietu iedalījumam kustamās un nekustamās, kustamu lietu ķīla ieguva juridisku spēku tikai pēc tās nodošanas kreditora valdījumā un tika dēvēta par rokas ķīlu (vācu valodā – “Faustpfand”), bet ķīlu uz nekustamo īpašumu sāka dēvēt par hipotēku. Tikai atsevišķu valstu – Beļģijas, Itālijas, Šveices un Francijas tiesībās saglabājās “*kustamu lietu hipotēka*”, kas galvenokārt tika nodibināta uz lopiem, mašīnām un lauksaimniecības produktiem⁶⁶.

Latvijas civiltiesībās no romiešu tiesībām saglabājies vēl viens ķīlas veids – lietošanas ķīla, kad kustama vai nekustama augļu nesēja lieta nodota kā ķīla valdījumā kreditoram un kreditoram ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums ievākt no tās augļus un ienākumus. Ievāktos augļus un ienākumus ķīlas ņēmējs nedrīkst paturēt savā labā, bet viņam tie jāpārdod un ieņēmums no tiem jāieskaita sava prasījuma, papriekš procentu un pēc tam kapitāla, samaksai, pie kam ieskaitāmi arī tie augļi un ienākumi, kurus viņš būtu varējis ievākt, bet aiz nolaidības nav ievācis⁶⁷.

Savādāks skatījums un ķīlu dalījums pastāv angļiski runājošo valstu precedentu tiesībās (*common law*). Turpinājumā apskatīšu precedentu tiesībām raksturīgos ķīlas veidus. Kā nodrošinājumu, ko var nodibināt uz īpašumu, klasiskajās precedentu tiesības pazīst četrus atšķirīgus ķīlu veidus. Ar valdījuma nodošanu saistītie nodrošinājumi (*possessory securities*) ir “*lien*”, kas rodas pastāvot atsevišķiem apstākļiem, un “*pledge*” (vai “*pawn*”), kuras lietderība ir stingri noteikta. Savukārt nodrošinājumi bez valdījuma nodošanas ķīlas ņēmējam (*non-possessory securities*) ir “*mortgage*” un “*charge*”, pēdējais no kuriem var pastāvēt gan fiksētā (*fixed*), gan mainīgā (*floating*) formā un kas rada apgrūtinājumu uz īpašumu⁶⁸. Jāsaka, ka latviešu valodā nav iepriekšminēto ķīlu veidu precīza tulkojuma un tie tiek tulkoti gandrīz vienādi kā ķīla, hipotēka, apgrūtinājums vai nasta, tādēļ skaidrības labad iesākumā lietošu šo ķīlu apzīmējumus oriģinālvalodā.

---

⁶⁴ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, стр. 213.

⁶⁵ Там же.

⁶⁶ Там же.

⁶⁷ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības. 1362. pants.

⁶⁸ Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 141.

Precedentu tiesībās ar *lien* tiek saprastas kreditora pasīvās tiesības noteiktos gadījumos aizturēt parādnieka kustamo mantu, kas tam piešķirtas ar likumu⁶⁹. Tādēļ minētajām kreditora tiesībām nepiemīt konsensuāls raksturs, tās parādnieks nepiešķir kreditoram uz vienošanās pamata, bet tās rodas gadījumos, kad šādas tiesības ir bijušas vēsturiski nodibinātas⁷⁰. Tā piemēram, viesnīcnieks, pārcēlājs vai pārvadātājs bija tiesīgi aizturēt parādnieka mantu līdz brīdim, kamēr parādnieks būs norēķinājies par saņemtajiem pakalpojumiem. Tātad *lien* ir vienkārši tiesības aizturēt īpašumu, kas pieder citai personai līdz kādas saistības izpildei⁷¹.

Latvijas civiltiesībās precedentu tiesībām raksturīgo *lien* var pielīdzināt “aizturējuma tiesībām”⁷² vai “ķīlāšanas tiesībām”⁷³. Aizturējuma un ķīlāšanas tiesības Civillikumā ir ietvertas kā izņēmums no vispārējā principa, ka jebkuri tiesību aizskārumi risināmi tiesas ceļā⁷⁴. Ķīlāšana kā ārpus tiesas aizsardzības līdzeklis ir jāatšķir no ķīlas attiecībām, kas veidojas, vienai personai labprātīgi nododot lietu ķīlā citai personai. Ķīlāšana ir darbība, ko veic zemes gabala īpašnieks (nomnieks, lietotājs vai pārvaldnieks) neatkarīgi no tiesību pārkāpēja gribas, realizējot paš aizsardzību sakarā ar nodarītajiem vai iespējamiem zaudējumiem⁷⁵. Aizturēšanas un ķīlāšanas tiesībām nav liettiesisks, bet tikai saistību raksturs⁷⁶.

Tātad, salīdzinot precedentu tiesības pastāvošo *lien* un Latvijas civiltiesībām raksturīgās aizturējuma un ķīlāšanas tiesības, secinu, ka *lien* Latvijas civiltiesību izpratnē nav atsevišķs ķīlas veids, kam piemīt liettiesisks raksturs, tāpēc *lien* būtu pielīdzināms aizturējuma un ķīlāšanas tiesībām un tulkojams uz latviešu valodu kā “ķīlāšana”. Līdz ar to minētais precedentu tiesībām raksturīgais ķīlas tiesību veids *lien* turpmāk vairs manā darbā apskatīts netiks.

Ar *mortgage* precedentu tiesībās tiek saprasta īpašuma (*property*) nodošana (*conveyance*) vai cesija (*assignment*) no ķīlas devēja ķīlas ņēmējam, lai nodrošinātu parāda

---

⁶⁹ Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 142.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Bradgate R., *Commercial Law*. Second edition: London, Dublin, Edinburgh, 1995, p. 400, citēts pēc: Rozenfelds J., *Lietu tiesības, Zvaigzne ABC, Rīga, 2000, 185.lpp.*

⁷² Uz aizturējuma tiesības pamata tā persona, kuras rokās atrodas kāda lieta, var to neizdot tik ilgi, kamēr nav nolīdzināts kāds viņas pašas prasījums. Latvijas Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. 1734.pants.

⁷³ Ķīlāšanas tiesība ir zemes gabala īpašnieka vai viņa vietnieka (lietotāja, nomnieka, pārvaldnieka) tiesība, ja tajā zemes gabalā ieiet svešs mājas kustonis vai prettiesīgi iespiežas svešas personas, saķert un aizturēt mājas kustoņus, bet personām atņemt lietas. Ķīlāšanas mērķis ir vai nu nodrošināt nodarīto zaudējumu atlīdzību vai tiesību aizskāruma pierādījumus, vai arī tikai novērst tādu aizskārumu un zaudējumu nodarījumu. Latvijas Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības, 1741. panta pirmā daļa un 1742. pants.

⁷⁴ Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., *Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.)*, Otrais izdevums, Rīga: Mans Īpašums, 2000, 242.-247. lpp.

⁷⁵ Turpat.

⁷⁶ Rozenfelds J., *Lietu tiesības, Zvaigzne ABC, Rīga, 2000, 185.lpp.*

atmaksu vai citu saistību izpildi⁷⁷. Ķīlas devējs parasti saglabā savu valdījumu uz īpašumu, tomēr nav neviena noteikuma, kas noteiktu, ka tam tā ir jābūt⁷⁸. Tātad klasiskā *mortgage* izpratne precedentu tiesībās ir saistīta ar “*interest of a beneficiary in a trust*”, kad *mortgage* tiek nodibina ar noteikumu, kad īpašuma nodošana kreditoram kļūs spēkā neesoša (*null and void*) ar parāda atmaksas vai saistību izpildes brīdi⁷⁹. Šāda izpratne par *mortgage* arī mūsdienās ir attiecināma uz gadījumiem, kad tiek ieķīlāta kustamā manta (*personalty*), bet kopš 1925. gada, kad spēkā stājās *Law of Property Act 1925*, vairs nav attiecināma uz gadījumiem, kad tiek ieķīlāta zeme (*land*)⁸⁰.

Charge līdzīgi kā *mortgage* parasti pieļauj nodrošinājuma devēja valdījuma uz ieķīlāto īpašumu saglabāšanu, tomēr pretēji *mortgage*, *charge* nepieļauj intereses uz īpašumu nodošanu vai cesiju nodrošinājuma ņēmējam⁸¹. Tomēr angļu tiesa atzinusi, ka likumi nosprauž visai neskaidas robežas starp *charge* un *mortgage*⁸². *Charge* angļu tiesībās pastāv kā ķermenisku un bezķermenisku lietu bezvaldījuma ķīla, bet *mortgage* kā hipotēka⁸³. Līdz ar to gan *charge*, gan *mortgage* uz darba izpētes objektu, kas ir *pledge*, nav attiecināmas un turpmāk vairs manā darbā īpaši apskatītas netiks.

SECINĀJUMI:

Ķīlas tiesības gadsimtu gaitā ir transformējušās no pavisam vienkārša ķīlas veida vairākos komplikētākos veidos un uz šodienu ir iedzīvinātas visos Eiropas valstu civilkodeksos. Nekodificētajās angļu precedentu tiesībās ķīlas radikāli neatšķiras no vispār pieņemtā Eiropas ķīlu modeļa. Galvenā robežšķirtne starp vairākiem ķīlu veidiem ir valdījuma saglabāšana uz ķīlas priekšmetu vai tā nodošana kreditoram. Mūsdienu tiesību normām vajadzētu atšķirties no vēsturiskās tiesību doktrīnas, kad kreditēšanai bija mazāk svarīga loma ekonomikas attīstībā, ar to, ka nodrošinājumam ir jābūt ekonomiski izdevīgam gan kreditoram, gan parādniekam. Kreditoram ir jāiegūst reāls labums no nodrošinājuma, tajā pat laikā ļaujot parādniekam to lietot un gūt no tā peļņu sekmīgai savas komercdarbības nodrošināšanai.

⁷⁷ *Keith v Burrows* (1876), cited by: Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 149.

⁷⁸ Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 150.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Carreras Rothman v Freeman Mathews Treasure Ltd* (1985), cited by: Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 152.

⁸² *London County and Westminster Bank v Tompkins* (1918), cited by: Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 155.

⁸³ Rozenfelds J., *Lietu tiesības, Zvaigzne ABC, Rīga, 2000, 185.lpp.*

Ķīla kā valdījumā nodots nodrošinājums

Pledge ir sens nodrošinājuma veids, kad ķīlas devējs nodod kreditoram īpašuma valdījumu, saglabājot sev īpašumtiesības⁸⁴. *Pledge* pastāv kā viens no mantas nodošanas glabāšanā (*bailment*) veidiem⁸⁵. Precedentu tiesībās tiek uzskatīts, ka tiesiskā spēka ziņā *pledge* ir nodrošinājums, kas atrodas starp *lien* un *mortgage*⁸⁶. Tāpat kā Latvijas civiltiesībās arī precedentu tiesībās, realizējot savas ķīlas tiesības kreditoram, lai nodrošinātu savus prasījumus, ir jāatsavina *pledge* un pārpalikums, kas rodas pārdošanas rezultātā, ir jāatdod ķīlas devējam⁸⁷. No romiešu tiesībām pazīstams *lex commissoria* princips, kas nosaka, ka jebkura atruna par to, ka parādnieka nokavējuma gadījumā ķīlas ņēmējs var paturēt ieķīlāto lietu sava prasījuma vietā ir spēkā neesoša⁸⁸.

Tātad *pledge* ir vecākais nodrošinājuma veids, kas labi pazīstams no romiešu tiesībām kā *pignus* un ir iedzīvināts visos Eiropas valstu civillikumos⁸⁹. Pat nekodificētajās angļu precedentu tiesībās *pledge* radikāli neatšķiras no vispār pieņemtā Eiropas ķīlu modeļa⁹⁰. *Pledge* arī *pawn*, ko angļu autori atvasina no romiešu *vadium* ir saistīta ar tās nodošanu ķīlas ņēmēja glabājumā⁹¹, kamēr Romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs to dēvē par valdījuma (*possession*) nodošanu ķīlas ņēmējam⁹². Saskaņā ar Latvijas Civillikumu ķīlas tiesību pār kustamu lietu, ja tā ieķīlājot nodota kreditora valdījumā, sauc par “rokas ķīlu”⁹³. Salīdzinot precedentu tiesībās pastāvošās *pledge* juridisko dabu ar Latvijas Civillikumā pastāvošajiem ķīlu veidiem, tā ir pielīdzināma un tulkojama kā “rokas ķīla”.

⁸⁴ Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 146.

⁸⁵ *Coggs v Bernard* (1703), cited by: Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 146.

⁸⁶ *Halliday v Holgate* (1868), cited by: Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 146.

⁸⁷ Bridge M., *Personal Property Law*. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996, page 147.

⁸⁸ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 1279. panta pirmā daļa.

⁸⁸ Konradi F., Valters A., *Civillikumi ar paskaidrojumiem*. Lietu tiesības. Otrā grāmata: Grāmatrūpnieks, Rīga, 1935, 361. lpp.

⁸⁹ Drobnig U., *Security Rights in Movable*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, *Ars Aequi Libri – Nijmegen. Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 512.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ Rozenfelds J., *Lietu tiesības, Zvaigzne ABC*, Rīga, 2000, 185.lpp.

⁹² Drobnig U., *Security Rights in Movable*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, *Ars Aequi Libri – Nijmegen. Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 513.

⁹³ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 1279. panta pirmā daļa.

Rokas ķīlas tiesības vēsturiskie pamati norāda, ka šī institūta iztulkošanai, saskaņā ar šīs tiesības avotiem, galvenokārt jāpiemēro romiešu tiesību noteikumi⁹⁴. Rokas ķīlas tiesība ir neatņemami saistīta ar valdījuma nodošanu pašam kreditoram kā ķīlas ņēmējam vai trešajai personai. Minētais princips ir iestrādāts vairāku Eiropas valstu civilt kodeksos⁹⁵. Šāda ķīlas priekšmeta valdījuma nodošana ķīlas ņēmējam vai trešajai personai pilda divas svarīgas funkcijas: tas apgrūtina vai padara neiespējamu ķīlas devēja vēlmi atsavināt ķīlas priekšmetu trešajai personai un ķīlas devējs (ja viņš ir nodrošinājis pats savu parāda saistību) kā parādnieks nevar vairs radīt maldīgu iespaidu pārējiem kreditoriem par ieķīlāto lietu pieejamību viņu prasījumu apmierināšanai⁹⁶.

Vairākās Romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs rokas ķīlas tiesības nodibināšana ir saistīta ar īpašām prasībām attiecībā uz ķīlas līguma saturu un formu. Francijā saskaņā ar *Code civil* rokas ķīlas ņēmējs privilēģijas un priekšrocības (*priority and preference*) attiecībā pret trešajām personām iegūst tikai pēc tam, kad ķīlas līgums ir noslēgts kā notariāli apliecināts akts, vai parakstīts privātā kārtībā un pienācīgā veidā reģistrēts attiecīgā reģistrā, kā arī ķīlas līgumā ir jānorāda kreditora prasījuma apmēru, ķīlas priekšmeta aprakstu un jāpievieno atzīmes par kvalitāti, svaru un mērvienību⁹⁷. Itālijā ķīlas līgums ir jānoformē kā dokuments ar noteiktu datumu, izņemot gadījumus, kad kreditors ir kredītiestāde⁹⁸.

Ar ķīlu nodrošinātais kreditors bauda privilēģētu stāvokli attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem un tas ir jebkura veida ķīlas galvenais mērķis. Tradicionāli parādnieka maksātnespēja neietekmē ķīlas ņēmēja tiesības, tai skaitā tiesības gūt

---

⁹⁴ Konradi F., Valters A., *Civillikumi ar paskaidrojumiem. Lietu tiesības. Otrā grāmata: Grāmatrūpnieks, Rīga, 1935, 365. lpp.*

⁹⁵ Arts. 2071, 2076 of the French *Code civil*; § 1205, 1206 of the German BGB; Art.2786 of the Italian Civil Code; Art.3:236 of the Dutch Civil Code; England Bell (1989), p.144, cited by: Drobnig U., *Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. Kluwer Law International. The Hague, London, Boston, 1998, p. 512.*

⁹⁶ Drobnig U., *Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. Kluwer Law International. The Hague, London, Boston, 1998, p. 513.*

⁹⁷ Art. 2074. The French Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 July 1994): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127 & Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, The Netherlands, 1995, p.380.

⁹⁸ Art.2787 of the Italian Civil Code, cited by: Drobnig U., *Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. Kluwer Law International. The Hague, London, Boston, 1998, p. 513.*

apmierinājumu no ieķīlātās lietas. Šādu noteikumu satur gan Latvijas⁹⁹, gan citu valstu normatīvie akti attiecībā uz maksātnespējas procesu¹⁰⁰.

Eiropas Savienības Padomes Regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām nosaka, ka lietu tiesību pamats, likumīgums un apjoms parasti jānosaka saskaņā ar *lex situs*¹⁰¹, un to neskar maksātnespējas procedūras sākšana. Lietu tiesību īpašniekam pašam ir jāspēj arī turpmāk aizstāvēt savas tiesības uz ķīlas nodalīšanu vai atsevišķu nokārtošanu¹⁰². Tātad ķīlas ņēmējam, nodibinot ķīlas tiesību, jāņem vērā tās valsts normatīvo aktu bāze, kurā ķīlas priekšmets atradīsies pēc tā nodošanas ķīlas ņēmējam vai trešajai personai.

Ķīlas devēja un ķīlas ņēmēja intereses saduras brīdī, kad parādnieks nav izpildījis savas saistības pret ķīlas ņēmēju un kreditors sāk meklēt apmierinājumu no ieķīlātās lietas. Eiropas tiesību sistēmas satur visai dažādu tiesisko regulējumu attiecībā uz ķīlas tiesību realizēšanu¹⁰³. Visai bieži normatīvie akti satur *lex commissoria* principu, kas aizliedz vienoties par to, ka parādnieka nokavējuma gadījumā ķīlas ņēmējs varēs rīkoties ar ieķīlāto lietu savās interesēs¹⁰⁴. Vairākās valstīs, lai atsavinātu ķīlas priekšmetu, ir jārīko publiska izsole. Piemēram, Francijā ķīlas ņēmējs, parādnieka nokavējuma gadījumā var rīkoties divējādi: ar tiesas atļauju paturēt ķīlas priekšmetu sev parāda samaksas vietā, ja ķīlas priekšmeta novērtējumu ir veicis eksperts, vai ar tiesas atļauju rīkot publisku izsoli¹⁰⁵.

Arī saskaņā ar Vācijas BGB ķīlas ņēmējam ir tiesības pēc oficiāla brīdinājuma nosūtīšanas ķīlas devējam pārdot ķīlas priekšmetu publiskā izsolē, izņemot ja ķīlas priekšmetam ir noteikta akciju vai tirgus cena¹⁰⁶. Ja ķīlas priekšmetam ir noteikta akciju vai tirgus cena, tad ķīlas ņēmējs var atsavināt ķīlas priekšmetu privātā kārtā (*private sale*) ar

---

⁹⁹ Likums "Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju": LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr.165, 1996.gada 02.oktobris, 68. pants.

¹⁰⁰ Art.57 s. 1 of the Dutch Bankruptcy Act (*Faillissementswet*), § 166 s.1, § 173 s. 1 of German Insolvency Act, cited by: Drobnig U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 513.

¹⁰¹ Termins *lex situs* (latīn.) saskaņā ar kolīziju normām norāda uz tās valsts piemērojamo likumu, kur īpašums atrodas. http://en.wikipedia.org/wiki/Lex_situs (aplūkots 2007. gada 23. aprīlī).

¹⁰² Eiropas Savienības Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 (2000. gada 29. maijs) par maksātnespējas procedūrām, § 25, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000R1346:LV:NOT> (aplūkots 2007. gada 23. aprīlī).

¹⁰³ Drobnig U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 515.

¹⁰⁴ § 1229. The German Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 January 1992): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127, 1994, p.222 and Art. 2078. The French Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 July 1994): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127 & Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, The Netherlands, 1995, p.380

¹⁰⁵ Art. 2078. The French Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 July 1994): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127 & Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, The Netherlands, 1995, p.380.

¹⁰⁶ § 1234, § 1235. The German Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 January 1992): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127, 1994, p.223.

oficiāli apstiprināta brokera vai publiski iecelta aukcionāra starpniecību¹⁰⁷. Saskaņā ar Latvijas Civillikumu pārdot ķīlu par brīvu cenu ķīlas ņēmējs drīkst tikai tādā gadījumā, ja parādnieks vai nu ieķīlājot vai vēlāk noteikti viņam piešķīris šo tiesību. Ja šāda tiesība ķīlas ņēmējam nav piešķirta, tad ķīlu var pārdot tikai izsolē ar tiesas starpniecību¹⁰⁸.

Tātad lielākajā daļā Eiropas valstu jurisdikciju ķīlas ņēmējs un ķīlas devējs var brīvi vienoties par kādu no pieejamajām ķīlas realizācijas metodēm. Tomēr jāatzīst, ka Anglijā pastāv visliberālākais ķīlas atsavināšanas režīms. Nodrošinātais kreditors var realizēt ķīlas priekšmetu, ja parādnieks nepilda savas saistības. Vienīgā prasība, kas pastāv ir tā, ka ķīlas priekšmeta pārdošanai ir jābūt saprātīgai¹⁰⁹. Visās jurisdikcijās sastopams princips, ka jebkurš pārpalikums, kas rodas pēc ķīlas priekšmeta pārdošanas un kreditora prasījumu apmierināšanas, ir jāatdod ķīlas devējam. Un otrādi, jebkuru starpību, kas rodas pēc ķīlas priekšmeta pārdošanas un kreditora prasījumu apmierināšanas, ir jāsamaksā ķīlas devējam¹¹⁰.

Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka Nodrošināto darījumu paraugnoteikumos ir norādījusi, ka ķīlas ņēmējam un ķīlas devējam ir lietderīgi vienoties par maksimālo prasījumu apmēru, kuru nodrošina ķīlas priekšmets. Prasījumu apmērā var ietilpt tādas papildus izmaksas kā procentu maksājumi, saprātīgas ķīlas ņēmēja izmaksas, kas rodas realizējot ķīlas tiesību un zaudējumu atlīdzība par līguma izbeigšanu pirms termiņa¹¹¹. Maksimālo prasījumu apmēru ir būtiski noteikt, lai informētu trešās personas par pastāvošā apgrūtinājuma raksturu un ierobežotu ķīlas devēja iespējas ķīlas priekšmetu atkārtoti ieķīlāt¹¹².

---

¹⁰⁷ § 1221, The German Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 January 1992): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127, 1994, p.221.

¹⁰⁸ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 1321.pants.

¹⁰⁹ Drobniņ U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 515.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ § 4.6., European Bank for Reconstruction and Development, Model Law on Secured Transactions <http://www.ebrd.com/pubs/legal/secured.pdf> (aplūkots: 2007. gada 27.aprīlī).

¹¹² Ibid.

SECINĀJUMI:

- (1) Ķīlas tiesība var tikt nodibināta gan uz kustamo, gan nekustamo īpašumu. Pastāv zināmas atšķirības ķīlu veidos starp Eiropas tiesību saimes valstīs pastāvošajām ķīlām, kas veidojušās romiešu tiesību recepcijas rezultātā un Anglo-amerikāņu precedentu tiesībās pastāvošajiem ķīlu veidiem, kuriem var nepiemist Eiropas tiesībās pastāvošajām ķīlām raksturīgais absolūtais lietu tiesību raksturs. Turklāt precedentu tiesībās dažbrīd grūti nošķirt vienu ķīlas veidu no cita, tapāt kā robežšķirtne starp kustamo un nekustamo īpašumu dažbrīd parādās visai neskaidra.

- (2) Lielākajā daļā Eiropas valstu jurisdikciju ķīlas ņēmējs un ķīlas devējs var brīvi vienoties par kādu no pieejamajām ķīlas realizācijas metodēm, ievērojot *lex commissoria* principu. Anglijā pastāv visliberālākais ķīlas atsavināšanas režīms. Nodrošinātajam kreditoram, realizējot ķīlas tiesību, ir jāievēro galvenais nosacījums - ķīlas priekšmeta pārdošanai ir jābūt saprātīgai.

Ķīla kā bezvaldījuma nodrošinājums

Bezvaldījuma nodrošinājums ir vispārīgs apzīmējums visiem tiem nodrošinājuma veidiem, kad apgrūtinātā kustamā manta netiek nodota kreditoram vai trešajai personai, bet – paliek ķīlas devēja rokās¹¹³. Tomēr, neskatoties uz bezvaldījuma nodrošinājuma milzīgo ekonomisko nozīmību mūsdienās, daudzās valstīs šā nodrošinājuma tiesiskais regulējums ir pamests novārtā. Pat Eiropas Savienības ietvaros katrā valstī pastāv dažādas bezvaldījuma nodrošinājuma formas¹¹⁴, kas līdz ar to apgrūtina šā nodrošinājuma veida pielietošanu pārrobežu darījumos.

Attīstīto valstu ekonomikā kustamā manta spēlē milzīgu lomu biznesa finansēšanas nodrošināšanā. Īpaši svarīgi tas ir mazā un vidēja biznesa sektorā, kad nelieliem uzņēmumiem nemaz nepieder jebkāda veida nekustamie īpašumi, bet aktīvu galvenā sastāvdaļa ir krājumi un prasījuma tiesības. Piemēram, ASV 70 % no mazā un vidēja biznesa sektorā esošo uzņēmumu finansējuma kā parādnieka saistību nodrošinājums kalpo vienīgi uzņēmuma kustamā manta¹¹⁵.

Jāatzīst, ka pretēji ķīlām uz kustamo mantu, kad valdījums uz ķīlas priekšmetu tika nodots ķīlas ņēmējam, ķīlām bez valdījuma nodošanas nav tik sena un ievērojama vēsture. Šāda veida ķīlas sāka parādīties 19. gadsimta beigās un tādēļ nav iestrādātas lielākajā daļā Eiropas civilkodeksu¹¹⁶. Mūsdienās ķīlām bez valdījuma nodošanas ir milzīga un neatsverama ekonomiska nozīme. Ķīlas devējs var ķīlas priekšmetu paturēt savā valdījumā, rīkoties ar to, gūt peļņu un pat atsavināt to normālas saimnieciskās darbības nodrošināšanai. Latvijas Komerckrātu likumā par neatļautu atsavinājumu tiek uzskatīts tāds atsavinājums, ja lieta acīmredzami nav parādnieka parasti ražojamā vai pārdodamā lieta, vai ja parasti ražojamās vai pārdodamās lietas tiek atsavinātas neparasti lielos apjomos¹¹⁷. Atļaujot parādniekam lietot

---

¹¹³ Drobnig U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 515.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Report of World Bank and the People's Bank of China "Secured Transactions Reform and Credit Market Development in China" in January, 2006, cited by: Secured Transactions Law Reform in China: Can a Commercial Law Serve the Needs of the Market? Edited by: Su Lin Han, <http://www.chinareview.info/pages/main1.htm> (aplūkots: 2007. gada 24. aprīlī).

¹¹⁶ Drobnig U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 515.

¹¹⁷ Komerckrātu likums: LR Likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris, 34. panta otrā daļa.

ķīlas priekšmetu un gūt no tā peļņu kreditors līdz ar to ir piešķīris parādniekam iespēju no gūtās peļņas atlīdzināt savas parāda saistības, kā arī samaksāt procentus.

Gandrīz visās Eiropas Savienības dalībvalstīs pastāvošajam tiesiskajam regulējumam attiecībā uz ķīlām bez valdījuma nodošanas ir gadījuma raksturs un dažbrīd pat ļoti pretrunīgs. Šeit saskatāma vismazākā tiesību normu harmonizācija starp dalībvalstīm¹¹⁸. Kā izņēmumu var minēt Nīderlandes Civilkodeksu, kas stājās spēkā 1992. gadā un kura 3. daļa piedāvā saturīgu un pietiekoši izsmeļošu regulējumu ķīlām bez valdījuma nodošanas, kas nodibinātas uz kustamo īpašumu¹¹⁹.

Daudzās jaunattīstības valstīs, kur tiesiskais regulējums apgrūtina kustamā īpašuma izmantošanu par nodrošinājumu, tirdzniecības finansēšanas izmaksas ir daudz lielākas, kā viņu sadarbības partneriem industriāli attīstītās valstīs¹²⁰. Kā to ir atzinusi Pasaules Banka savos pētījumos, galvenie šķēršļi, kas apgrūtina kustamā īpašuma izmantošanu saistību izpildes nodrošināšanai ir sekojoši: nodrošinājuma nodibināšana ir sarežģīta, dārga un neskaidra; nav iespējams efektīvi īstenot publicitātes principu attiecībā uz atbilstošu nodrošinājuma reģistrāciju ar mērķi informēt trešās personas; ķīlas tiesību realizācija ir lēna un apgrūtināša¹²¹. Saskaņā ar Pasaules Bankas veiktajiem pētījumiem attīstītajās valstīs kustamā īpašuma ķīlas realizācija var aizņemt no 7-30 dienām, bet jaunattīstības valstīs tā var ilgt līdz par vairākiem gadiem¹²².

Saskaņā ar tiesību doktrīnu, lietu tiesībām ir raksturīgs publicitātes princips, lai trešajām personām būtu iespēja pārliecināties par lietu piederību. Hipotēkas un komercķīlas gadījumā tā ievērošanu nodrošina ieraksti attiecīgajā publiskajā reģistrā, bet rokas ķīlas un lietošanas ķīlas gadījumā – lietas atrašanās ķīlas ņēmēja faktiskajā valdījumā¹²³. Tātad runājot par bezvaldījuma ķīlām, kreditoram piederošās ķīlas tiesības efektīvai realizācijai un trešo personu interešu ievērošanai, ir nepieciešams nodrošināt ķīlu reģistrāciju publiskā reģistrā.

Tomēr šīs nav vienīgās grūtības, ar kurām saskaras kreditors īstenojot ķīlas tiesības.

---

¹¹⁸ Drobniņ U., Security Rights in Movables. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 516.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Secured Transactions: The Power of Collateral

<http://www.worldbank.org/fandd/english/0696/articles/0150696.htm> (aplūkots: 2007. gada 02. maijā).

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

¹²³ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 275.lpp.

ERAB izstrādātajos Paraugnoteikumos ir norādīti 10 svarīgākie pamatprincipi¹²⁴, kurus vēlams piemērot attiecībā uz sekmīgu nodrošināto interešu īstenošanu:

- Nodrošinājuma galvenais mērķis ir samazināt kredītrisku, piedāvājot kredītus ar uzlabotiem noteikumiem;
- Tiesību normām jānodrošina ātru, lētu un vienkāršu nodrošinājuma nodibināšanas kārtību;
- Ja nodrošinātā saistība netiek pildīta, tad ķīlas ņēmējam ir tiesības savus prasījumus apmierināt prioritāri attiecībā pret citiem kreditoriem;
- Ķīlas realizācijas procesā ieķīlātais īpašums jārealizē atbilstoši tā tirgus vērtībai;
- Ķīlas tiesībām ir jāsauglabājas arī ķīlas devēja maksātspējas vai bankrota gadījumā;
- Ķīlas priekšmeta realizācijas izmaksām ir jābūt maksimāli zemām;
- Nodrošinājumam ir jābūt pieejamam visām personām attiecībā uz visiem īpašuma veidiem, nodrošinot visa veida parādsaistības;
- Tiesību normām jānodrošina ķīlas tiesības publicitātes principa ievērošanu;
- Tiesību normām jāsabalansē konkurējošās ķīlas ņēmēja, ķīlas devēja un trešo personu intereses, nodrošinot bezvaldījuma ķīlas tiesisku atsavinājumu ķīlas devēja saimnieciskās darbības nodrošināšanai;
- Iespēju robežās nodrošinājumam ir jābūt pielāgotam ikdienišķiem darījumiem, padarot to pēc iespējas pieejamāku¹²⁵.

Kustamais īpašums bezvaldījuma ķīlas veidā var tikt nodibināts uz ķermeniskām lietām (*tangible property*) tādām kā iekārtas, krājumi, citi ķermeniskie pamatlīdzekļi un uz bezķermeniskām (*intangible property*) tādām kā prasījuma tiesības, vērtspapīri, obligācijas, akcijas vai kapitāla daļas, kā arī intelektuālais īpašums. Bezķermenisku lietu ieķīlāšanas problemātika plašāk tiks aplūkota darba III nodaļā saistībā ar finanšu nodrošinājumu.

Kustamais īpašums var tik ieķīlāts arī kā lietu kopība, tātad visas komersanta mantas veidā¹²⁶. Šāds ieķīlājums aptver gan lietu kopības esošās, gan arī nākamās sastāvdaļas, ja vien nav skaidri redzams, ka ķīlas devēja nodoms ir bijis ieķīlāt vienīgi šīs lietu kopības sastāvu,

---

¹²⁴ European Bank for Reconstruction and Development, Model Law on Secured Transactions (2004). <http://www.ebrd.com/pubs/legal/secured.pdf> (aplūkots: 2007. gada 27. aprīlī).

¹²⁵ Move for a Modern Law on Secured Transactions: <http://india-financing.com/arc/securityenforcement.htm> (aplūkots: 2007. gada 24. aprīlī).

¹²⁶ Komerckļūlu likums: LR Likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris, 3. panta pirmās daļas 3. pk-ts.

kāds tas ir bijis ķīlas tiesības nodibināšanas laikā¹²⁷. Arī precedentu tiesībās ir paredzētas kreditora tiesības vērst piedziņu uz īpašumu, kas rodas pēc ķīlas nodibināšanās, un to pielieto attiecībā uz mainīgajām ķīlām (*floating charges*)¹²⁸. Tātad uz īpašumu, kas tiek pievienots ieķīlātajam īpašumam, automātiski tiek attiecināta iepriekš nodibinātā ķīla. Eiropas tiesību saimes valstīs tiek piemērots minētais princips, piemēram, Vācijā to attiecina uz ķermeņu lietu ieķīlājumu (*Sicherungsübereignung*) un uz bezķermeņu lietu ieķīlājumu (*Sicherungsabtretung*)¹²⁹. Anglijā mainīgās ķīlas ir atzītas par ļoti efektīvām tirdzniecības finansēšanas ietvaros¹³⁰. ASV nodrošinājums ar šāda veida raksturu ir mainīgā ķīlāšanas tiesība (*floating lien*)¹³¹. Tas, ka princips saskaņā ar kuru ieķīlājums aptver gan lietu kopības esošās, gan arī nākamās sastāvdaļas, ir iestrādās pasaules valstu tiesībās ir ļoti nozīmīgs faktors īstenojot nodrošinātās intereses starptautiskos darījumos.

SECINĀJUMI:

- (1) Nodrošinātās intereses var pastāvēt divos veidos – pirmkārt, kad kreditors ķīlas priekšmetu pārņem savā valdījumā un patur to līdz brīdim, kamēr parāda saistības ir izpildītas (*possessory securities*), un, otrkārt, kad kreditoram uz ķīlas priekšmetu pastāv tiesiska interese, bet nav uz to valdījuma (*non-possessory securities*). Otrajā gadījumā valdījuma nodošanu aizstāj nodrošinājuma reģistrācija publiskā reģistrā un ar to kreditors deklarē savu interesi uz bezvaldījuma nodrošinājumu attiecībā pret trešajām personām.
- (2) Nodrošinājuma reģistrācija publiskā reģistrā informē pārējos potenciālos kreditorus par to, ka parādnieka kustamā manta vai tās daļa jau ir izmantota par nodrošinājumu citām parāda saistībām, un nosaka prioritāti kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtībai, ja uz parādnieka kustamo mantu tiktu reģistrēts pēc kārtas nākošais nodrošinājums.

---

¹²⁷ Komerckļū likums: LR Likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris, 3. panta trešā daļa.

¹²⁸ Move for a Modern Law on Secured Transactions: <http://india-financing.com/arc/securityenforcement.htm> (aplūkots: 2007. gada 24. aprīlī).

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Art.9, Uniform Commercial Code <http://www.law.cornell.edu/ucc/ucc.table.html> (aplūkots: 2007. gada 30. aprīlī).

2. apakšnodaļa. Nodrošinātais prasījums un papildus nodrošinājumi

Nodrošinātā prasījuma nodibināšanas īpatnības

Ķīlas tiesība atšķiras no citām tiesībām uz svešu lietu ar to, ka tai ir blakus tiesību raksturs¹³². Ķīlas tiesība pati par sevi kā atsevišķa tiesība pastāvēt nevar, tā eksistē tikai kā prasījuma nodrošināšanas veids un tās pastāvēšana atkarīga no prasījuma pastāvēšanas. Ķīlas tiesības rašanās priekšnoteikumi ir ar ķīlu nodrošinātais prasījums un ķīlas tiesību nodibinošs akts. Ar ķīlu nodrošinātajam prasījumam jāpastāv jau ķīlas nodibināšanas brīdī. Ķīlas tiesība, kas nodibināta, lai nodrošinātu nākamo prasījumu, stājas spēkā tikai ar prasījuma izcelšanās brīdī¹³³. Ķīlas tiesība, kā blakus tiesība, sava spēka ziņā ir atkarīga no prasījuma spēka¹³⁴.

Savukārt aizdevuma līgums ir reāllīgums un tā noslēgšanas obligāta sastāvdaļa ir naudas nodošana¹³⁵. Tāpēc ķīlas spēkā esamību nosaka kreditora prasījuma pastāvēšana, respektīvi, naudas vai kādas citas lietas nodošana parādniekam. Lai darījums būtu līdzējiem izdevīgs, svarīgi līdzēju gribu izteikt līgumā skaidri un nepārprotami. Tā kā aizdevuma līgums kalpo kā pierādījums tam, ka kreditora prasījums pastāv un norāda uz tā apmēru, kreditors, savu interešu aizsardzībai un pierādījumu nodrošināšanai, aizdevuma līgumus noslēdz rakstiskā formā.

Kreditors, izsniedzot personai zināmu naudas summu, ir ieinteresēts aizdoto naudas summu atgūt, pie tam vēl ar šādu darījumu iegūt peļņu. No Kredītiestāžu likumā minētās “kredīta” definīcijas izriet, ka kredīts ir atlīdzības darījums, kurā kreditors uz līguma pamata nodod kādai personai naudu vai citas lietas un kurš šai personai rada tiesības rīkoties ar tām, un pienākumu noteiktā laikā un kārtībā atdot kreditoram naudu vai citas lietas¹³⁶.

Tātad, lai netiktu aizskartas kreditora intereses naudas vai citu lietu neatdošanas gadījumā, kreditors, noslēdzot aizdevuma līgumu ar parādnieku, līgumā ietver zināmu savu tiesību aizsardzības mehānismu. Tomēr, pastāv gadījumi, kad kreditors ar vienu un to pašu parādnieku noslēdz vairākus līgumus par riska darījumiem (kreditēšanas līgumu, līgumu par galvojuma (garantijas) vai akreditīva (kredīta vēstules) izsniegšanu vai jebkuru citu līgumu

¹³² Rozenfelds J., Lietu tiesības, Zvaigzne ABC: Rīga, 2000, 186.lpp.

¹³³ Konradi F., Valters A., Lietu tiesības. Baltijas Vietējo likumu kopojuma III daļas skaidrojumi. Grāmatrūpnieks: Rīga, 1935, 1337.p. piezīme komentārs.

¹³⁴ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 1283. pants.

¹³⁵ LR Augstākās tiesas Senāta spriedums lietā Nr.SKC-203. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2002, 242.lpp.

¹³⁶ Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr.163, 1995. 24.oktobris, 1. panta 5. pk-ts.

par riska darījumu). Visai biežas ir situācijas, kad aizdevuma līgumi netiek noslēgti vienlaicīgi. Katra noslēgtā līguma izpildes nodrošināšanai vienlaicīgi ar šo līgumu tiek noslēgts arī atsevišķs ķīlas līgums. Katrs no šiem ķīlas līgumiem nodrošina kāda konkrēta aizdevuma līguma izpildi. Savukārt aizdevuma līgumā tiek norādīts attiecīgais ķīlas līgums, kurš noslēgts saistību izpildes nodrošināšanai, savukārt, ķīlas līgumā tiek norādīts attiecīgais aizdevuma līgums, no kura izrietošās saistības tiek nodrošinātas ar ķīlas tiesību.

Ja parādnieks neizpilda savas saistības saskaņā ar kādu no aizdevuma līgumiem, kreditors var izmantot tikai to ķīlas tiesību, kas bija paredzēta attiecīgā aizdevuma līguma saistību izpildes nodrošināšanai. Kreditoram ir liegta iespēja izvēlēties kādu no vairākām ķīlas tiesībām, kaut arī tādas uz to brīdi viņam pieder. Tas nav attiecināms uz gadījumiem, kad starp kreditoru un parādnieku ir panākta īpaša vienošanās šajā jautājumā. Tādēļ kreditoram būtu lietderīgi ar parādnieku panākt vienošanos par to, ka parādnieka saistību nepildīšanas gadījumā viņam ir tiesības izlietot jebkuru no ķīlas tiesībām vai arī atprasīt no parādnieka visu aizdevumu kopumā.

Ja parādnieks neizpilda savas saistības saskaņā ar kādu no aizdevuma līgumiem, bet izpilda savas saistības, kas izriet no citiem aizdevuma līgumiem, kreditoram nav tiesības pieprasīt no parādnieka kredīta pirmstermiņa atmaksu saskaņā ar šiem līgumiem un citu tajos noteikto saistību izpildi, izņemot, ja kreditors un parādnieks par to īpaši vienojušies. Tādēļ, kā jau minēju iepriekš, lai pastiprinātu no aizdevuma līguma izrietošo parādnieka saistību izpildes nodrošināšanu un palielinātu tās efektivitāti, noslēdzot aizdevuma līgumus un ar tiem saistītos ķīlas līgumus, kreditoram līgumos būtu ieteicams ietvert tā saucamos “*cross security*” un “*cross default clauses*”¹³⁷ tiesību aizsardzības mehānismus.

SECINĀJUMI:

Ķīlas tiesībai piemīt aksesors raksturs, tā eksistē tikai kā prasījuma nodrošināšanas veids un ir cieši saistīta ar kreditora prasījuma pastāvēšanu. Ja kreditors noslēdz vairākus aizdevuma līgumus ar vienu un to pašu parādnieku, tad kreditors var izmantot tikai to ķīlas tiesību, kas ir paredzēta tā līguma izpildes nodrošināšanai, kura saistības netiek pildītas. Tādēļ, noslēdzot aizdevuma līgumus un ar tiem saistītos ķīlas līgumus, kreditoram līgumos ieteicams ietvert papildus tiesību aizsardzības mehānismus “*cross security*” un “*cross default clauses*” veidā.

---

¹³⁷ Noteikums, kas automātiski iestājas, kad aizdevējs paziņo, ka aizdevuma saistības netiek pildītas. Šāds noteikums nozīmē, ka arī pārējo aizdevumu, kurus aizdevējs ir izsniedzis vienam vai vairākiem parādniekiem, noteikumi netiek pildīti, skat. http://glossary.reuters.com/index.php/Cross_Default_Clauses (aplūkots 2007. gada 08. aprīlī).

“Cross security”, “cross default”, “*pari passu*” un “negative pledge” klauzulas

Cross security (tulkojumā no angļu val. – savstarpējs nodrošinājums) nozīmē, ka visos aizdevuma līgumos tiek norādīti vieni un tie paši nodrošinājumi. Savukārt noformējot ķīlas līgumu, tajā līguma punktā, kurā tiek norādīts kādu saistību izpildi nodrošina ķīla, papildus jānorāda, ka ar ķīlu, kas tiek nodibināta uz šī līguma pamata, tiek nodrošinātas arī to parādnieka saistību, kuras izriet no citiem ar kreditoru noslēgtajiem aizdevuma līgumiem, izpilde.

Cross default klauzula nozīmē, ka kreditoram ir tiesības atteikties izsniegt aizdevumu vai jebkādu tā daļu un/vai pieprasīt no parādnieka pilnīgi atmaksāt jau izsniegto aizdevumu vai izpildīt citas ar līgumā noteiktās maksājuma saistības pirms noteiktā termiņa, ja ir iestājies notikums, kurš saskaņā ar jebkuru citu starp kreditoru un parādnieku noslēgtu līgumu par riska darījumu (kreditēšanas līgums, līgums par galvojuma (garantijas) vai akreditīva (kredīta vēstules) izsniegšanu vai jebkurš cits līgums par riska darījumu) ir par pamatu kreditora tiesībām pieprasīt no parādnieka no attiecīgā līguma izrietošo maksājuma saistību pret kreditoru izpildi pirms noteiktā termiņa.

Cross security un *cross default* vienmēr aizdevuma līgumos būtu jāpastāv kopā. Savukārt *cross default* var pastāvēt atsevišķi, gadījumā, ja starp kreditoru un parādnieku tiek noslēgti divi aizdevuma līgumi un katram aizdevuma līgumam ir savs nodrošinājums, kreditors var iekļaut aizdevuma līgumos *cross default* klauzulu, lai realizētu vienlaicīgi nevis kopējo ķīlu, bet katra aizdevuma līguma attiecīgo ķīlu.

Kreditors var vienoties ar parādnieku un paredzēt aizdevuma līgumā, papildus ķīlām un galvojumiem, parādnieka pienākumu nodrošināt, lai kreditora prasījumi, kas izriet no aizdevuma līguma ieņemtu *pari passu* (tulkojumā no latīņu val. – uz vienādiem noteikumiem) stāvokli¹³⁸ salīdzinājumā ar citu nenodrošināto parādnieka kreditoru esošajiem un nākamajiem prasījumiem un paliktu tādā stāvoklī arī turpmāk. Nosakot *pari passu* stāvokli, nevienam no pārējo nenodrošināto kreditoru prasījumiem nedrīkst būt piešķirta prioritāte izpildes ziņā salīdzinājumā ar kreditora prasījumiem, kas izriet no aizdevuma līguma, izņemot likumā paredzētos gadījumus.

---

¹³⁸ Proporcionalitāte; līdzvērtīgs solis; bez priekšrocībām. Finansēs *pari passu* attiecas uz diviem vai vairāk kredītiem, obligācijām vai privilēģētām akcijām, kam raksturīgas līdzvērtīgas tiesības uz samaksu un atrodas līdzvērtīgā stāvoklī, skat., [Black's Law Dictionary](http://en.wikipedia.org/wiki/Pari_passu) (8th ed. 2004), http://en.wikipedia.org/wiki/Pari_passu (aplūkots 2007. gada 08. aprīlī).

Normatīvie akti kreditorus iedala divās kategorijās: nodrošinātajos¹³⁹ un nenodrošinātajos¹⁴⁰ kreditoros. Jāatzīmē, ka saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem uz šodien nodrošināto kreditoru definīcija ir nepilnīga, jo nav ietverts vēl viens ķīlas veids – finanšu ķīla, kas Latvijas normatīvajos aktos ir iekļauta ar Finanšu nodrošinājuma likuma spēkā stāšanās brīdī - 2005. gada 25. maiju. Detalizētāks finanšu ķīlas problēmu jautājumu apskats sekos III nodaļā.

Savukārt nodrošinātais kreditors priekšrocību pret citiem nodrošinātajiem kreditoriem bauda saskaņā ar ķīlas pirmtiesību, respektīvi, pēc ķīlas tiesības ierakstīšanas attiecīgā reģistrā. Ja parādnieks vēlas piešķirt prioritāti vēlāk nodibinātai ķīlas tiesībai, nepieciešama iepriekšējā kreditora piekrišana. Ar līgumu noteiktais sevišķais prioritātes prasījums nav lietu tiesība, kas nāktu spēkā ar koroborāciju¹⁴¹.

Piemēram, komercķīlu pirmtiesību nosaka pēc secības, kādā tās ierakstītas komercķīlu reģistrā¹⁴². Ja iepriekšējā nodrošinātā kreditora prasījums tiek apmierināts, tad nākošais nodrošinātais kreditors stājas iepriekšējā vietā, iegūstot savam prasījumam pirmtiesību uz ķīlas tiesības realizēšanu. Tomēr pirmtiesību uz ķīlu var mainīt ar rakstveida vienošanos starp komercķīlas ņēmējiem¹⁴³.

Visai īpatnēju konstrukciju attiecībā uz ķīlas tiesību prioritātes principu atzīmējis ievērojamais 19. gadsimta krievu zinātnieks Josifs Pokrovskis, apskatot 1848. gada Meklenburgas hipotēku statūtus. Meklenburgas statūti nosaka, ka kreditori saglabā savu ķīlas tiesību secību neatkarīgi no tā vai iepriekšējā kreditora prasījumi ir vai nav apmierināti. Ja pirmā kreditora prasījums tiek apmierināts, tad kreditora vietā iestājas pats parādnieks kā viņa pēctecis¹⁴⁴.

No ekonomikas viedokļa raugoties, otrā un arī attiecīgi jebkura nākamā ķīlas tiesība nav tas pats, kas pirmā ķīlas tiesība. Dodot aizdevumu pret otro vai kādu no nākamajām ķīlas tiesībām, kreditors ņem vērā savu pasliktināto stāvokli un attiecīgi nosaka parādniekam

---

¹³⁹ kreditors, kura prasījuma tiesība (prasījums) ir nodrošināta ar rokas ķīlu, komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā ierakstītu hipotēku. Likums "Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju": LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 165, 1996. gada 02. oktobris, 1. panta pirmās daļas 15. pk-ts.

¹⁴⁰ kreditors, kura prasījuma tiesība (prasījums) nav nodrošināta ar ķīlu. Likums "Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju": LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 165, 1996. gada 02. oktobris, 1. panta pirmās daļas 14. pk-ts.

¹⁴¹ Konradi F., Valters A., Lietu tiesības. Baltijas Vietējo likumu kopojuma III daļas skaidrojumi. Grāmatrūpnieks: Rīga, 1935, 313.lpp.

¹⁴² Komerķīlu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris, 27. panta otrā daļa.

¹⁴³ Turpat, 27. panta trešā daļa.

¹⁴⁴ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, стр. 220.

sliktākus aizdevuma nosacījumus, piemēram, austākas procentu likmes, īsākus samaksas termiņus un tamlīdzīgi. Tādēļ nav pamata pēc secības nākošajiem kreditoriem sniegt pirmā kreditora, kam attiecīgi pieder pirmā ķīlas tiesība, priekšrocība. Tā būtu acīmredzama netaisnība pret ķīlas priekšmeta īpašnieku¹⁴⁵.

Kaut arī *pari passu* aizdevuma līgumos tiek ietverts kā parādnieka pienākums pret kreditoru pēc citu Eiropas valstu parauga, tomēr saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem, šādam vienlīdzības stāvokļa nodrošinājumam nenodrošināto kreditoru starpā, tiesisku seku izraisošas nozīmes nav.

Dažās valstīs, piemēram, Spānijā un tai radniecīgajās jurisdikcijās nenodrošinātie kreditori savus prasījumus var ierindot pirms pārējo nenodrošināto kreditoru prasījumiem, ja kreditoru prasījumus apliecināšie dokumenti ir noformēti notariālā kārtībā kā “*escritura publica*”¹⁴⁶. Tomēr *pari passu* klauzula negroza nenodrošināto kreditoru prasījumu prioritāti, kas ir noteikta ar likumu, piemēram, maksātnespējas procesā¹⁴⁷. Daudzās jurisdikcijās maksātnespējas procesā noteikta veida prasījumi tiek atzīti par prioritāriem attiecībā pret pārējiem nenodrošinātajiem kreditoriem līdzīgi kā tas ir nostiprināts Latvijas normatīvajos aktos. Piemēram, dažās jurisdikcijās, tādās kā Amerikas Savienotajās Valstīs, sanācijas procesa laikā pirms nenodrošināto kreditoru prasījumu apmierināšanas, priekšroka tiek dota to prasījumu apmierināšanai, kas izriet no ārkārtēji prioritāriem moratorija aizdevumiem (*super-priority moratorium loans*)¹⁴⁸, Francijā to dēvē par *redressement judiciaire*¹⁴⁹.

Tātad *pari passu* klauzula ir attiecināma tikai uz nenodrošināto kreditoru prasījumiem (*unsecured liabilities*). Ja klauzula nosaka, ka aizdevums ieņem *pari passu* stāvokli ar visām

---

¹⁴⁵ Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998, стр. 220.

¹⁴⁶ Bond Markets: Law and Regulation. Group of Authors. Edited by T. B. Little, H. Parry, M. Taylor. Lux Gentium Lex, London, 1999, p. 41.

¹⁴⁷ No parādnieka naudas līdzekļiem vispirms pilnībā tiek segtas maksātnespējas procesa administrācijas izmaksas. Pēc administrācijas izmaksu segšanas atlikušie līdzekļi pirmajā kārtā tiek sadalīti prioritāro kreditoru prasījumu (darbinieku prasījumi, maksājumi zemnieku saimniecībām, individuālajiem ražotājiem, kooperatīvām un statūsabiedrībām par pārstrādes uzņēmumiem piegādāto lauksaimniecības produkciju, prasījumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu parādu nomaksu, valsts prasījumi par valsts garantēto kredītu atmaksu, prasījumi par citu nodokļu un nodevu parādu atmaksu) apmierināšanai. Pēc pirmajā kārtā paredzēto prioritāro kreditoru prasījumu pilnīgas apmierināšanas atlikušie līdzekļi otrajā kārtā tiek sadalīti pārējo kreditoru prasījumu apmierināšanai. Likums “Par uzņēmumu un uzņēmējiesabiedrību maksātnespēju”: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr.165.1996. gada 02. oktobris, 107. panta otrā, trešā un ceturtnā daļa.

¹⁴⁸ Bankruptcy Code of 1978, <http://www.uscourts.gov/bankruptcycourts/bankruptcybasics/chapter11.html> (aplūkots 2007. gada 18. aprīlī).

¹⁴⁹ Bond Markets: Law and Regulation. Group of Authors. Edited by T. B. Little, H. Parry, M. Taylor. Lux Gentium Lex, London, 1999, p. 41.

parādnieka saistībām, tai skaitā ar parādnieka nodrošinātajiem prasījumiem, tādā gadījumā klauzula satur apslēptu *negative pledge*¹⁵⁰ atrunu.

Negative pledge klauzula bieži mēdz parādīties nodrošinājuma dokumentos un aizliedz parādniekam īpašumu apgrūtināt ar citu kreditoru interesēm uz šo nodrošinājumu. Minētā klauzula ir ļoti svarīgs noteikums nenodrošinātos aizdevuma līgumos. Kvazi- nodrošinātos darījumos (faktorings, atgriezeniskais līzings, finanšu līzings, apslēptais pirkums, atpakaļpirkums un atpakaļpārdevums) *negative pledge* klauzulai ir komerciāls nodrošinājuma raksturs kaut arī tā neparādās kā nodrošinājums pēc formas¹⁵¹.

SECINĀJUMI:

- (1) Kreditors var vienoties ar parādnieku un paredzēt aizdevuma līgumā, papildus ķīlām un galvojumiem, arī citus saistību izpildes nodrošināšanas mehānismus - *cross security*, *cross default*, *pari passu*, *negative pledge*. Tomēr minētajiem nodrošinājumiem ir tikai konsensuāls raksturs un reālu nodrošinājumu parādnieka saistību nepildīšanas gadījumos tie nesniedz.
- (2) *Negative pledge* klauzula bieži mēdz parādīties nodrošinājuma līgumos un aizliedz parādniekam īpašumu apgrūtināt ar citu kreditoru interesēm. Minētā klauzula ir ļoti svarīgs noteikums kvazi - nodrošinātos aizdevuma līgumos, tomēr šai klauzulai ir saistību nodrošinājuma raksturs, nevis liettiesisks raksturs.

---

¹⁵⁰ Līguma noteikums, kas aizliedz līdzējam jebkāda veidā apgrūtināt īpašumu ar nodrošinājumiem, skat. http://en.wikipedia.org/wiki/Negative_pledge (aplūkots 2007. gada 21. aprīlī).

¹⁵¹ Bond Markets: Law and Regulation. Group of Authors. Edited by T. B. Little, H. Parry, M. Taylor. Lux Gentium Lex, London, 1999, p. 35.

III NODAĻA. FINANŠU LĪDZEKĻI KĀ NODROŠINĀJUMA VEIDS

1. apakšnodaļa. Finanšu nodrošinājuma veidi un to nodibināšanas īpatnības

Finanšu ķīla

Finanšu nodrošinājums ir aktīvi, ko parādnieks nodod kreditora rīcībā, lai pēc iespējas mazinātu finanšu zaudējuma risku gadījumā, ja parādnieks nespēs izpildīt savas finansiālās saistības pret kreditoru. Nodrošinājumu aizvien vairāk izmanto visos darījumu veidos, tostarp kapitāla tirgos, banku finanšu un finansējumu pārvaldībā, maksājumu un mijieskaita sistēmās un vispārējos banku aizdevumos. Nodrošinājumu visbiežāk sniedz naudas līdzekļos vai vērtspapīros¹⁵².

Finanšu nodrošinājuma likums nosaka, ka *finanšu līdzekļi ir nauda (izņemot banknotes un monētas), kas jebkurā valūtā kreditēta kādā kontā (arī visu veidu noguldījumi)*¹⁵³. Finanšu nodrošinājuma likums finanšu instrumentu definīciju nesatur, kaut arī finanšu instrumenti tāpat kā finanšu līdzekļi saskaņā ar šo likumu var būt par finanšu nodrošinājumu¹⁵⁴. Finanšu instrumentu definīcija ir atrodama Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 6. jūnija Direktīvā 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem (turpmāk – Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva), saskaņā ar kuru Latvijas Republikā tika izstrādāts un pieņemts Finanšu nodrošinājuma likums. Jautājums par to, kādēļ likumdevējs nav ietvēris Finanšu nodrošinājuma likumā finanšu instrumentu definīciju, ir grūti atbildams. Pēc būtības šāda definīcijai Finanšu nodrošinājuma likumā būtu jābūt. Līdz ar to, ja par ķīlas priekšmetu kalpos finanšu instrumenti, tad ķīlas ņēmējam acīmredzot, tulkojot Finanšu nodrošinājuma likuma normas, ir jāvadās pēc Finanšu nodrošinājumu direktīvā norādītās definīcijas¹⁵⁵.

¹⁵² Eiropas Kopienu komisijas Novērtējuma ziņojums par Finanšu nodrošinājumu direktīvu (2002/47/EK) Padomei un Eiropas Parlamentam, Brisele, 2006. gada 20. decembris, COM(2006)833. Galīgā redakcija. http://www.europa.eu/internal-market/financial-markets/docs/collateral/fcd_report_lv.pdf (aplūkots 2007. gada 02. marts).

¹⁵³ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 1. panta pirmās daļas 5. pk-ts.

¹⁵⁴ Turpat, 1. panta pirmās daļas 1. pk-ts.

¹⁵⁵ Finanšu instrumenti ir sabiedrību akcijas un citi vērtspapīri, kas līdzvērtīgi sabiedrību akcijām, kā arī obligācijas un citi parāda instrumenti, kas ir tirgojami kapitāla tirgū, un visi citi vērtspapīri, ko parasti tirgo un kas dod tiesības iegūt šādas akcijas, obligācijas vai citus vērtspapīrus parakstīšanas, iegādes vai apmaiņas ceļā, vai kas dod tiesības saņemt skaidras naudas izmaksu (izņemot maksāšanas instrumentus), tostarp kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu sertifikāti, naudas tirgus instrumenti, kā arī prasījumi, kas attiecas uz kādu no iepriekšminētajiem instrumentiem, un tiesības uz kādu no šiem instrumentiem vai attiecībā uz kādu no tiem, skat: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK (2002. gada 6. jūnijs) par finanšu nodrošinājuma līgumiem, *Oficiālais Vēstnesis*, L 168, 2002. gada 27. jūnijs, 2. panta pirmā daļa. <http://eur-lex.europa.eu> (aplūkots 2006. gada 30. novembris).

Aplūkojot jaunāko no Latvijā pastāvošajiem ķīlas tiesību veidiem – finanšu ķīlu, akcentēšu dažas tās īpatnības. Atšķirībā no pārējiem ķīlas tiesību veidiem, kuros ķīlas ņēmēju loks netiek ierobežots, Finanšu nodrošinājuma likums nosaka, ka finanšu nodrošinājuma līgumos līdzēji var būt vienīgi likumā uzskaitītas un finanšu tirgus uzraudzības iestāžu¹⁵⁶ regulētās finanšu iestādes (kredītiestādes, apdrošināšanas sabiedrības u.c.), Latvijas Republika un no tās atvasinātas publiskās personas, kā arī Latvijas Banka vai Eiropas Savienības dalībvalstu un citu atsevišķi noteiktu valstu centrālās bankas un citi speciālie subjekti¹⁵⁷. Savukārt uz finanšu nodrošinājuma devējiem nekādi ierobežojumi Finanšu nodrošinājuma likumā netiek paredzēti. Par finanšu nodrošinājuma devējiem var būt jebkura fiziska vai juridiskā persona, ar nosacījumu, ka otra līguma puse ir kāda no iepriekš minētajām uzraudzītajām iestādēm¹⁵⁸.

Finanšu nodrošinājuma likums paredz divu veidu finanšu nodrošinājuma līgumus: „līgums par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju vai finanšu ķīlas līgums”¹⁵⁹. Līgums par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju ir līgums vai cits darījuma akts, tajā skaitā arī finanšu instrumentu pirkuma līgums ar atpakaļpirkuma vai atpakaļpārdevuma nosacījumiem, ar kuru nodrošinājuma devēja īpašuma tiesības uz finanšu nodrošinājuma priekšmetu, respektīvi, finanšu instrumentiem vai finanšu līdzekļiem, pāriet nodrošinājuma ņēmējam. Noteikumam par īpašuma tiesību pāreju ir jābūt nepārprotami ietvertam attiecīgajā līgumā¹⁶⁰.

Finanšu ķīlas līgums bez īpašuma tiesību pārejas ir līgums vai cits darījuma akts, ar kuru tiek ieķīlāts finanšu nodrošinājums, saglabājot nodrošinājuma devēja īpašuma tiesības uz finanšu nodrošinājumu - finanšu instrumentiem vai finanšu līdzekļiem. Ja ķīlas priekšmets ir finanšu līdzekļi, tad ar finanšu ķīlas līgumu tiek ieķīlāti finanšu līdzekļi konkrētā apmērā, konkrētā kontā, kas vienlaicīgi tiek noguldīti pēc termiņnoguldījuma līguma noteikumiem, piemēram, tiek ieķīlāts depozīts¹⁶¹. Šajā gadījumā grūtības varētu rasties gadījumā, ja finanšu ķīlas līguma darbības termiņš ir paredzēts garāks nekā noguldījuma līguma termiņš. Rodoties šādai situācijai, kreditoram nevajadzētu aizmirst Finanšu ķīlas līgumā atrunāt gadījumu, kad saskaņā ar noguldījuma līgumu attiecīgā noguldījuma darbības termiņš izbeidzas pirms ir

¹⁵⁶ Latvijas Republikā finansu un kapitāla tirgu un tā dalībnieku darbību regulē un pārrauga Finanšu un kapitāla tirgus komisija atbilstoši Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma noteikumiem.

¹⁵⁷ Precizēts tiesību subjektu uzskaitījums norādīts Finanšu nodrošinājuma likuma 3. pantā.

¹⁵⁸ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 3.panta otrā daļa.

¹⁵⁹ Turpat, 1.panta pirmās daļas 2.pk-ts.

¹⁶⁰ Turpat, 8.panta pirmā daļa.

¹⁶¹ Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? *Dienas Bizness*, Pielikums Saldo (Nr. 17) 2006. gada oktobris.

pienācīgi izpildītas nodrošinātās finanšu saistības. Līdz ar to noguldījuma līguma darbībai vajadzētu tikt pagarinātai līdz Finanšu ķīlas līgumā noteiktajam atmaksas termiņam, nosakot procentu likmi par attiecīgo noguldījumu saskaņā ar kredītiestādes pakalpojumu cenrādi, kurš ir spēkā noguldījuma līgumā noteiktajā noguldījuma termiņa beigu datumā.

Savukārt Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvā finanšu nodrošinājumu dalījums pēc autores domām ir veiksmīgāk noteikts ar skaidrāk saskatāmām juridiskām atšķirībām. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva nosauc divu veidu finanšu nodrošinājumus: pirmais – „*līgums par finanšu nodrošinājumu īpašumtiesību nodošanas veidā*” ir tāds līgums, ieskaitot atpirkšanas līgumus, saskaņā ar kuru nodrošinājuma devējs nodod nodrošinājuma ņēmējam visas īpašumtiesības uz nodrošinājumam paredzētajiem finanšu instrumentiem vai skaidro naudu, lai nodrošinātu vai citādi garantētu attiecīgo finansiālo saistību izpildi¹⁶² un otrs – „*līgums par finanšu nodrošinājumu galvojuma veidā*” ir tāds līgums, saskaņā ar kuru nodrošinājuma devējs nodod nodrošinājuma ņēmējam vai par labu tam nodrošinājumam paredzēto skaidro naudu vai finanšu instrumentus un saglabā visas īpašumtiesības uz šiem aktīviem, kad tiek nodibinātas attiecīgās galvojuma tiesības¹⁶³. Līgums par finanšu nodrošinājumu bez īpašumtiesību pārejas pēc tā juridiskās konstrukcijas patiešām satur galvojuma elementus.

Finanšu nodrošinājuma likumā ar „*līgumu par finanšu nodrošinājumu galvojuma veidā*” tiek apzīmēts „*finanšu ķīlas līgums*”¹⁶⁴. Pēc autores domām Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvā lietotie līgumu apzīmējumi ir juridiski precīzāki un skaidrāk saprotami. Finanšu nodrošinājuma likumā terminu „*finanšu ķīlas līgums*” var attiecināt gan uz „*līgums par finanšu nodrošinājumu īpašumtiesību nodošanas veidā*”, gan uz „*līgumu par finanšu nodrošinājumu galvojuma veidā*”. Lietojot neprecīzu terminoloģiju likumdevējs ir nepamatoti paplašinājis tiesību normu interpretācijas iespējas.

Finanšu nodrošinājuma likums ķīlas devējam piedāvā iespēju ieķīlāt arī tā patstāvīgajos norēķinu kontos esošos naudas līdzekļus. Norēķinu konta apkalpošanas līgums pārsvarā gadījumos ir beztermiņa un kredītiestāde kontā nobloķē naudas summu finanšu ķīlas līgumā norādītajā apmērā. Pārējie norēķinu kontā esošie naudas līdzekļi arī turpmāk ķīlas devējam ir pieejami. Šāds nodrošinājuma veids bieži tiek lietots īstermiņa saistību

---

¹⁶² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK (2002. gada 6. jūnijs) par finanšu nodrošinājuma līgumiem, *Oficiālais Vēstnesis*, L 168, 2002. gada 27. jūnijs. Lpp. 0043 – 0050, <http://eur-lex.europa.eu>, 2. panta pirmās daļas 1. pk-ts.

¹⁶³ Turpat.

¹⁶⁴ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232). 2005. gada 11. maijs, 1.panta pirmās daļas 4. pk-ts.

nodrošināšanai, piemēram, atverot akreditīvu (kredītvēstuli) vai saņemot kredītiestādes izsniegtu galvojumu.

Starptautiskajā tirdzniecībā preces samaksai pircējs kredītiestādē atver akreditīvu, nošķirot attiecīgu naudas summu no citiem saviem personiskajiem vai kredītā saņemtiem naudas līdzekļiem, rezervē tos preces samaksai, ar to radot drošību pārdevējam, ka nauda samaksai ir un samaksa tiks veikta¹⁶⁵. Par rezervēto naudas summu kredītiestāde ar kredītvēstuli paziņo tās saņēmējam – benificiāram. Kredītvēstule papildus informācijai par pircēja spēju samaksāt noteikto naudas summu satur arī galvojumu par samaksas veikšanu¹⁶⁶.

Ilgtermiņa kredītsaistību nodrošināšanai finanšu ķīla nav ekonomiski izdevīga, jo norēķinu kontā ilgstoši tiek aizturēti naudas līdzekļi. Par izņēmumu, pēc autores domām, uzskatāms gadījums, kad tiek ieķīlāts depozīts un šā depozīta termiņš nav īsāks par kredītsaistību izpildes termiņu. Šāda situācija kredītņēmējam un kredītiestādei ir abpusēji izdevīga. Kredītņēmējs ir sniedzis kredītiestādei nodrošinājumu savām kredītsaistībām un tajā pašā laikā turpina saņemt no kredītiestādes procentus par depozītu pilnā apmērā. Savukārt kredītiestāde ir izsniegusi nodrošinātu kredītu un savu ķīlas tiesību realizācijas gadījumā bauda visas ar Finanšu nodrošinājuma likumu noteiktās finanšu ķīlas ņēmēja priekšrocības. Iestājoties izpildes notikumam, finanšu ķīlas ņēmējs, bez jebkādu papildus procedūru veikšanas ir tiesīgs „samazināt nodrošināto finanšu saistību apjomu vai pilnīgi dzēst šīs saistības”¹⁶⁷.

Finanšu nodrošinājuma likums paredz iespēju finanšu nodrošinājuma līgumā jau iepriekš paredzēt divpusējā noslēdzošā ieskaita izmantošanas (*close-out netting*) iespēju¹⁶⁸, kas ievērojami atvieglo finanšu nodrošinājuma realizāciju. Finanšu ķīlas gadījumā noslēdzošā ieskaita izmantošana ir īpaši izdevīga kreditoram, jo finanšu ķīla jau atrodas kreditora valdījumā, līdz ar to kreditoram ir drošība, ka saistības tiks izpildītas un pat, ja netiks izpildītas, tad tās varēs tikt dzēstas pilnībā vai daļēji, izmantojot izslēdzošo ieskaitu¹⁶⁹.

Tiesiskās attiecības starp ķīlas ņēmēju un ķīlas devēju veidojās līdzīgi kā aprakstīts iepriekš attiecībā uz finanšu nodrošinājuma tiesisko attiecību nodibināšanu. Tomēr būtiska

¹⁶⁵ Torgāns K., Norēķinu tiesiskais regulējums, 2.papildinātais izdevums, Rīga: TNA, 2004, 21.lpp.

¹⁶⁶ Turpat.

¹⁶⁷ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 7. panta pirmās daļas 2. pk-ts.

¹⁶⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK (2002. gada 6. jūnijs) par finanšu nodrošinājuma līgumiem, *Oficiālais Vēstnesis*, 2002. gada 27. jūnijs. Preambula. <http://eur-lex.europa.eu> (aplūkots 2006. gada 30.novembrī).

¹⁶⁹ Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? *Dienas Bizness*, Pielikums Saldo (Nr. 17) 2006. gada oktobris.

atšķirība starp ķīlu Latvijas Civillikuma izpratnē un finanšu ķīlu ir tā, ka uz finanšu ķīlu ir attiecināmi pilnīgi atšķirīgi realizācijas noteikumi kā uz citām ķīlām.

Finanšu nodrošinājuma likums nosaka, ja finanšu ķīla ir finanšu instrumenti, tad iestājoties izpildes notikumam, finanšu ķīlas ņēmējs ir tiesīgs, ievērojot finanšu ķīlas līguma noteikumus un nosacījumus, brīvi, bez jebkādu citu papildu procedūru veikšanas, atsavināt tos trešajai personai vai par labu sev, attiecīgi par saņemto summu samazinot nodrošināto finanšu saistību apjomu vai pilnīgi dzēšot šīs saistības¹⁷⁰. Savukārt Latvijas Civillikums nosaka, ka ķīlas ņēmējs, kuru parādnieks nav noteiktā laikā apmierinājis, var meklēt apmierinājumu no ieķīlātās lietas tikai to pārdodot¹⁷¹. Līdzēju vienošanās, ka parādnieka nokavējuma gadījumā, ķīlas ņēmējs var paturēt ieķīlāto lietu sev, nav spēkā¹⁷².

Finanšu nodrošinājuma likums finanšu ķīlu ir nostādījis privilēģētākā stāvoklī, jo pat, ja šis pats finanšu nodrošinājums ir ieķīlāts saskaņā ar citu ķīlas veidu, priekšroka uz to ir finanšu ķīlas ņēmējam, kā arī finanšu ķīlas realizāciju, piemērojot ieskaitu, nekavē tā apķīlāšana, arests, finanšu ķīlas devēja maksātnespējas procesa pasākumi vai likvidācijas process¹⁷³. Respektīvi, finanšu ķīlas ņēmējs visos gadījumos varēs apmierināt savu prasījumu un būs nostatīts labvēlīgākā stāvoklī attiecībā pret pārējiem kreditoriem. Tāpat jāatzīmē, ka finanšu nodrošinājuma ņēmēja tiesības uz finanšu nodrošinājumu negroza, neizbeidz un neierobežo tiesu un citu iestāžu (amatpersonu) nolēmumi, kas jāizpilda citos normatīvajos tiesību aktos noteiktajā kārtībā¹⁷⁴.

Finanšu ķīlas līgumam nav jābūt noslēgtam kā atsevišķam līgumam. Tā spēkā esamībai nepieciešamie kritēriji var būt ietverti arī kādā citā līgumā. Viens no izplatītākajiem gadījumiem ir finanšu ķīlas noteikumu iekļaušana kredīta līgumos. Šādā veidā kredītņēmējs, paļaujoties uz kredītiestāžu “standarta noteikumiem”, vienlaicīgi ar kredīta līguma parakstīšanu, bieži vien pats to neapzinoties, dod kredītiestādei saistību papildus nodrošinājumu. Respektīvi, parakstot vienu darījuma aktu – kredītlīgumu, kredītņēmējs bieži vien bez ierunām paraksta arī atrunu par finanšu ķīlu¹⁷⁵.

Jau pirms Finanšu nodrošinājuma likuma spēkā stāšanās kredītiestādes kredīta līgumos iekļāva attiecīgu pilnvarojumu, kas ļāva tām bezakcepta kārtībā izmantot caur bankas

¹⁷⁰ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 7.panta pirmās daļas 1.pk-ts;

¹⁷¹ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 1319. pants.

¹⁷² Turpat, 1334. pants.

¹⁷³ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 5. pants un 7.pants.

¹⁷⁴ Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? *Dienas Bizness*, Pielikums Saldo (Nr. 17) 2006. gada oktobris.

¹⁷⁵ Turpat.

kontiem cirkulējošos kredītņēmēja naudas līdzekļus. Pilnvarojums piešķir kredītiestādei tiesības jebkurā brīdī, bez jebkāda papildus saskaņojuma, norakstīt no kredīta ņēmēja kontiem naudas līdzekļus saistību dzēšanai¹⁷⁶. Tomēr šādai pilnvarojuma atrunai pēc autores domām nav būtiskas līdzības ar finanšu ķīlas līguma iezīmēm. Gadījumā, kad kredītņēmējs pilnvaro kredītiestādi rīkoties ar kredītņēmēja naudas kontiem, trūkst kredītņēmēja kā ķīlas devēja tieša un skaidra gribas izteikuma iekļāt savus naudas līdzekļus par labu kredītiestādei, kā arī trūkst ķīlas ņēmēja akcepta iestāties šādās tiesiskās attiecībās. Nodibinot divpusējus vai daudzpusējus darījumus nepieciešams visu darījuma dalībnieku saskaņots gribas izteikums¹⁷⁷. Saskaņā ar Latvijas Civillikumu pilnvarojums, atšķirībā no ķīlas līguma, tiek uzskatīts par vienpusēju līgumu¹⁷⁸, līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka līdz Finanšu nodrošinājuma likuma spēkā stāšanās brīdim kredītiestāde, izlietojot tai uzticēto pilnvarojumu norakstīt naudas līdzekļus no kredītņēmēja kontiem, būtu rīkojusies kā finanšu ķīlas ņēmējs Finanšu nodrošinājuma likuma izpratnē.

Iestājoties izpildes notikumam, uz finanšu ķīlu ir attiecināmi pilnīgi atšķirīgi realizācijas noteikumi kā uz citām ķīlām, tā ir nostatīta privilēģētākā stāvoklī. Finanšu nodrošinājuma likums, ja vien finanšu ķīlas līgumā nav paredzēts citādi, garantē to, ka finanšu ķīlas ņēmējam nav saistoši tādi citos likumos paredzēti pienākumi ķīlu realizācijas gadījumā kā: paziņošana ķīlas devējam par ķīlas atsavināšanu, izsoles rīkošana, atsavināšanas noteikumu apstiprināšana tiesā, noteiktu termiņu sagaidīšana un tml.¹⁷⁹ Turklāt, ja viens un tas pats finanšu nodrošinājums ir iekļāts saskaņā ar citu ķīlas veidu, priekšroka uz to ir finanšu ķīlas ņēmējam. Finanšu ķīlas realizāciju, piemērojot ieskaitu, arī nekavē tā apķīlāšana, arests, finanšu ķīlas devēja maksātnespējas procesa pasākumi vai likvidācijas process. Respektīvi, finanšu ķīlas ņēmējs visos gadījumos varēs apmierināt savu prasījumu un būs nostatīts labvēlīgākā stāvoklī attiecībā pret pārējiem kreditoriem¹⁸⁰.

Finanšu nodrošinājuma likumā finanšu nodrošinājuma devēja likvidatoram vai maksātnespējas procesa pasākumu veicējam (administratoram) ir uzlikts pienākums nodrošināt finanšu nodrošinājuma līguma savlaicīgu un pienācīgu izpildi saskaņā ar attiecīgā līguma noteikumiem un nosacījumiem¹⁸¹. Šobrīd pastāv zināmas šaubas un neskaidrība

¹⁷⁶ Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? Dienas Bizness, Pielikums Saldo (Nr. 17) 2006. gada oktobris.

¹⁷⁷ Latvijas Civillikums. LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28. janvāris. 1427. pants.

¹⁷⁸ Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.), Otrais izdevums, Rīga: Mans Īpašums, 2000, 573. lpp.

¹⁷⁹ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 7. panta pirmā daļa.

¹⁸⁰ Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? Dienas Bizness, Pielikums Saldo (Nr. 17) 2006. gada oktobris.

¹⁸¹ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 10. pants.

attiecībā uz finanšu nodrošinājuma attiecību caurskatāmību, jo tās netiek uzraudzītas no kontrolējošo iestāžu puses, kā arī uz tām neattiecas prasības par reģistrāciju publiskos reģistros vai finanšu nodrošinājuma līgumu slēgšanu notariālā kārtībā. Finanšu nodrošinājuma līgumi tiek slēgti starp līdzējiem, ar zināmiem ierobežojumiem attiecībā uz subjektu loku, kā tas ir apskatīts iepriekš, tomēr ne visi no subjektiem tiek uzraudzīti. Tāpat finanšu nodrošinājuma saistību subjektiem nav uzlikts pienākums sniegt informāciju tos uzraugošajām iestādēm par noslēgtajiem finanšu nodrošinājuma līgumiem, un trešajām personām nav iespējas iegūt ziņas par slēgtajiem darījumiem, atšķirībā no komercķīlas vai hipotēkas¹⁸².

Tomēr šādu situāciju būtu iespējams novērst, ja Finanšu nodrošinājuma likums ierobežotu ķīlas ņēmēja tiesības izvēlēties vienu no diviem ķīlas līgumu veidiem - līgumu par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju vai finanšu ķīlas līgumu. Nodibinot finanšu nodrošinājumu uz finanšu līdzekļiem, ķīlas devējs gan vienā, gan otrā ķīlas līguma gadījumā nevar ar finanšu līdzekļiem brīvi rīkoties. Tomēr gadījumā, kad nenotiek īpašuma tiesību pāreja uz nodrošinājumu, finanšu līdzekļi tiek atspoguļoti ķīlas devēja aktīvos bez jebkādiem apgrūtinājumiem. Tomēr faktiski, iestājoties izpildes notikumam, ķīlas ņēmējam, kā tas tika aprakstīts iepriekš, ir tiesības bez jebkādam papildus procedūrām šo nodrošinājumu iegūt savā īpašumā. Līdz ar to pārējie kreditori, aplūkojot ķīlas ņēmēja finanšu stāvokli un izvērtējot tā kredītpēju, faktiski tiek maldināti. Tātad finanšu nodrošinājuma darījumam drīzāk būtu jāparādās ķīlas devēja grāmatvedības datos kā reālai īpašuma atsavināšanai. Tādā veidā ķīlas devējs atspoguļotu savu patieso finanšu stāvokli un finanšu nodrošinājums nesaglabātu „slēpta darījuma” formu.

Likumdevējs ir noteicis, ka *„ziņas par klientu un viņa darījumiem, kuras kredītiestāde iegūst, sniedzot finanšu pakalpojumus saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem, ir neizpaužamas ziņas”*¹⁸³. Līdz ar to kredītiestādei nav tiesību informēt ieinteresētās trešās personas par iesaldētajiem finanšu līdzekļiem finanšu nodrošinājuma devēja kontos. Tas nozīmē, ka faktiski sevi attaisno tikai līgums par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju, un līdz ar to trešo personu intereses netiek skartas. Tomēr kredītiestādes labprātāk izmanto līgumus par finanšu nodrošinājumu bez īpašuma tiesību pārejas. Līdz ar to secinu, ka normatīvie akti saistībā ar finanšu nodrošinājumu nav pilnībā sabalansējuši ķīlas ņēmēja, ķīlas devēja un trešo personu intereses.

---

¹⁸² Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? Dienas Bizness, Pielikums Saldo (Nr. 17) 2006. gada oktobris.

¹⁸³ Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. gada 24. oktobris, 62. panta piektā daļa.

Nobeigumā būtu jāpiemin, ka pagaidām nedz Latvijā, nedz Eiropas Savienības citās dalībvalstīs nav attīstījusies tiesu prakse apskatītajā jomā, kas būtiski apgrūtina attiecīgu Finanšu nodrošinājuma likuma normu tulkošanu, interpretāciju un piemērošanu praksē.

SECINĀJUMI:

- (1) Finanšu nodrošinājuma likums nosaka, ka finanšu ķīlas ņēmējs ir tiesīgs brīvi, bez jebkādu citu papildu procedūru veikšanas, atsavināt finanšu instrumentus trešajai personai vai par labu sev, attiecīgi par saņemto summu dzēšot savus prasījumus. Finanšu ķīlas ņēmējam nav saistoši tādi citos likumos paredzēti pienākumi ķīlu realizācijas gadījumā kā: paziņošana ķīlas devējam par ķīlas atsavināšanu, izsoles rīkošana, atsavināšanas noteikumu apstiprināšana tiesā, noteiktu termiņu sagaidīšana un līdzīgi noteikumi. Finanšu ķīla ir nostādīta privilīģētākā stāvoklī, jo pat, ja šis pats finanšu nodrošinājums ir iekļāts saskaņā ar citu ķīlas veidu, priekšroka uz ķīlu ir finanšu ķīlas ņēmējam. Finanšu ķīlas realizāciju nekavē tā apķīlāšana, arests, finanšu ķīlas devēja maksātnespējas procesa pasākumi vai likvidācijas process. Līdz ar to finanšu ķīlas ņēmējs visos gadījumos var apmierināt savus prasījumus un ir nostatīts labvēlīgākā stāvoklī attiecībā pret pārējiem kreditoriem.
- (2) Finanšu nodrošinājuma saistību subjektiem nav uzlikts pienākums sniegt informāciju tos uzraugošajām iestādēm par noslēgtajiem finanšu nodrošinājuma līgumiem, un trešajām personām nav iespējas iegūt ziņas par slēgtajiem darījumiem, atšķirībā no komercķīlas vai hipotēkas. Tomēr šādu situāciju būtu iespējams novērst, ja finanšu nodrošinājuma darījums tiktu atspoguļots ķīlas devēja grāmatvedības datos kā reāla īpašuma atsavināšanai vai citā publiskā reģistrā kā apgrūtinājums. Tādā veidā ķīlas devējs atspoguļotu savu patieso finanšu stāvokli un potenciālie kreditori ar to netiktu maldināti.

Fiduciārā ķīla

Fiduciāro darījumu izmantošana saistību izpildes nodrošināšanai Latvijas civiltiesībās nav īpaši pazīstama, taču ir tiesiski iespējama¹⁸⁴. Latvijas Civillikums neparedz fiduciāro iekļājumu, kad ķīlas priekšmets tiek nodots ķīlas ņēmēja īpašumā uz laiku līdz saistību izpildei¹⁸⁵. Profesors Rozenfelds savā monogrāfijā „Lietu tiesības” norādījis, ka šādi darījumi, ja vien tie nav pretrunā ar likumu un neuzstāda neatļautus mērķus, ir jāuzskata par spēkā esošiem¹⁸⁶. Fiduciārās ķīlas Latvijā tika samērā plaši izmantotas jau divdesmitajos un trīsdesmitajos gados tās saimnieciskajā dzīvē¹⁸⁷. Latvijas tiesu prakse atzina šāda tiesību institūta pieļaujamību¹⁸⁸. Tomēr pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas fiduciārie darījumi plašu pielietojumu praksē nav ieguvuši.

Eiropas tiesību saimes valstu tiesībās atšķirībā no precedentu tiesībām fiduciārās attiecības nav plaši izplatītas. Tam par iemeslu ir Eiropas tiesību saimes valstu tiesībās valdošā izpratne par īpašumtiesībām (*ownership*) un mantoto (dzimtas) īpašumu (*patrimonium*)¹⁸⁹. Eiropas tiesību sistēmas nav gatavas pieņemt precedentu tiesībām raksturīgo īpašumtiesību duālismu¹⁹⁰.

Tomēr 20. gadsimtā ir notikušas ievērojamas pārmaiņas un ekonomisko procesu rezultātā valstis soli pa solim ir pietuvinājušās viena otrai arī tiesību izpratnes jomā. Precedentu tiesībās pastāvošais trasts (*trust*) un Eiropas tiesību saimes valstu tiesībās sastopamais fiduciārais darījums (*fiducie*) ir līdzīgi ar to, ka īpašuma tiesību pāreja tiek lietota ar noteiktu mērķi¹⁹¹. Profesors Balodis ir atzinis, ka neskatoties uz trasta un fiduciārā darījuma šķietamo līdzību, tas tomēr nenozīmē to, ka precedentu tiesībās pastāvošais trasts un Eiropas tiesību saimes valstu tiesībām raksturīgais fiduciārais darījums ir viens un tas pats¹⁹².

Fiduciārās ķīlas darījuma rezultātā kreditors (*fiduciārs*) kļūst par lietas fiduciāro īpašnieku. Kad parādnieks (*fiduciants*) ir samaksājis, viņš atgūst īpašuma tiesības saskaņā ar fiduciārās ķīlas līgumu, kurā ietverta kreditora saistība īpašuma tiesības atdot. Fiduciārā

---

¹⁸⁴ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, Likums un Tiesības, nr. 9, 2005, 275.lpp.

¹⁸⁵ Rozenfelds J., Lietu tiesības, Rīga: Zvaigzne ABC, 2000, 183.lpp.

¹⁸⁶ Turpat.

¹⁸⁷ Loebers A. Fiduciāri darījumi. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, nr.9/10, 1933, 231. lpp., citēts pēc: Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, Likums un Tiesības, nr. 9, 2005, 275.lpp.

¹⁸⁸ Turpat.

¹⁸⁹ Barrière F., Grimaldi M., *Trust and Fiducie*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 577.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid, 579. lpp.

¹⁹² Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, Likums un Tiesības, nr. 9, 2005, 275.lpp.

īpašnieka tiesības uz fiduciārajā ķīlā nodotajām lietām ir ierobežotas attiecībā pret fiduciantu tāpat kā jebkuru citu fiduciāro attiecību gadījumā. Fiduciārajā ķīlā saņemto lietu īpašuma tiesību ierobežojumi izskaidrojami ar to, ka īpašuma tiesību iegūšanas mērķis ir tikai saistību izpildes nodrošinājums¹⁹³. Noslēdzot līgumus par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju, Latvijas civiltiesībās sevi ir pieteicis no romiešu tiesībām pazīstamais, tomēr līdz šim Latvijas tiesībās ierobežoti pielietotais tiesību instruments – fiduciārā ķīla. Pēc profesora Baloža domām līgums par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju pēc savas juridiskās dabas ir fiduciārās ķīlas veids¹⁹⁴.

Kustamas mantas nodošana fiduciārajā īpašumā, uzticot lietu kreditoram uz laiku līdz parāda atdošanai, kā prasījumu nodrošināšanas veids ar nosaukumu „*fiducia cum creditore*” bija pazīstama jau romiešu tiesībās¹⁹⁵. Romiešu *fiducia cum creditore* jeb fiduciārā ķīla bija pirmais fiduciārais tiesību institūts¹⁹⁶. Lai arī ierobežotā veidā, tomēr līdz mūsdienām vairāku Eiropas valstu tiesības ir saglabājušas fiduciāro darījumu tiesiskās attiecības, kaut arī civilkodeksos to tiesiskais regulējums nav ietverts. Tā, piemēram, Vācijā uzticības attiecības (*Treuhand*) un (*Sicherungstreuhand*), kad par nodrošinājumu kalpo kustamā manta, ir plaši izplatītas¹⁹⁷. Tomēr, kā to atzinis profesors Balodis, atšķirībā no ķīlas tiesībām kustamu mantu nodošanas fiduciārajā īpašumā Vācijā likumā nav regulēta¹⁹⁸. Arī Nīderlandē īpašumtiesību pāreja kreditoram kalpo kā parādsaistību nodrošinājums, tomēr jaunajā Nīderlandes civillikumā nav ietverta, priekšroku dodot ķīlas tiesībai bez valdījuma nodošanas uz ķīlas priekšmetu (*non-possessory lien*)¹⁹⁹.

Transnacionālajās attiecībās pieaugot precedentu tiesībām raksturīgā trasta pielietojumam, Eiropas tiesību saimes valstīs radās zināmas grūtības trasta pielietošanā starptautiskajos darījumos. Ar mērķi nodibināt vienotus noteikumus tiesību piemērošanā un radīt vienotus kritērijus trasta atzīšanai 1985. gada 1.jūlijā Hāgā tika pieņemta Konvencija par piemērojamām tiesībām trasta darījumos un to atzīšanu²⁰⁰ (turpmāk - Trasta konvencija).

---

¹⁹³ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 276.lpp.

¹⁹⁴ Turpat.

¹⁹⁵ Kalniņš V., Romiešu civiltiesību pamati, Rīga: Zvaigzne, 1977, 123. lpp.

¹⁹⁶ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 275.lpp.

¹⁹⁷ Barrière F., Grimaldi M., *Trust and Fiducie*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 574.

¹⁹⁸ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 275.lpp.

¹⁹⁹ Barrière F., Grimaldi M., *Trust and Fiducie*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 574.

²⁰⁰The Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition (the Hague, 1985). http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.pdf&cid=59 (aplūkots: 2007.gada 02. maijā).

Trasta konvencija piedāvā izsmelošu trasta darījumu definējumu, ar mērķi atvieglot Eiropas tiesību saimes valstu tiesām trasta darījumu interpretāciju. Tomēr Trasta konvencijas mērķis nav iekļaut trasta institūtu tiesību sistēmās, kurās līdz tam tas nav pastāvējis²⁰¹. Turklāt konvencijā piedalās 12 valstis un tā nav guvusi plašu ievērību. Latvijas Republika Trasta konvencijā nepiedalās²⁰².

Trasts un fiduciārās attiecības ir tuvi jēdzieni²⁰³. Tomēr jautājums par to vai uz Eiropas tiesību saimes valstu tiesībās sastopamo fiduciāro darījumu ir attiecināms tāds pats starptautiski tiesiskais regulējums kā uz precedentu tiesībām raksturīgo trastu, līdz šim vēl nav atbildēts. Saskaņā ar Trasta konvencijā sniegto trasta definīciju, par trastu uzskatāmas tiesiskās attiecības, kuras trasta dibinātājs izveidojis dzīves laikā vai nāves gadījumam, nododot aktīvus trasta pārvaldnieka kontrolē labuma guvējā interesēs vai noteiktam mērķim²⁰⁴. Minētā definīcija un turpmākais Trasta konvencijā ietvertās trasta pazīmes saskan ar fiduciāro attiecību jēdziena izpratni²⁰⁵. Līdz ar to secinu, ka Trasta konvencija ir attiecināma arī uz fiduciārajiem darījumiem, ja, ņemot vērā to nodibināšanas īpatnības katrā konkrētajā gadījumā, tie nav pretrunā ar Trasta konvencijas noteikumiem.

Pēc profesora Baloža domām fiduciāro ķīlu juridiski nevar uzskatīt par ķīlas tiesību veidu, jo saistību izpildes nodrošināšanai tiek izmantotas īpašuma tiesības²⁰⁶. Īpašums ir pilnīgas varas tiesības pār lietu²⁰⁷ pretstatā ķīlas tiesībām, kas ir tiesības uz svešu lietu²⁰⁸. Atšķirībā no ķīlas tiesībām fiduciārā ķīla nav aksesora, tāpēc tā automātiski neizbeidzas ar parāda samaksu²⁰⁹.

Tomēr šādam viedoklim pilnībā piekrist nevar. Kā jau minēju iepriekš, profesors Balodis līgumu par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju ir pielīdzinājis fiduciārajai ķīlai²¹⁰. Savukārt Finanšu nodrošinājuma likums gadījumos, kad tiek noslēgts līgums par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju par būtisku šāda līguma

---

²⁰¹ Barrière F., Grimaldi M., *Trust and Fiducie*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 576.

²⁰² http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=59 (aplūkots: 2007.gada 05. maijā).

²⁰³ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 270.lpp.

²⁰⁴ Art. 2. The Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition (the Hague, 1985). http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.pdf&cid=59 (aplūkots: 2007.gada 02. maijā).

²⁰⁵ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 273. lpp.

²⁰⁶ Turpat, 270.lpp.

²⁰⁷ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 927. pants.

²⁰⁸ Turpat, 1278. pants.

²⁰⁹ Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, *Likums un Tiesības*, nr. 9, 2005, 275.lpp.

²¹⁰ Turpat.

sastāvdaļu paredz atpakaļpirkuma vai atpakaļpārdevuma nosacījumus²¹¹. Turklāt finanšu nodrošinājumaņēmējam ir pienākums nodrošināt finanšu līdzekļu vai finanšu instrumentu ieņēmamotāņu kontā tā, lai jebkurā laikā varētu nekļūdīgi identificēt finanšu nodrošinājumā sniegto finanšu līdzekļu summu vai finanšu instrumentu skaitu²¹². Ķīlas priekšmets ir pilnībā identificējams, līdz ar to arī atprasāms no ķīlasņēmēja jebkurā brīdī pēc nodrošināto saistību izpildes. Ķīlas līgumā ietvertie atpakaļpirkuma²¹³ noteikumi dod tiesības ķīlasdevējam atprasīt īpašumtiesības uz ķīlas priekšmetu, beidzot pastāvēt parāda saistībai. Līdz ar to secinu, ka fiduciārā ķīla izbeidzas ar parāda samaksu un ķīlasņēmējam nav tiesiska pamata šādu nodrošinājumu ilgāk paturēt savā rīcībā pēc parāda saistību izpildes.

SECINĀJUMI:

- (1) Ar Finanšu nodrošinājuma likuma spēkā stāšanos, noslēdzot līgumus par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju, Latvijas civiltiesībās sevi ir pieteicis no romiešu tiesībām pazīstamais, tomēr līdz šim Latvijas tiesībās ierobežoti pielietotais tiesību instruments – fiduciārā ķīla.
- (2) Fiduciāro ķīlu juridiski nevar uzskatīt par ķīlas veidu tā klasiskajā izpratnē, jo saistību izpildes nodrošināšanai tiek izmantotas īpašuma tiesības. Tomēr fiduciārā ķīla pilda ķīlas galveno funkciju – nodrošina saistību izpildi un ir cieši saistīta ar nodrošināto prasījumu, jo izbeidzas ar tā pastāvēšanas brīdi.
- (3) Fiduciārā ķīla ir ļoti ērts prasījumu nodrošināšanas veids, kuru var nodibināt bez nevajadzīgas valsts iestrāžu līdzdalības, jo atšķirībā no komercķīlas tā nav jāieraksta publiskā reģistrā.

---

²¹¹ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 74 (3232) 2005. gada 11. maijs, 1. panta 3.pk-ts.

²¹² Turpat, 4. panta ceturtdaļa.

²¹³ Ar atpakaļpirkuma līgumu pircējs uzņemas savu pirktu lietu pārdot atpakaļ pārdevējam pēc viņa pieprasījuma. Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Ceturtdaļa. Saistību tiesības, 2054. pants.

Rokas ķīla

Pārējie kreditori, kas atrodas ārpus Finanšu nodrošinājuma likumā noteiktā subjektu loka, gadījumos, kad parādsaistības izvēlas nodrošināt ar depozītu vai naudas līdzekļiem norēķinu kontā, nodibina rokas ķīlu uz parādnieka prasījuma tiesībām, kuras izriet no noguldījuma līguma vai konta apkalpošanas līguma. Nodrošinājums šajā gadījumā ir prasījuma tiesības uz naudas līdzekļu izmaksu un procentu samaksu, kas nodrošina visus kreditora prasījumus, kuri var rasties aizdevuma līguma nepienācīgas izpildes gadījumā.

Līdz 2005. gada 25.maijam, kad spēkā stājās Finanšu nodrošinājuma likums, kredītiestādes un citi kreditori gadījumos, kad par nodrošinājumu tika izvēlēts depozīts vai naudas līdzekļi norēķinu kontā, ar parādniekiem noslēdza rokas ķīlas līgumus saskaņā Latvijas Civillikuma noteikumiem vai iekļāja tos kā komercķīlu saskaņā ar Komercķīlu likuma noteikumiem. Šobrīd tas vairs nav iespējams, jo saskaņā ar pēdējiem grozījumiem Komercķīlu likumā par komercķīlas priekšmetu vairs nevar būt finanšu instruments, finanšu līdzekļi, kā arī no čeka vai vekseļa izrietošs prasījums²¹⁴.

Kreditors, kas nav kredītiestāde un kura turējumā nevar atrasties personu noguldījumi²¹⁵, nav tiesīgs operēt ar parādnieka naudas līdzekļiem tā norēķinu vai termiņnoguldījumu kontos. Līdz ar to, nodibinot rokas ķīlu uz parādnieka prasījuma tiesībām pret šo kontu turētāju, kreditoram ir jāpiesaista trešā persona, kuras turējumā šie naudas līdzekļi atrodas. Līdz ar to šāds rokas ķīlas līgums veidojas kā trīspusējs darījums, ar kuru kredītiestāde apņemas neizmaksāt parādniekam vai kādai citai personai naudas līdzekļus norādītajā apmērā, tādā veidā realizējot ķīlas turētāja funkcijas.

Rokas ķīlas gadījumā paliek spēkā vispārējs princips, kad ar ķīlas nodibināšanu neizbeidzas īpašnieka tiesības uz iekļāto lietu, kaut arī tā nodota ķīlas ņēmēja valdījumā²¹⁶. Tātad Latvijas Civillikums pieprasa lietas nodošanu rokas ķīlas ņēmēja valdījumā, tas it kā pieļauj valdījuma iegūšanu *constitutum possessorium* (890. pants) ceļā²¹⁷. Pieminētā Latvijas Civillikuma tiesību norma nosaka: „*Kas valda lietu savā vārdā, tas var arī sākt to valdīt, pēc*

---

²¹⁴ Komercķīlas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 337/338, 1998. gada 11. novembris, 4. panta pirmā daļa.

²¹⁵ Vienīgi Latvijas Republikā reģistrētām bankām un ārvalstu banku filiālēm, kā arī dalībvalstu bankām un dalībvalstu banku filiālēm, kas šajā likumā noteiktajā kārtībā uzsākušas finanšu pakalpojumu sniegšanu Latvijas Republikas teritorijā, atļauts izsludināt noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu pieņemšanu un tos pieņemt. Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, nr. 163 (446), 1995. 24. oktobris, [spēkā ar 24.10.1995.], 9.panta trešā daļa.

²¹⁶ Rozenfelds J., *Lietu tiesības*, Rīga: Zvaigzne ABC, 2000, 219.lpp.

²¹⁷ Turpat, 208.lpp.

sava ieskata, cita vietā, kaut arī pēdējais nebūtu to ņēmis savā varā.”²¹⁸ Šajā gadījumā, kā jau minēju iepriekš, rodas īpatnēja konstrukcija – ķīlas ņēmēja rokas ķīlas valdījumu realizē tā vietnieks, šajā gadījumā – kredītiestāde, kuras turējumā atrodas ķīlas devēja naudas līdzekļi.

Pirmskara tiesību teorijā atrodams viedoklis, ka nauda nemaz nevar būt par ķīlas tiesības priekšmetu, jo tā nevar būt par atsavināšanas priekšmetu un tādēļ kreditora apmierināšanai var noderēt vienīgi uz šeit (1357.pantā) tieši izslēgtās „*lex commissoria*” pamata (1462. pants)²¹⁹. Ar „naudu” Baltijas Vietējo likumu kopojumā norādītajās normās tiek saprastas naudas summas tehniskajā nozīmē, nevis naudas gabali kā atvietošanas lietas vai lietu šķira, ko pats par sevi saprotams var ne tikai ieķīlāt, bet arī tālāk atsavināt²²⁰. Tomēr pagājušā gadsimta divdesmito gadu tiesu prakse skatās uz šo jautājumu mazliet savādāk. Un proti, pielīgstot līgumā „drošības naudu”, kuru saistību neizpildīšanas gadījumā kreditoram ir tiesības paturēt savā īpašumā, kā „soda naudu”, Tiesu Palāta šādu darījumu ir kvalificējusi kā „rokas ķīlas darījumu”²²¹. Tiesu Palāta arī norāda, ka skaidra nauda, kā *fungibla* lieta katrā ziņā pāriet ķīlu ņēmēja īpašumā un ķīlu devējam paliktu vienīgi personiska obligatoriska tiesība par ķīlas atdošanu. Līdz ar to Tiesu Palāta secina, ka ķīlas devējam nemaz nepieder liettiesisks prasījums vai *vindicatio*, bet taisni personisks prasījums: skaidras naudas nodošana un pieņemšana kā drošības nauda (*Caution*) ir katrā ziņā obligāciju darījums²²². No iepriekš minētā var secināt, ka tajos gadījumos, kad par ķīlu tiek ņemta nauda, ķīlas tiesība zaudē savu liettiesisko raksturu un transformējas par drošības naudu, kas savukārt apspriežama pēc saistību tiesību tiesiskā regulējuma.

Pēc profesora Rozenfelda domām, lai arī nauda nevar būt ķīlas tiesības priekšmets, tā var pastāvēt kā nodrošinājuma veids. Nodrošinājuma jēdziens ir daudz plašāks nekā ķīlas tiesību jēdziens, un to lieto arī tad, kad kreditoram nodod nodrošinājumu vai drošības naudas īpašumu, nevis tikai ķīlas tiesību kā tādu²²³. Prasījumu noteiktas naudas summas apmērā var ieķīlāt kā bezķermenisku lietu. Šajā gadījumā ieķīlāta tiek nevis nauda, bet prasījums – noteiktas personas saistība²²⁴.

Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs, kā to norādījusi ASV Augstākā tiesa, bezķermeniskas lietas - naudas līdzekļi noguldījuma kontos var būt par ķīlas priekšmetu ar

²¹⁸ Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. gada 28.janvāris. Trešā daļa. Lietu tiesības, 890. pants.

²¹⁹ Konradi F., Valters A., *Civillikumi ar paskaidrojumiem*. Lietu tiesības. Otrā grāmata: Grāmatrūpnieks, Rīga, 1935, 317. lpp.

²²⁰ Turpat.

²²¹ Turpat, 318. lpp.

²²² Turpat.

²²³ Rozenfelds J., *Lietu tiesības*, Rīga: Zvaigzne ABC, 2000, 196.lpp.

²²⁴ Turpat.

nosacījumu, ka ķīlas ņēmējs var nodemonstrēt savu valdījumu (*possession*) par tiem, saņemot no ķīlas devēja dokumentu, kas apliecina tā tiesības uz naudas līdzekļiem kontos vai citā veidā norādot, ka ķīlas ņēmējam ir kontrole par tiem, no valdījuma izslēdzot ķīlas devēju²²⁵. Ķīlas ņēmējam nebūtu jāpieļauj ķīlas devēja netiešs vadījums (*constructive possession*) uz iekļātajiem naudas līdzekļiem, ļaujot samazināt ķīlas apmēru un izmantojot naudas līdzekļus kontos ķīlas devējam izsniegtā aizdevuma atmaksai. Šādam darījumam drīzāk būtu jāparādās grāmatvedības datos kā reālai īpašuma atsavināšanai, tādā veidā atspoguļojot ķīlas devēja patieso kredīspēju un nemaldinot par to trešajās personas – citus kreditorus²²⁶. Vēlākos gados šāds princips tiek iestrādāts Eiropas valstu Finanšu nodrošinājuma likumos.

Ņemot vērā ASV Augstākās tiesas atzinumus, rodas pretruna starp nodrošinājuma nodibināšanas faktiskajām vajadzībām un tiesību principiem, kas iedzīvināti likumos vai paražās. Kā jau minēju iepriekš, rokas ķīlas gadījumā paliek spēkā vispārējs princips, kad ar ķīlas nodibināšanu neizbeidzas īpašnieka tiesības uz iekļāto lietu, kaut arī tā nodota ķīlas ņēmēja valdījumā. Šādas pats princips pastāv arī precedentu tiesībās attiecībā uz ķīlu, kas tiek nodota ķīlas ņēmēja vai trešās personas valdījumā (*possessory pledge*). Tomēr ASV Augstākās tiesa norādījusi, ka nododot naudas līdzekļus norēķinu kontos kā nodrošinājumu ķīlas ņēmējam lietderīgi šādu darījumu pielīdzināt reālai īpašuma atsavināšanai ar mērķi aizsargāt trešo personu intereses. Vēlākos gados šāds princips tiek iestrādāts Eiropas valstu Finanšu nodrošinājuma likumos.

SECINĀJUMI:

Naudas līdzekļi norēķinu kontos pastāv kā bezķermeniskas lietas un var tikt iekļāti kā prasījumi noteiktas naudas summas apmērā. Šajā gadījumā iekļāta tiek nevis nauda, bet prasījums – noteiktas personas saistība uz izpildījumu. Kreditori, kas atrodas ārpus Finanšu nodrošinājuma likumā noteiktā subjektu loka, gadījumos, kad parādsaistības izvēlas nodrošināt ar finanšu līdzekļiem norēķinu kontā, nodibina rokas ķīlu uz parādnieka prasījuma tiesībām saskaņā ar vispārējiem noteikumiem. Tomēr attiecībā uz minēto rokas ķīlu nav radīts mehānisms, kas informētu trešās personas – potenciālos kreditorus par šāda apgrūtinājuma esamību. Tā kā naudas līdzekļi tiek atspoguļoti parādnieka grāmatvedības datos, tas var maldināt trešās personas, mākslīgi uzlabojot parādnieka finanšu stāvokli.

---

²²⁵ *Development Bank of American Samoa v. Frank and Lelegara Reed*. High Court of American Samoa. Trial Division. CA No. 110-85 (August 17, 1987) <http://www.asbar.org/Cases/Second-Series/5ASR2d/5ASR2d135.htm> (aplūkots: 2007.gada 24. aprīlī).

²²⁶ Ibid.

2. apakšnodaļa. Finanšu nodrošinājuma tiesiskais regulējums Eiropas Savienībā

Tiesiskā nenoteiktība 90. gadu beigās

Jau deviņdesmit gadu sākumā speciālisti norādīja uz tiesisko nenoteiktību attiecībā uz Centrālo banku un finanšu tirgus dalībnieku maksājumiem un vērtspapīru norēķināšanās sistēmu. Tas radīja tirgus dalībniekiem kredīta risku paaugstināšanos, stimulējot tos samazināt šos riskus caur ieskaitu (*netting*) un nodrošinājumiem (*collateralization*)²²⁷.

Deviņdesmito gadu beigās pētījums veica vairākas darba grupas, iesniedzot savus ziņojumus. Nosaukšu nozīmīgākos no tiem: Džovanni grupas Ziņojums „ES Repo tirgus: Iespējas pārmaiņām” (1999. gada oktobris), Starptautiskā apmaiņas un derivātu asociācijas Nodrošinājuma likumu reformas grupas Ziņojums „Nodrošinājuma līgumi Eiropas finanšu tirgos” (1999. gada decembris), Eiropas finanšu tirgus juristu apvienības ziņojums Eiropas Centrālās Bankas (turpmāk – ECB) sanāksmē (2000. gada jūnijs)²²⁸. Tomēr visu šo darba grupu secinājumi bija līdzīgi.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 19. maija Direktīva 98/26/EK par norēķinu galīgumu maksājumu un norēķinu sistēmās darījumiem ar vērtspapīriem (turpmāk – Norēķinu galīguma direktīva) bija svarīgs posms droša maksājumu un norēķinu sistēmu tiesiskā regulējuma izveides procesā. Īstenojot minēto direktīvu, tika konstatēts, ka ir svarīgi ierobežot sistēmisko risku, kas šādās sistēmās pastāv sakarā ar to, ka līdzās pastāv dažādas juridiskās sistēmas, un ka būtu pareizi ieviest kopīgus noteikumus attiecībā uz nodrošinājumiem, kas noteikti atbilstoši minētajām sistēmām.

Pēc Eiropas Savienības Padomes pieprasījuma ECB, sniedzot atzinumu par Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvu norādījusi, ka finanšu nodrošinājumu izmantošanas vienkāršošana, pateicoties administratīvo formalitāšu ierobežojumam, veicina efektivitāti ECB un Ekonomikas un monetārās savienības dalībvalstu centrālo banku pārrobežu darījumos, kas kalpo kopējās monetārās politikas īstenošanai. Turklāt, zināmā mērā aizsargājot finanšu nodrošinājuma līgumus pret dažām maksātnespējas tiesību normām, kopējā monetārā politika tiek stiprināta plašākā aspektā, kam atbilstoši naudas tirgus

---

²²⁷ Commission of the European Communities. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on financial collateral arrangements, Brussels, 27 March 2001, COM(2001) 168 final, 2001/0086 (COD), p.2. <http://www.europa.eu.int> (aplūkots 2007. gada 02. marts).

²²⁸ Ibid, p.28.

dalībnieki savā starpā līdzsvaro kopējo tirgus likviditāti, izmantojot pārrobežu darījumus, ko aptver ar nodrošinājumi²²⁹.

Starptautiskā apmaiņas un derivātu asociācijas Nodrošinājuma likumu reformas grupa (turpmāk – darba grupa) savā Ziņojumā „Nodrošinājuma līgumi Eiropas finanšu tirgos”²³⁰ norādījusi, ka Eiropas finanšu pakalpojumu tirgi ir ļoti strauji pieauguši pēdējos gados. Šis pieaugums ir nozīmīgi ietekmējis Eiropas ekonomiku. Pēc darba grupas atzinuma finanšu tirgus dalībnieki, slēdzot pārrobežu darījumus ar nodrošinājumu, saskaras ar šādiem tiesiskiem šķēršļiem²³¹:

- daudzās tiesību sistēmās traucējoši un nepraktiski noteikumi ķīlas vai cita veida nodrošinājuma nodibināšanai, uzlabošanai, saglabāšanai un izlietošanai;
- tiesiski aprobežojumi ķīlas ņemējam izlietojot ķīlas tiesības, ieskaitot iespēju, ka šāda nodrošinājuma izlietošana apdraud nodrošināto interesi;
- neskaidrība attiecībā uz nodrošinājuma līgumu ar īpašumtiesību pāreju izpildīšanu, ieskaitot iespēju līgumu pārveidot par vienu no saistību nodrošināšanas veidiem;
- neskaidrība par eksistējošajām kolīziju normām kā patstāvīgām tiesībām, ko pielieto nodrošinājuma līgumos ar nolūku nodibināt, uzlabošanai, saglabāt un izlietot nodrošinājumu, ieskaitot iespēju, ka atšķirīgu tiesību sistēmu likumi pieļauj sasniegt dažādus mērķus un kolīziju gadījumā, pastāvēt pretrunām starp šīm tiesību sistēmām, kuru likumu piemērot;
- īpašuma tiesību pārejas brīvprātīgums uz trešajām personām, tādām kā nodrošinājuma devēja kreditori vai cesionāri.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, darba grupa atzina, ka daži no šiem šķēršļiem ir saistīti ar ķīlas nodrošinājumu (*pledge collateral*), daži ar īpašuma tiesību pārejas nodrošinājumu (*title transfer collateral*), bet daži – ar abiem iepriekš minētajiem²³². Minētās grūtības lielākā vai mazākā mērā sastopamas gandrīz visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kā arī citur pasaulē.

---

²²⁹ Opinion of the European Central Bank of 13 June 2001, at the request of the Council of the European Union concerning a proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on financial collateral arrangements (CON/2001/13), C 196/10, *Official Journal of the European Communities*. <http://www.europa.eu.int> (aplūkots 2007. gada 02. marts).

²³⁰ Ziņojums un ar to saistītie Dalībvalstu (Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa), Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Īrija, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Somija, Spānija, Vācija, Zviedrija) Ziņojumi, ko sagatavoja Nodrošinājuma likumu reformas grupa, kuru kā *ad hoc* darba grupu 1999. gada februārī nodibināja Starptautiskā apmaiņas un derivātu asociācija, ar mērķi izpētīt tiesiskos šķēršļus efektīvai nodrošinājuma pielietošanai un likumu reformas sekmēšanai šajā jomā.

²³¹ International Swaps and Derivatives Association, Inc., Collateral Law Reform Group, Collateral Arrangements in the European Financial Markets, The Need for National Law Reform, March 2000, p. 3. <http://www.europa.eu.int> (aplūkots 2007. gada 02. marts).

²³² Turpat.

Daudzās valstīs parādās papildus specifiskas problēmas vai neskaidrība neļaujot efektīvi izlietot nodrošinājumu, piemēram, Apvienotajā Karalistē ir īpašas grūtības saistībā ar mainīgajām ķīlām (*floating charges*)²³³.

Pastāvošās tiesības Eiropas Savienībā attiecībā uz nodrošinājuma piemērošanu bija komplikētas, nekonsekventas un, galvenokārt, darboties nespējīgas. Tas radīja bažas par iecerēto aizsardzību, novedot pie neefektivitātes, pieliedinot finanšu pakalpojumu izmaksas un riskus Eiropas finanšu tirgos, īpaši attiecībā uz mazā un vidējā biznesa sektoru²³⁴. Tādēļ lai novērstu iepriekš norādītās problēmas, Eiropas Parlaments un Padome 2002. gada 6. jūnijā pieņēma Direktīvu 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem.

SECINĀJUMI:

- (1) Pastāvošās tiesības Eiropas Savienībā attiecībā uz finanšu nodrošinājuma piemērošanu bija komplikētas, nekonsekventas un darboties nespējīgas. Lai novērstu iepriekš norādītās problēmas, Eiropas Parlaments un Padome ir pieņēmusi attiecīgu Direktīvu par finanšu nodrošinājuma līgumiem, kura šobrīd ir sekmīgi iestrādāta visu dalībvalstu normatīvajos aktos. Šāda Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Parlamenta iniciatīva ir nākusi ar mērķi veicināt finanšu tirgus dalībnieku kredīta risku samazināšanu un vienotas tiesiskās bāzes izveidošanu attiecībā uz finanšu nodrošinājuma izmantošanu pārrobežu darījumos.
- (2) Eiropas finanšu pakalpojumu tirgi ir ļoti strauji pieauguši pēdējos gados. Šis pieaugums ir nozīmīgi ietekmējis Eiropas ekonomiku. Līdz ar to finanšu tirgus harmonizēšana attiecībā uz finanšu nodrošinājumu regulējošām tiesību normām ir samazinājusi finanšu pakalpojumu izmaksas un riskus Eiropas finanšu tirgos, īpaši attiecībā uz mazā un vidējā biznesa sektoru.

---

²³³ International Swaps and Derivatives Association, Inc., Collateral Law Reform Group, Collateral Arrangements in the European Financial Markets, The Need for National Law Reform, March 2000, <http://www.europa.eu.int> (aplūkots 2007. gada 02. marts). p. 4.

²³⁴ Ibid.

Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva

Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 6. jūnija Direktīva 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem (turpmāk – Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva)²³⁵ tika pieņemta Eiropas tiesību kontekstā, ko jo sevišķi veido jau iepriekš minētā Norēķinu galīguma direktīva, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 4. aprīļa Direktīva 2001/24/EK par kredītiestāžu sanācību un likvidāciju, Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 19. marta Direktīva 2001/17/EK par apdrošināšanas sabiedrību sanācību un likvidāciju un Padomes 2000. gada 29. maija Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva tika pieņemta saskaņā ar norādīto tiesību aktu vispārējo struktūru, un tajā paredzētie noteikumi ir maksimāli saskaņoti ar iepriekš minētajiem tiesību aktiem. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva papildina spēkā esošos tiesību aktus, risinot citus jautājumus un paplašinot tos konkrētās jomās, kas ietvertas minētajos tiesību aktos²³⁶.

Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva radīja Eiropas Savienībā vienotu tiesisku regulējumu finanšu nodrošinājuma izmantošanai pārrobežu darījumos. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva atcēla lielāko daļu formālo prasību, kas tradicionāli tika saistītas ar nodrošinājuma līgumiem²³⁷.

Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvas mērķis bija panākt lielāku Eiropas finanšu tirgu integrāciju un rentabilitāti, vienkāršojot aizņēmuma nodrošinājuma procesu, uzlabojot nodrošinājuma izmantošanas juridisko noteiktību un samazinot riskus kopējā tirgus dalībniekiem. Pirms Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvas pieņemšanas aizsardzību saskaņā ar Norēķinu galīguma direktīvas 9. panta 1. punktu baudīja tikai tāds nodrošinājums, ko izdevusi centrālā banka vai kas sniegts apvienojumā ar dalību īpaši izraudzītā sistēmā²³⁸. Plašāka pieeja finanšu nodrošinājumam un atbilstošs normatīvais regulējums bija nepieciešams, jo dažādie valstu tiesību akti, ko piemēroja nodrošinājuma izmantošanai, bieži

---

²³⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK (2002. gada 6. jūnijs) par finanšu nodrošinājuma līgumiem, *Oficiālais Vēstnesis* L 168, 2002. gada 27. jūnijs. Lpp. 0043 – 0050, <http://eur-lex.europa.eu>. (aplūkots 2007. gada 02. marts).

²³⁶ Turpat.

²³⁷ Eiropas Kopienų komisijas Novērtējuma ziņojums par Finanšu nodrošinājumu direktīvu (2002/47/EK) Padomei un Eiropas Parlamentam, Brisele, 2006. gada 20. decembris, COM(2006)833, galīgā redakcija, 3.lpp., http://www.europa.eu/internal-market/financial-markets/docs/collateral/fcd_report_lv.pdf (aplūkots 2007. gada 02. marts),

²³⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 98/26/EK (1998. gada 11. jūnijs) par norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās, *Oficiālais Vēstnesis* L 166, 45-50. lpp., <http://eur-lex.europa.eu> (aplūkots 2007. gada 11. marts).

vien bija nepraktiski un arī nepārredzami²³⁹. Tā rezultātā radās neskaidrība attiecībā uz finanšu nodrošinājumu kā pārrobežu darījumu aizsardzības līdzekļa efektivitāti.

Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva tika pieņemta 2006. gada 6. jūnijā un lielākā daļa dalībvalstu to īstenoja 2004. gadā. Tikai Austrija un Apvienotā Karaliste Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvu īstenoja noteiktajā termiņā līdz 2003. gada 27. decembrim, bet deviņas dalībvalstis, nebija to īstenojušas līdz 2005. gadam²⁴⁰.

Eiropas Savienības *repo*²⁴¹ tirgus, viens no lielākajiem tirgiem pasaulē, pēdējos gados strauji pieaug. Pēc Starptautiskās kapitāla tirgus asociācijas datiem Eiropas repo tirgus aptaujas datiem (2006. gada martā) repo tirgus kopējā vērtība 2005. gada decembrī jau bija pieaugusi līdz 5,883 miljardi eiro apmēram. Salīdzinājumam 2003. gada decembrī tās apmērs bija 3,788 miljardi eiro, bet 2001. gada jūnijā attiecīgi 1,863 miljardi eiro²⁴². Saskaņā ar Eirosistēmas datiem nodrošināšanas apmērs Eirosistēmas kredītooperācijas laika posmā no 2002. gada līdz 2005. gadam ir palielinājies par apmēram 33 procentiem, attiecīgi no 650 miljardiem eiro līdz 866 miljardiem eiro²⁴³.

Pieaug arī tendence, ka Eirosistēmas darījumu partneri kādā eiro zonas dalībvalstī izmanto citas eiro zonas dalībvalsts izcelsmes nodrošinājumu. 2005. gada beigās gandrīz 50 procenti Eirosistēmas izmantoto nodrošinājumu bija starpvalstu darījumi, salīdzinoši 1999.gadā šādu darījumu apmērs sasniedza tikai 12 procentus²⁴⁴.

Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva ir samazinājusi tiesisko un administratīvo slogu, kas attiecas uz nodrošinājuma ņemšanu un piemērošanu. Tā ir vienkāršojusi procedūras, kas saistītas ar finanšu nodrošinājuma radīšanu, uzlabošanu, derīgumu un piemērojamību, paredzot, ka vienīgā oficiālā prasība nodrošinājuma sniegšanai ir tā apliecināšana rakstveidā vai juridiski līdzvērtīgā veidā²⁴⁵. Tā ir arī uzlabojusi tiesisko noteiktību attiecībā uz dažādām metodēm, ko izmanto nodrošinājuma darījumos. Finanšu

---

²³⁹ Eiropas Kopienu komisijas Novērtējuma ziņojums par Finanšu nodrošinājumu direktīvu (2002/47/EK) Padomei un Eiropas Parlamentam, Brisele, 2006. gada 20. decembris, COM(2006)833, galīgā redakcija, 3. lpp., http://www.europa.eu/internal-market/financial-markets/docs/collateral/fcd_report_lv.pdf (aplūkots 2007. gada 02. marts).

²⁴⁰ Turpat, 4. lpp.

²⁴¹ Repo pēc ekonomiskajām funkcijām līdzinās nodrošinātam aizdevumam, kur aizdevējs saņem vērtspapīrus kā nodrošinājumu parādnieka saistību nepildīšanas gadījumā. Šajā gadījumā īpašumtiesības uz vērtspapīriem pāriet no parādnieka uz aizdevēju, skatīt: http://en.wikipedia.org/wiki/Repurchase_agreement (aplūkots 2007. gada 05. maijs).

²⁴² Eiropas Kopienu komisijas Novērtējuma ziņojums par Finanšu nodrošinājumu direktīvu (2002/47/EK) Padomei un Eiropas Parlamentam, 4. lpp.

²⁴³ Turpat.

²⁴⁴ Eiropas Centrālās bankas ikmēneša biļetens, 2006. gada maijs, Vienotais saraksts Eirosistēmas nodrošinājuma sistēmā, 78 lpp., <http://www.ecb.int/home/html/index.en.html> (aplūkots 2007. gada 11. marts)

²⁴⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem, 2. panta trešā daļa.

nodrošinājuma līgumu direktīva palīdz tirgus dalībniekiem labāk pārvaldīt tiesisko risku, tādējādi veicinot kapitāla izmaksu samazināšanu saskaņā ar Bāzeles II dokumentu²⁴⁶.

Nodrošinājumu efektīvas izmantošanas palielināšana ir pozitīvs notikums, jo dod investoriem iespēju piekļūt fondiem, bet kredītiestādēm – efektīvāk sniegt aizdevumus. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvas darbības jomas paplašināšana, iekļaujot nodrošinājumos arī kredītprasības, dotu turpmāku ieguldījumu līdzvērtīgu konkurences apstākļu izveidē un veicinātu šā instrumenta pārrobežu izmantošanu par nodrošinājumu. Ja kredītprasību izmantošana par nodrošinājumu tiktu atvieglota, tad labumu gūtu arī patērētāji (parādnieki), jo kredītprasību izmantošanas par nodrošinājumu rezultātā varētu radīt intensīvāku konkurenci un uzlabot kredītu pieejamību²⁴⁷.

Šobrīd Eiropas Savienības dalībvalstīs pastāv atšķirības saistībā ar formalitātēm un metodēm, lai padarītu kredītprasības par nodrošinājumu, kā tas bija ar vērtspapīriem un skaidru naudu pirms Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvas pieņemšanas. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvas darbības jomas paplašināšana, iekļaujot tajā arī kredītprasības, nodrošinātu līdzvērtīgus konkurences apstākļus visiem tirgus dalībniekiem Eiropas Savienībā²⁴⁸. Līdz ar to Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvai, atsaucoties uz Kopienas saistībām, tika izvirzīti sekojoši mērķi²⁴⁹:

- efektīvu un saprātīgi vienkāršu režīmu darbības nodrošināšana, lai radītu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju (ieskaitot repo), nosakot, ka tikai skaidras prasības vai procedūra spētu aizsargāt nodrošinājuma līgumus;
- nodrošinājuma līgumiem izveidot ierobežotu aizsardzību attiecībā uz atsevišķām maksātnespējas tiesību normām, īpaši tādām, kas kavē finanšu nodrošinājuma izlietošanu vai rada neskaidrības par tādu metožu kā divpusēja noslēguma ieskaita (*close-out netting*), papildu nodrošinājuma (*top-up collateral*) vai nodrošinājuma aizstāšanas spēkā esamību;
- radīt tiesisku noteiktību attiecībā uz kolīziju normām gadījumos, kad finanšu instrumenti (*book entry securities*) sniegti finanšu nodrošinājumam pārrobežu darījumos, piemērojot plaši pazīstamo *lex rei sitae* principu, saskaņā ar kuru piemēro tās valsts likumu, kurā atrodas īpašums;

²⁴⁶ Eiropas Kopienu komisijas Novērtējuma ziņojums par Finanšu nodrošinājumu direktīvu (2002/47/EK) Padomei un Eiropas Parlamentam, 5. lpp.

²⁴⁷ Turpat, 7. lpp.

²⁴⁸ Turpat, 8. lpp.

²⁴⁹ Commission of the European Communities, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on financial collateral arrangements, Brussels, 27.03.2001, COM(2001) 168 final, 2001/0086 (COD), p.4., <http://www.europa.eu.int> (aplūkots: 2007.gada 02. martā).

- ierobežot administratīvās formalitātes, kas jāveic personām, kas izmanto finanšu nodrošinājumu, ar nodrošinājumu līgumu spēkā esamības nosacījumiem.

Šobrīd visas Eiropas Savienības dalībvalstis atbalsta *lex rei sitae*²⁵⁰ principu, saskaņā ar kuru finanšu nodrošinājuma atrašanās vietas valsts likums ir noteicošais, novērtējot finanšu nodrošinājuma līguma spēkā esamību un piemērojamību attiecībā pret trešajām personām. Ja nodrošinājuma ņēmējam ir nodrošinājuma līgums, kas ir spēkā un ir piemērojams saskaņā ar tās valsts tiesībām, kur tiek turēts attiecīgais konts, tad nodrošinājumu spēkā esamība attiecībā pret konkurējošām īpašuma vai cita veida tiesībām un piemērojamība saskaņā ar Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīvas noteikumiem regulējama vienīgi saskaņā ar minētās valsts tiesībām²⁵¹. Minētās normas mērķis ir novērst juridisko nenoteiktību, kas rastos pretrunīgos gadījumos, pielietojot kādu citu tiesisko pamatu.

SECINĀJUMI:

Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva ir radījusi Eiropas Savienībā vienotu tiesisku regulējumu attiecībā uz finanšu nodrošinājuma izmantošanu pārrobežu darījumos. Tā ir samazinājusi tiesisko un administratīvo slogu, kas attiecas uz nodrošinājuma ņemšanu un piemērošanu un vienkāršojusi procedūras, kas saistītas ar finanšu nodrošinājuma radīšanu, uzlabošanu, derīgumu un piemērojamību, paredzot, ka vienīgā oficiālā prasība nodrošinājuma sniegšanai ir tā apliecināšana rakstveidā vai juridiski līdzvērtīgā veidā. Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva finanšu nodrošinājuma līgumiem ir radījusi īpašu aizsardzību attiecībā uz atsevišķām maksātspējas tiesību normām, kā arī radījusi tiesisku noteiktību attiecībā uz kolīziju normām pārrobežu darījumos, piemērojot *lex rei sitae* principu.

---

²⁵⁰ tulk. no latīn. – lietas atrašanās vietas likums, skat. Bojārs J., Starptautiskās privāttiesības, Zvaigzne ABC, Rīga: 1998., 109. lpp.;

²⁵¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK (2002. gada 6. jūnijs) par finanšu nodrošinājuma līgumiem, *Oficiālais Vēstnesis* L 168, 2002. gada 27. jūnijs, preambula, 0043 – 0050 lpp., <http://eur-lex.europa.eu> (aplūkots: 2007. gada 02. martā)

IV ĶĪLU STARPTAUTISKI TIESISKAIS REGULĒJUMS

1. apakšnodaļa. UNIDROIT Pārvietojamo iekārtu konvencija

Tomēr pasaules mērogā jautājums par vienotu noteikumu izstrādi saistībā ar nodrošinājuma nodibināšanu uz kustamo īpašumu tika risināts tikai pavisam nesen. Starptautisko privāttiesību unifikācijas institūta (UNIDROIT) un Starptautiskās Civilās Aviācijas Organizācijas (ICAO) sasauktajā diplomātiskajā konferencē²⁵² 2001. gadā, kad tika pieņemta Konvencija par starptautiskajām garantijām saistībā ar pārvietojamām iekārtām (turpmāk – Pārvietojamo iekārtu konvencija) un tās Aviācijas protokols²⁵³. Divi turpmākie protokoli vēl tiek gatavoti. Pārvietojamo iekārtu konvencija stājās spēkā 2004. gada 01. aprīlī un to šobrīd ratificējušas 34 valstis, tajā skaitā tādas lielvalstis kā Amerikas Savienotās Valstis, Apvienotā Karaliste, Itālija, Vācija, Francija, Ķīna, Kanāda, vairākas Latīņamerikas, kā arī Āfrikas valstis un citas²⁵⁴. Latvijas Republika Pārvietojamo iekārtu konvencijai un tās protokolam nav pievienojusies²⁵⁵.

Pārvietojamo iekārtu konvencija ir viena no visambiciozākajām un iespaidīgākajām starptautiskajām konvencijām privāto komercietesību jomā, kāda jebkad ir pieņemta²⁵⁶. Darījumi saistībā ar dārgām pārvietojamām iekārtām regulāri plešas pāri nacionālo valstu robežām un tiek pakļauti riskam un neskaidrībai, kas rodas saistībā ar atšķirībām nacionālo valstu normatīvajos aktos attiecībā uz nodrošinājumu un ar to saistītajām problēmām. Pārvietojamo iekārtu konvencija piedāvā starptautisku tiesisku režīmu attiecībā uz nodrošinājuma nodibināšanu, pilnveidošanu un prioritātes tiesībām, īpašumtiesību saglabāšanu un līzinga interesēm uz pārvietojamām iekārtām, aviācijas iekārtām, dzelzceļa ritošo sastāvu un kosmosa iekārtām un ar to saistīto interešu reģistrāciju no jauna izveidotā starptautiskā reģistrā. Tas ir aprēķināts, ka šāds režīms ik gadus palīdzēs ietaupīt ļoti lielas

---

²⁵² Konference notika 2001. gada 29. – 16. oktobrim Dienvidāfrikas Republikā Keiptaunā, tajā piedalījās 68 valstis un 14 starptautiskas organizācijas, <http://www.unidroit.org/english/conventions/mobile-equipment/conference2001/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).

²⁵³ The Convention on International Interests in Mobile Equipment (Cape Town, 2001) and its Aircraft Equipment Protocol. <http://www.unidroit.org/english/conventions/mobile-equipment/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).

²⁵⁴ <http://www.unidroit.org/english/implement/i-2001-convention.pdf> (aplūkots: 2007. gada 26. aprīlī).

²⁵⁵ <http://www.icao.int/icao/en/leb/capetown-conv.pdf> (aplūkots: 2007. gada 05. maijā).

²⁵⁶ The Official Commentary on the Convention on International Interests in Mobile Equipment and the Protocol thereto on Matters Specific to Aircraft Equipment, by Professor Sir Roy Goode. <http://www.unidroit.org/english/publications/goode/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).

naudas summas uz nodrošinājuma izmaksu finansēšanu un atvieglos jaunattīstītajām valstīm pieeju finansējumam par saprātīgu cenu²⁵⁷.

Pārvietojamo iekārtu konvencija parādnieka saistību nepildīšanas gadījumā sniedz kreditoram (ķīlas ņēmējs saskaņā ar vienošanos par saistību izpildi; potenciālais pārdevējs, kurš saskaņā ar pirkuma priekšlīgumu rezervē īpašuma tiesības; līzinga devējs saskaņā ar vienošanos par līzingu²⁵⁸) šādas priekšrocības: pārņemt savā īpašumā ķīlas priekšmetu vai noteikt kontroli pār to; pārdot vai nodot līzīngā jebkuru šādu ķīlas priekšmetu un saņemt ienākumus no ķīlas priekšmeta lietošanas²⁵⁹. Tātad no Pārvietojamo iekārtu konvencijas ir izslēgts *lex commissoria* princips un nodrošinātais kreditors var paturēt ieķīlāto lietu savu prasījumu apmierināšanai, nerīkojot pārdošanu caur publisku izsoli vai privātā kārtā.

Jebkuras no minētajām priekšrocībām komerciālajās attiecībās nodrošinātajam kreditoram ir jāizlieto saprātīgi²⁶⁰. Pirms savu ķīlas tiesību realizēšanas, nodrošinātajam kreditoram ir pienākums iepriekš rakstiski brīdināt parādnieku vai citas ieinteresētās personas²⁶¹. Visas summas, kuras pārsniedz kreditora prasījuma apmēru tiek sadalītas starp pārējiem Starptautiskajā reģistrā reģistrētajiem kreditoriem rindas kārtībā, bet jebkurš pārpalikums, ja tāds rodas, tiek atdots parādniekam²⁶². Nodrošinātā saistība tiek reģistrēta galvojuma veidā Starptautiskajā reģistrā²⁶³.

Vēl viena Pārvietojamo iekārtu konvencijas īpatnība ir tā, ka tā tiek piemērota tikai tajos gadījumos, ja uz vienošanās noslēgšanas brīdi parādnieks atrodas kādā no konvencijas dalībvalstīm, kreditora atrašanās vietai attiecībā uz konvencijas piemērošanu nav izšķirošas nozīmes²⁶⁴. Līdzējiem ir tiesības pēc saviem ieskatiem brīvi izvēlēties strīdu izskatīšanas kārtību, pat ja izvēlētajai tiesai nav nekāda sakara ar līdzējiem vai noslēgto darījumu un tā tiek uzskatīta par "sevišķo jurisdikciju"²⁶⁵. Tas ir jauns konvencionāls princips, kas piešķir līdzējiem maksimāli daudz autonomijas. Līdz šim starptautiskajās privāttiesiskajās attiecībās noteicošais princips bija tāds, ka līdzējiem savstarpējās attiecībās piemērojamā likuma izvēli

---

²⁵⁷ The Official Commentary on the Convention on International Interests in Mobile Equipment and the Protocol thereto on Matters Specific to Aircraft Equipment, by Professor Sir Roy Goode. <http://www.unidroit.org/english/publications/goode/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).

²⁵⁸ Ст. 1, часть первая, Конвенция о международных гарантиях в отношении подвижного оборудования. <http://www.unidroit.org/russian/conventions/mobile-equipment/mobile-equipment.pdf> (aplūkots: 2007. gada 26. aprīlī).

²⁵⁹ Там же, ст. 8, часть первая.

²⁶⁰ Там же, ст. 8, часть вторая.

²⁶¹ Там же, ст. 8, часть четвёртая.

²⁶² Там же, ст. 8, часть шестая.

²⁶³ Там же, ст. 16.

²⁶⁴ Там же, ст. 3.

²⁶⁵ Там же, ст. 42, часть первая.

saprātīgā veidā būtu jāsaista ar līguma noteikumiem vai paša darījuma raksturu. Ja līdzēji nav vienojušies par likuma izvēli, tad līgumsaistībās tiek piemērots tās valsts likums, kuram ar šīm saistībām ir visciešākā saite²⁶⁶.

SECINĀJUMI:

- (1) Ņemot vērā iepriekš apskatīto ķīlu juridisko dabu un Pārvietojamo iekārtu konvencijas noteikumus secinu, ka, lai gan nodrošinājums parādās galvojuma formā, tam piemīt liettiesisks raksturs. Pārvietojamo iekārtu konvencijā ir saglabāti galvenie ķīlas nodibināšanas priekšnoteikumi, tai skaitā publiskuma princips. Tomēr no Pārvietojamo iekārtu konvencijas ir izslēgts *lex commissoria* princips un nodrošinātais kreditors var paturēt ieķīlāto lietu savu prasījumu apmierināšanai, nerīkojot pārdošanu caur publisku izsoli vai privātā kārtā, kā tas bija raksturīgi Eiropas ķīlas tiesību izpratnei. Pārvietojamo iekārtu konvencijā ķīlas tiesības realizēšana ir padarīta maksimāli vienkārša un efektīva.
- (2) Pirmo reizi ir radīts režīms, kas novērsīs pretrunas starp valstu nacionālajiem likumiem, radot vienoti tiesisku noregulējumu, kā arī samazinās izmaksas to darījumu noslēgšanai, kuros tiks izmantots Pārvietojamo iekārtu konvencijā norādītais nodrošinājums.

---

²⁶⁶ Art. 3, 4. Convention on the law applicable to contractual obligations (Rome, 1980), http://www.rome-convention.org/instruments/i_conv_cons_en.htm (aplūkots: 2007. gada 26.aprīlī). Art. 7. The Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition (the Hague, 1985). http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.pdf&cid=59 (aplūkots: 2007.gada 02. maijā).

2. apakšnodaļa. Hāgas Vērtspapīru konvencija

Nepieciešamību pēc kolīziju normu kodifikācijas rosināja tas, ka mūsdienās vērtspapīru turēšana un pārvešana bija kļuvusi kritiska. Tiesiskā nenoteiktība radīja ievērojamas cenu svārstības pat ikdienišķās vērtspapīru transakcijās un darbojās kā nozīmīga barjera, kas mazināja kredībspēju un likviditāti. Nenodrošinātā kredītriska palielināšanās izraisīja sistēmisko risku un palielināja bankrota draudus visapkārt²⁶⁷. Lai novērstu šo situāciju un pastāvošo tiesisko nenoteiktību attiecībā uz vērtspapīru tirgu valstu delegācijas no visas pasaules, gan attīstītajiem finanšu tirgiem, gan pieaugošajiem finanšu tirgiem, kā arī starptautisko privāto tiesību eksperti un profesionāļi no vērtspapīru industrijas 2002. gada 13. decembrī vienbalsīgi pieņēma Konvenciju par piemērojamām tiesībām attiecībā uz starpnieku turētiem vērtspapīriem (turpmāk – Hāgas Vērtspapīru konvencija). Šobrīd Hāgas Vērtspapīru konvencija nav vēl stājusies spēkā. Lieki piebilst, ka Latvijas Republika tajā nepiedalās. Tomēr, ja Eiropas Kopiena pievienosies Hāgas Vērtspapīru konvencijai, tad tā attieksies arī uz tās dalībvalstīm.

Hāgas Vērtspapīru konvencija atspoguļo pragmatisku pieeju, kas balstīta uz pasaules finanšu tirgu diktētajām vajadzībām, ar mērķi nodrošināt noteiktību saistībā ar piemērojamām tiesību normām attiecībā uz starpnieku turētiem un pārvestiem vērtspapīriem²⁶⁸. Hāgas Vērtspapīru konvencija, ņemot vērā pieaugošā globālā finanšu tirgu vajadzības, piedāvā tiesisku noteiktību un paredzamību piemērojamo tiesību jomā attiecībā uz vērtspapīriem, kas tiek pārvesti caur klīringa un norēķinu sistēmām vai citiem starpniekiem, kā arī samazina sistēmisko risku pārrobežu darījumos un starpnieku holdingos, un sekmē pārrobežu kapitāla plūsmu²⁶⁹.

Hāgas Vērtspapīru konvencija norāda uz piemērojamajām tiesībām²⁷⁰ un nosaka kārtību attiecībā uz piemērojamajām tiesībām izvēlēto tiesību maiņas gadījumā²⁷¹. Eiropas Kopienas Komisija atzinusi, ka Hāgas Vērtspapīru konvencija, nosakot, ka jāpiemēro tās tiesības, kas speciāli norādītas vērtspapīru konta līgumā (*account agreement*)²⁷², ir radījusi

---

²⁶⁷ A Modern and Global Conflict of Laws Regime for Transactions Involving Securities Held with an Intermediary. <http://www.hcch.net/upload/outline36e.pdf> (aplūkots: 2007. gada 03. maijā).

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ Convention on the Law Applicable to Certain Rights in respect of Securities held with an Intermediary (the Hague, 2006) http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.pdf&cid=72 (aplūkots: 2007. gada 03. maijā).

²⁷⁰ Ibid, Art. 4.

²⁷¹ Ibid, Art. 7.

²⁷² Ibid, Art. 4.

pretrunas ar to režīmu, kas līdz šim tiek piemērots Eiropas Kopienā un kas nosaka, ka jāpiemēro tiesības pēc konta atrašanās vietas²⁷³.

Eiropas Savienībā pastāvošais finanšu instrumentu tiesiskais regulējums nosaka, ja vērtspapīrus (tostarp tiesības, kas izriet no vērtspapīriem) sniedz kā nodrošinājumu par labu nodrošinājuma ņēmējam, kura tiesības attiecībā uz vērtspapīriem ir likumīgi ierakstītas reģistrā, kontā vai centralizētā depozītu sistēmā, kas atrodas Eiropas Savienības dalībvalstī, šādu subjektu kā nodrošinājuma ņēmēju tiesības attiecībā uz minētajiem vērtspapīriem regulē tās dalībvalsts tiesības, kur vērtspapīri ir likumīgi ierakstīti reģistrā, kontā vai centralizētā depozītu sistēmā²⁷⁴. Visi jautājumi attiecībā uz nodrošinājumiem finanšu instrumentu veidā, kuri pārvedami ar ierakstu kontā, risināmi saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā atrodas attiecīgais konts. Atsauce uz attiecīgās valsts tiesību aktiem norāda uz šīs valsts nacionālajām tiesībām, neņemot vērā nekādas normas, kas paredz, ka attiecīgais jautājums risināms saskaņā ar citas valsts tiesību aktiem²⁷⁵.

Eiropas Kopienas Komisija norādījusi, lai gan Hāgas Vērtspapīru konvencijas tekstu iniciēja 53 Hāgas Konferences dalībvalstis, tomēr tās panākumi ir atkarīgi no tā cik valstis tajā ņems dalību un vai tai pievienosies tās ietekmīgās valstis, kas kopā pārstāv vispasaules vērtspapīru tirgu, Amerikas Savienotās Valstis galvenokārt²⁷⁶. Hāgas Vērtspapīru konvenciju parakstīja Amerikas Savienotās Valstis un Šveice 2006.gada 5. jūlijā²⁷⁷. Tajā pašā dienā Eiropas Komisija nāca klajā ar Hāgas Vērtspapīru konvencijas juridisko novērtējumu, atzīstot, ka pievienošanās Hāgas Vērtspapīru konvencijai atbilstu vislabākajām Kopienas interesēm²⁷⁸.

Eiropas Kopienā ir saskaņota pieeja attiecībā uz finanšu instrumentu kolīziju normām, nosakot, ka tās risināmas saskaņā ar finanšu instrumentu konta atrašanās vietas likumu. Tomēr attiecībā uz finanšu instrumentiem, kas tiešā veidā netiek lietoti kā nodrošinājums banku sektorā, tiesiskā noteiktība Eiropas Savienības ietveros vēl joprojām nav panākta. Šī tiesiskā neskaidrība ir nopietna problēma Eiropas Savienībā un prasa risinājumu²⁷⁹. Pievienošanās Hāgas Vērtspapīru konvencijai ir labākais veids, kā šīs problēmas risināt. Tas

---

²⁷³ Commission of European Communities. Legal Assessment of Certain Aspects of the Hague Securities Convention. http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/docs/hague/legal_assessment_en.pdf (aplūkots: 2007. gada 02. martā).

²⁷⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 98/26/EK par norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās, 9. panta otrā daļa.

²⁷⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem, 9. panta pirmā daļa.

²⁷⁶ Legal Assessment of Certain Aspects of the Hague Securities Convention.

²⁷⁷ http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=72 (aplūkots: 2007. gada 03. maijā).

²⁷⁸ Legal Assessment of Certain Aspects of the Hague Securities Convention.

²⁷⁹ Ibid.

radītu visaptverošu tiesisku regulējumu attiecībā uz starpnieku turētiem vērtspapīriem. Pievienošanās Hāgas Vērtspapīru konvencijai ir vienīgais veids kā panākt tiesisku vienotību globālā līmenī²⁸⁰.

SECINĀJUMI:

Hāgas Vērtspapīru konvencija, ņemot vērā pieaugošā globālā finansu tirgu vajadzības, piedāvā tiesisku noteiktību piemērojamo tiesību jomā attiecībā uz vērtspapīriem, kas tiek pārvesti caur klīringa un norēķinu sistēmām vai citiem starpniekiem, kā arī samazina sistēmisko risku pārrobežu darījumos un starpnieku holdingos, un sekmē pārrobežu kapitāla plūsmu. Pievienošanās Hāgas Vērtspapīru konvencijai ir vienīgais veids kā panākt tiesisku vienotību globālā līmenī.

---

²⁸⁰ Commission of European Communities. Legal Assessment of Certain Aspects of the Hague Securities Convention. http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/docs/hague/legal_assessment_en.pdf (aplūkots: 2007. gada 02. martā).

KOPSAVILKUMS

- (1) Ķīlas tiesības pamatojas uz uzticību mantai vai mantas vērtībai. Ķīlas tiesībai ir liettiesisks raksturs un tā seko mantai, nevis personai. Ķīlas tiesība dod kreditoram priekšrocības attiecībā pret aizturējuma tiesību, kam savukārt piemīt saistību tiesību raksturs. Ķīlas tiesība piešķir kreditoram nodrošinātā kreditora statusu. Nodrošinātais kreditors bauda maksātnespējas likumos noteiktās priekšrocības attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem.
- (2) Mainoties ķīlas īpašniekiem, ķīla kā apgrūtinājums uz īpašumu saglabājas līdz brīdim, kamēr tiek apmierināti nodrošinātā kreditora prasījumi. Kreditora mantisku prasījumu apmierināšanai reālu nodrošinājumu dod tikai ķīla. Līdz ar to ķīla pastāv kā ekonomiski visizdevīgākais un drošākais saistību izpildes nodrošināšanas līdzeklis kreditoram parādnieka saistību nepildīšanas gadījumā.
- (3) Dažādu valstu normatīvie akti satur vienotus noteikumus par to, ka parādnieka maksātnespēja neietekmē nodrošinātā kreditora tiesības uz ķīlas realizēšanu prioritārā kārtā attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem. Tāpat vienota prakse valstu likumos pastāv attiecībā uz to, ka jebkurš pārpalikums, realizējot ķīlas priekšmetu un apmierinot nodrošinātā kreditora prasījumus, ir jāatdod parādniekam, bet iztrūkumu ir pienākums samaksāt parādniekam. Iztrūkstošās naudas summas apmērā nodrošinātais kreditors ierindojas starp nenodrošinātajiem kreditoriem.
- (4) Vienota prakse, kas iestrādāta lielākajā daļā Eiropas valstu normatīvo aktu attiecībā uz maksātnespējas procedūrām nodrošināto kreditoru tiesībās uz ķīlas realizāciju, padara drošāku un stabilāku komercdarbības vidi visā Eiropā.
- (5) Ķīlas tiesības gadsimtu gaitā ir transformējušās no viena pavisam vienkārša veida vairākos komplicētākos veidos un uz šodienu ir iedzīvinātas visos Eiropas valstu civilkodeksos. Nekodificētajās angļu precedentu tiesībās ķīlas radikāli neatšķiras no vispār pieņemtā Eiropas ķīlu modeļa. Galvenā robežšķirtne starp vairākiem ķīlu veidiem ir valdījuma saglabāšana uz ķīlas priekšmetu vai tā nodošana kreditoram.

- (6) Mūsdienu tiesību normām vajadzētu atšķirties no vēsturiskās tiesību doktrīnas, kad kredītešanai bija mazāk svarīga loma ekonomikas attīstībā, ar to, ka nodrošinājumam ir jābūt ekonomiski izdevīgam gan kreditoram, gan parādniekam. Kreditoram ir jāiegūst reāls labums no nodrošinājuma, tajā pat laikā ļaujot parādniekam to lietot un gūt no tā peļņu sekmīgai savas komercdarbības nodrošināšanai.
- (7) Ķīlas tiesība var tikt nodibināta gan uz kustamo, gan nekustamo īpašumu. Pastāv zināmas atšķirības ķīlu veidos starp Eiropas tiesību saimes valstīs pastāvošajām ķīlām, kas veidojušās romiešu tiesību recepcijas rezultātā un Anglo-amerikāņu precedentu tiesībās pastāvošajiem ķīlu veidiem, kuriem var nepiemist Eiropas tiesībās pastāvošajām ķīlām raksturīgais absolūtais lietu tiesību raksturs. Turklāt precedentu tiesībās dažbrīd grūti nošķirt vienu ķīlas veidu no cita, tapāt kā robežšķirtne starp kustamo un nekustamo īpašumu dažbrīd parādās visai neskaidra.
- (8) Lielākajā daļā Eiropas valstu jurisdikciju ķīlas ņēmējs un ķīlas devējs var brīvi vienoties par kādu no pieejamajām ķīlas realizācijas metodēm, ievērojot *lex commissoria* principu. Anglijā pastāv visliberālākais ķīlas atsavināšanas režīms. Nodrošinātajam kreditoram, realizējot ķīlas tiesību, ir jāievēro galvenais nosacījums - ķīlas priekšmeta pārdošanai ir jābūt saprātīgai.
- (9) Nodrošinātās intereses var pastāvēt divos veidos – pirmkārt, kad kreditors ķīlas priekšmetu pārņem savā valdījumā un patur to līdz brīdim, kamēr parāda saistības ir izpildītas (*possessory securities*), un, otrkārt, kad kreditoram uz ķīlas priekšmetu pastāv tiesiska interese, bet nav uz to valdījuma (*non-possessory securities*). Otrajā gadījumā valdījuma nodošanu aizstāj nodrošinājuma reģistrācija publiskā reģistrā un ar to kreditors deklarē savu interesi uz bezvaldījuma nodrošinājumu attiecībā pret trešajām personām.
- (10) Nodrošinājuma reģistrācija publiskā reģistrā informē pārējos potenciālos kreditorus par to, ka parādnieka kustamā manta vai tās daļa jau ir izmantota par nodrošinājumu citām parāda saistībām, un nosaka prioritāti kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtībai, ja uz parādnieka kustamo mantu tiktu reģistrēts pēc kārtas nākošais nodrošinājums.

- (11) Ķīlas tiesībai piemīt aksesors raksturs, tā eksistē tikai kā prasījuma nodrošināšanas veids un ir cieši saistīta ar kreditora prasījuma pastāvēšanu. Ja kreditors noslēdz vairākus aizdevuma līgumus ar vienu un to pašu parādnieku, tad kreditors var izmantot tikai to ķīlas tiesību, kas ir paredzēta tā līguma izpildes nodrošināšanai, kura saistības netiek pildītas. Tādēļ, noslēdzot aizdevuma līgumus un ar tiem saistītos ķīlas līgumus, kreditoram līgumos ieteicams ietvert papildus tiesību aizsardzības mehānismus “*cross security*” un “*cross default clauses*” veidā.
- (12) Kreditors var vienoties ar parādnieku un paredzēt aizdevuma līgumā, papildus ķīlām un galvojumiem, arī citus saistību izpildes nodrošināšanas mehānismus - *cross security*, *cross default*, *pari passu*, *negative pledge*. Tomēr minētajiem nodrošinājumiem ir tikai konsensuāls raksturs un reālu nodrošinājumu parādnieka saistību nepildīšanas gadījumos tie nesniedz.
- (13) *Negative pledge* klauzula bieži mēdz parādīties nodrošinājuma līgumos un aizliedz parādniekam īpašumu apgrūtināt ar citu kreditoru interesēm. Minētā klauzula ir ļoti svarīgs noteikums kvazi - nodrošinātos aizdevuma līgumos, tomēr šai klauzulai ir saistību nodrošinājuma raksturs, nevis liettiesisks raksturs.
- (14) Finanšu nodrošinājuma likums nosaka, ka finanšu ķīlas ņēmējs ir tiesīgs brīvi, bez jebkādu citu papildu procedūru veikšanas, atsavināt finanšu instrumentus trešajai personai vai par labu sev, attiecīgi par saņemto summu dzēšot savus prasījumus. Finanšu ķīlas ņēmējam nav saistoši tādi citos likumos paredzēti pienākumi ķīlu realizācijas gadījumā kā: paziņošana ķīlas devējam par ķīlas atsavināšanu, izsoles rīkošana, atsavināšanas noteikumu apstiprināšana tiesā, noteiktu termiņu sagaidīšana un līdzīgi noteikumi. Finanšu ķīla ir nostādīta privilēģētākā stāvoklī, jo pat, ja šis pats finanšu nodrošinājums ir iekļāts saskaņā ar citu ķīlas veidu, priekšroka uz ķīlu ir finanšu ķīlas ņēmējam. Finanšu ķīlas realizāciju nekavē tā apķīlāšana, arests, finanšu ķīlas devēja maksātnespējas procesa pasākumi vai likvidācijas process. Līdz ar to finanšu ķīlas ņēmējs visos gadījumos var apmierināt savu prasījumu un ir nostatīts labvēlīgākā stāvoklī attiecībā pret pārējiem kreditoriem.

- (15) Finanšu nodrošinājuma saistību subjektiem nav uzlikts pienākums sniegt informāciju tos uzraugošajām iestādēm par noslēgtajiem finanšu nodrošinājuma līgumiem, un trešajām personām nav iespējas iegūt ziņas par slēgtajiem darījumiem, atšķirībā no komercķīlas vai hipotēkas. Tomēr šādu situāciju būtu iespējams novērst, ja finanšu nodrošinājuma darījums tiktu atspoguļots ķīlas devēja grāmatvedības datos kā reāla īpašuma atsavināšanai vai citā publiskā reģistrā kā apgrūtinājums. Tādā veidā ķīlas devējs atspoguļotu savu patieso finanšu stāvokli un potenciālie kreditori ar to netiktu maldināti.
- (16) Ar Finanšu nodrošinājuma likuma spēkā stāšanos, noslēdzot līgumus par finanšu nodrošinājumu ar īpašuma tiesību pāreju, Latvijas civiltiesībās sevi ir pieteicis no romiešu tiesībām pazīstamais, tomēr līdz šim Latvijas tiesībās ierobežoti pielietotais tiesību instruments – fiduciārā ķīla.
- (17) Fiduciāro ķīlu juridiski nevar uzskatīt par ķīlas veidu tā klasiskajā izpratnē, jo saistību izpildes nodrošināšanai tiek izmantotas īpašuma tiesības. Tomēr fiduciārā ķīla pilda ķīlas galveno funkciju – nodrošina saistību izpildi un ir cieši saistīta ar nodrošināto prasījumu, jo izbeidzas ar tā pastāvēšanas brīdi.
- (18) Fiduciārā ķīla ir ļoti ērts prasījumu nodrošināšanas veids, kuru var nodibināt bez nevajadzīgas valsts iestrāžu līdzdalības, jo atšķirībā no komercķīlas tā nav jāieraksta publiskā reģistrā.
- (19) Naudas līdzekļi norēķinu kontos pastāv kā bezķermeniskas lietas un var tikt ieķīlāti kā prasījumi noteiktas naudas summas apmērā. Šajā gadījumā ieķīlāta tiek nevis nauda, bet prasījums – noteiktas personas saistība uz izpildījumu. Kreditori, kas atrodas ārpus Finanšu nodrošinājuma likumā noteiktā subjektu loka, gadījumos, kad parādsaistības izvēlas nodrošināt ar finanšu līdzekļiem norēķinu kontā, nodibina rokas ķīlu uz parādnieka prasījuma tiesībām saskaņā ar vispārējiem noteikumiem. Tomēr attiecībā uz minēto rokas ķīlu nav radīts mehānisms, kas informētu trešās personas – potenciālos kreditorus par šāda apgrūtinājuma esamību. Tā kā naudas līdzekļi tiek atspoguļoti parādnieka grāmatvedības datos, tas var maldināt trešās personas, mākslīgi uzlabojot parādnieka finanšu stāvokli un palielinot tā kredītspēju.

- (20) Pastāvošās tiesības Eiropas Savienībā attiecībā uz finanšu nodrošinājuma piemērošanu bija komplicētas, nekoncektas un darboties nespējīgas. Lai novērstu iepriekš norādītās problēmas, Eiropas Parlaments un Padome pieņēma attiecīgu Direktīvu par finanšu nodrošinājuma līgumiem, kura šobrīd ir sekmīgi iestrādāta visu dalībvalstu normatīvajos aktos. Šāda Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Parlamenta iniciatīva ir nākusi ar mērķi veicināt finanšu tirgus dalībnieku kredītrisku samazināšanu un vienotas tiesiskās bāzes izveidošanu attiecībā uz finanšu nodrošinājuma izmantošanu pārrobežu darījumos.
- (21) Eiropas finanšu pakalpojumu tirgi ir ļoti strauji pieauguši pēdējos gados. Šis pieaugums ir nozīmīgi ietekmējis Eiropas ekonomiku. Līdz ar to finanšu tirgus harmonizēšana attiecībā uz finanšu nodrošinājumu regulējošām tiesību normām ir samazinājusi finanšu pakalpojumu izmaksas un riskus Eiropas finanšu tirgos, īpaši attiecībā uz mazā un vidējā biznesa sektoru.
- (22) Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva ir radījusi Eiropas Savienībā vienotu tiesisku regulējumu attiecībā uz finanšu nodrošinājuma izmantošanu pārrobežu darījumos. Tā ir samazinājusi tiesisko un administratīvo slogu, kas attiecas uz nodrošinājuma ņemšanu un piemērošanu un vienkāršojusi procedūras, kas saistītas ar finanšu nodrošinājuma radīšanu, uzlabošanu, derīgumu un piemērojamību, paredzot, ka vienīgā oficiālā prasība nodrošinājuma sniegšanai ir tā apliecināšana rakstveidā vai juridiski līdzvērtīgā veidā.
- (23) Finanšu nodrošinājuma līgumu direktīva finanšu nodrošinājuma līgumiem ir radījusi īpašu aizsardzību attiecībā uz atsevišķām maksātspējas tiesību normām, kā arī radījusi tiesisku noteiktību attiecībā uz kolīziju normām pārrobežu darījumos, piemērojot *lex rei sitae* principu.
- (24) Ņemot vērā iepriekš apskatīto ķīlu juridisko dabu un Pārvietojamo iekārtu konvencijas noteikumus secinu, ka, lai gan nodrošinājums parādās galvojuma formā, tam piemīt liettiesisks raksturs. Pārvietojamo iekārtu konvencijā ir saglabāti galvenie ķīlas nodibināšanas priekšnoteikumi, tai skaitā publiskuma princips. Tomēr no Pārvietojamo iekārtu konvencijas ir izslēgts *lex commissoria* princips un nodrošinātais

kreditors var paturēt ieķīlāto lietu savu prasījumu apmierināšanai, nerīkojot pārdošanu caur publisku izsoli vai privātā kārtā, kā tas bija raksturīgi Rietumeiropas ķīlas tiesību izpratnei. Pārvietojamo iekārtu konvencijā ķīlas tiesības realizēšana ir padarīta maksimāli vienkārša un efektīva. Pirmo reizi ir radīts režīms, kas novērsīs pretrunas starp valstu nacionālajiem likumiem, radot vienoti tiesisku noregulējumu, kā arī samazinās izmaksas to darījumu noslēgšanai, kuros tiks izmantots Pārvietojamo iekārtu konvencijā norādītais nodrošinājums.

- (25) Hāgas Vērtspapīru konvencija, ņemot vērā pieaugošā globālā finanšu tirgu vajadzības, piedāvā tiesisku noteiktību piemērojamo tiesību jomā attiecībā uz vērtspapīriem, kas tiek pārvesti caur klīringa un norēķinu sistēmām vai citiem starpniekiem, kā arī samazina sistēmisko risku pārrobežu darījumos un starpnieku holdingos, un sekmē pārrobežu kapitāla plūsmu. Pievienošanās Hāgas Vērtspapīru konvencijai ir vienīgais veids kā panākt tiesisku vienotību globālā līmenī.

ANOTĀCIJAS

The present paper describes a nature of a pledge as collateral on movables in national and international law. The right of the pledge is formed as real security for a creditor interests in a case of debtor's payment default or non – performance of other contractual obligations. The main objective of any security is to protect creditor's interests in debtor's insolvency. Secured creditors have a priority towards unsecured creditors under a procedure provides by insolvency law of each national legislature.

In nearly all jurisdictions the pledge is incorporated into commercial and civil law. By increasing economic exchange classical forms of the security have been changed. The possessory pledge has become non – effective. In economics of developed countries movables play an important role in trade financing. It is especially important in small and medium business sector, when small companies do not own any real property and cannot provide any security except the pledge of assets. Consequently a new type of the security – a non – possessory pledge has formed, in some jurisdictions known as “commercial pledge”. In the case of non – possessory pledge assets of the company secure their debts and the debtor has been valid to operate those assets in casual commercial activities.

Expanding global economics and opening new financial markets additionally to usual collaterals such as a surety, a mortgage or a pledge, financial collateral is incurred. Financial pledge exists as a type of security and it is established over borrower's assets such as financial instruments and cash. The financial collateral secured domestic and cross – border transactions is a new form of security to be adopted by parties all over Europe.

The present paper analyses historical aspects of the pledge and its transformation up to nowadays. The author compares civil codes of European countries and depicts distinctions between civil law and common law. The paper reflects a doctrine of law and analyses the Model Law on Secured Transactions (1994) issued by ERBD and the Convention on International Interests in Mobile Equipment (Cape Town, 2001) developed by the UNIDROIT, as well as Convention on the Law Applicable to Certain Rights in Respect of Securities Held with an Intermediary (the Hague, 2006). In connection with financial collateral the paper regards a matter of the Directive of the European Parliament and of the Council on financial collateral arrangements as well as the Hague Securities Convention (2002). The main objective of paper is an intensive research of the matter regarding security rights of collateral as pledge. The paper has been structured into three chapters including sub – chapters.

Darbs veltīts ķīlas kā saistību izpildes nodrošinājuma uz kustamo mantu tiesiskajam regulējumam gan nacionālajās, gan starptautiskajās tiesībās. Ķīlu tiesības ir izveidojušās kā liettiesisks jeb reāls nodrošinājums kreditoram gadījumā, ja parādnieks parādu nesamaksātu vai neizpildītu kādu cita veida pienākumu. Ķīlas nodrošinājuma galvenais mērķis ir aizsargāt kreditora intereses parādnieka maksātnespējas gadījumā. Ar ķīlu nodrošinātais kreditors realizēt savu ķīlas tiesību var prioritāri attiecībā pret nenodrošinātajiem kreditoriem atbilstoši tai kārtībā kāda paredzēta normatīvajos aktos par maksātnespējas procesu attiecīgajā nacionālajā valstī.

Gandrīz visās jurisdikcijās ķīlas tiesības pastāv kā neatņemama komerciesību vai civiltiesību sastāvdaļa. Palielinoties saimnieciskajai aprītei, klasiskās ķīlas formas, kas saistītas ar valdījuma uz ķīlas priekšmetu nodošanu kreditoram, sāka kļūt neefektīvas. Attīstīto valstu ekonomikā kustamā manta spēlē milzīgu lomu biznesa finansēšanas nodrošināšanā. Īpaši svarīgi tas ir mazā un vidēja biznesa sektorā, kad nelieliem uzņēmumiem nemaz nepieder jebkāda veida nekustamie īpašumi, bet aktīvu galvenā sastāvdaļa ir krājumi un prasījuma tiesības. Līdz ar to laika gaitā ir radies jauns ķīlas veids – komercķīla, kad uzņēmuma parāda saistību nodrošināšanai kalpo vienīgi uzņēmuma kustamā manta un parādnieks pats ar to var rīkoties savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai.

Paplašinoties globālajai tirdzniecībai un atveroties jauniem finanšu tirgiem, papildus ierastajiem saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļiem – galvojumam, hipotēkai vai komercķīlai, ir radies vēl viens jauns papildus nodrošinājuma veids - finanšu ķīla ar visai īpatnēju un Latvijas civiltiesībām nepazīstamu juridisku konstrukciju. Arī finanšu ķīla pastāv kā viens no saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļu veidiem, kas tiek nodibināts uz kustamu mantu – finanšu instrumentiem un finanšu līdzekļiem.

Darbā analizēti ķīlas rašanās vēsturiskie aspekti un ķīlas tiesības transformācijas process līdz mūsdienām. Autore ir salīdzinājusi vairāku Eiropas valstu civilkodeksus, kā arī aprakstījusi Rietumeiropas tiesību sistēmas atšķirības ar Anglo – amerikāņu precedentu tiesībām. Darbā atspoguļota vadošo zinātnieku tiesību doktrīna un analizēti *EBRD* izstrādātie *Model Law on Secured Transactions (2004)*, apskatīta *UNIDROIT Convention on International Interests in Mobile Equipment (Cape Town, 2001)*, kā arī jaunākā no konvencijām - *Convention on the Law Applicable to Certain Rights in Respect of Securities Held with an Intermediary (the Hague, 2006)*. Saistībā ar finanšu nodrošinājumu darbā ir analizēta *Directive of the European Parliament and the Council no Financial Collateral arrangements (2002)*. Par darba mērķi tika uzstādīta ķīlas tiesības institūta kā viena no saistību izpildes nodrošināšanas līdzekļu veidiem tiesiskā regulējuma padziļināta izpēte gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī.

AVOTU SARAKSTS

Normatīvie akti

Starptautiskās konvencijas :

1. Convention on the Law Applicable to Certain Rights in Respect of Securities Held with an Intermediary (the Hague, 2006) http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.pdf&cid=72 (aplūkots: 2007.gada 02. maijā).
2. Convention on the Assignment of Receivables in International Trade (New – York, 2004) <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/payments/receivables/etc-assignment-convention-e.pdf> (aplūkots: 2007.gada 02. maijā).
3. The Convention on International Interests in Mobile Equipment (Cape Town, 2001). <http://www.unidroit.org/english/conventions/mobile-equipment/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).
4. The Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition (the Hague, 1985). http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.pdf&cid=59 (aplūkots: 2007.gada 02. maijā).
5. The Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome, 1980). *Official Journal*, http://www.rome-convention.org/instruments/i_conv_cons_en.htm (aplūkots: 2007. gada 20. martā).

Eiropas Savienības regulas un direktīvas:

1. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem. *Oficiālais Vēstnesis*, 2002. gada 27.jūnijs. <http://eur-lex.europa.eu>. (aplūkots: 2007. gada 02. martā).
2. Eiropas Savienības Padomes Regula (EK) Nr.1346/2000 par maksātspējas procedūrām. *Oficiālais Vēstnesis*, 2000. gada 30. jūnijs. <http://eur-lex.europa.eu>. (aplūkots: 2007. gada 02. martā).
3. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 98/26/EK par norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās. *Oficiālais Vēstnesis*, 1998. gada 11.jūnijs. <http://eur-lex.europa.eu>. (aplūkots: 2007. gada 02. martā).

Nacionālie tiesību akti:

1. Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. gada 11. maijs.
2. Aktīvu un ārpusbilances saistību novērtēšanas noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas norādījums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. gada 27.februāris.
3. Komerčķīlas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. gada 11. novembris.
4. Likums "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātspēju": LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996. gada 02. oktobris.
5. Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. gada 24. oktobris.
6. Latvijas Civillikums: LR likums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1937. 28.janvāris.

Ārvalstu tiesību akti:

1. French Civil Code http://195.83.177.9/upl/pdf/code_22.pdf (aplūkots: 2007. gada 02.aprīlī).
2. German Civil Code (BGB)
http://www.law.ed.ac.uk/file_download/courses/handouts/LLM/119/1730_germancivil_code.pdf (aplūkots: 2007. gada 02. aprīlī).
3. Uniform Commercial Code <http://www.law.cornell.edu/ucc/ucc.table.html> (aplūkots: 2007. gada 02. aprīlī).

Starptautisko organizāciju izdoti dokumenti:

4. Principles of International Commercial Contracts (2004). International Institute for the Unification of Private Law.
<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 02. aprīlī).
5. Model Law on Secured Transactions (1994). European Bank for Reconstruction and Development. <http://www.ebrd.com/pubs/legal/secured.pdf> (aplūkots: 2007. gada 27.aprīlī).

Literatūras avoti

Grāmatas:

1. Birziņa L., Romiešu tiesības, Rīga: Poligrāfists, 1997.
2. Bitāns A., Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība AGB, 1997.
3. Bojārs J., Starptautiskās privāttiesības, Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.
4. Grūtups A., Kalniņš E., Civillikuma komentāri, Trešā daļa, Lietu tiesības, Īpašums, Otrais izdevums, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
5. Konradi F., Valters A., Civīllikumi ar paskaidrojumiem. Lietu tiesības. Otrā grāmata: Grāmatrūpnieks, Rīga, 1935.
6. Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? *Dienas Bizness*, 2006. gada oktobris.
7. Rozenfelds J., Lietu tiesības, Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.
8. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā, Rīga: Latvijas Universitāte, 1999.
9. Torgans K., Norēķinu tiesiskais regulējums. Otrais papildinātais izdevums, Rīga: TNA, 2004.
10. Torgāns K., Grūtups A., Balodis K., Višņakova G., Petrovičs S., Kalniņš E., Bitāns A., Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1400. – 2400.). Otrais izdevums. Rīga: Mans Īpašums, 2000.
11. Višņakova G., Balodis K., Civillikuma komentāri, Lietas, Valdījums, Tiesības uz svešu lietu (841. – 926., 1130. – 1400.). Rīga: Mans Īpašums, 1998.
12. Vīnzarājs N., Civiltiesību problēmas, Raksti (1932.-1939.). E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, Rīga: 2000.
13. Французский гражданский кодекс. Научная ред. канд. юрид. наук. Д. Г. Лаврова. Санкт- Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
14. Международное частное право. Краткий курс под ред. доктора юридических наук Н.И. Марышевой. – Москва: Издательский дом „ИНФРА-М”, 2003.
15. Покровский И. А., Основные проблемы гражданского права. Статут (в серии «Классика российской цивилистики»). Москва: 1998.
16. Bond Markets: Law and Regulation. Group of Authors. Edited by T. B. Little, H. Parry, M. Taylor. Lux Gentium Lex, London, 1999.
17. Bridge M., Personal Property Law. Second edition: Blackstone Press Limited, London, 1996.

18. Dyson H., *French Property and Inheritance Law – Principles and Practice*. University Press, Oxford, 2003.
19. *The French Civil Code*. Revised Edition: Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127 & Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, The Netherlands, 1995.
20. *The German Civil Code*. Revised Edition (as amended to 1 January 1992): Fred B. Rothman & Co. Littleton, Colorado 80127, 1994.
21. Harris D., Champbell D., Halson R., *Remedies in Contract and Tort*, Second Edition: London: Cambridge University Press, 2005.
22. Sommer J.H., *Where is a bank account?* Maryland Law Review, Inc., 1998.
23. Wood P.R., *International Loans, Bonds and Securities Regulation*. Sweet & Maxwell: London, 1995.

Raksti grāmatās:

1. Barrière F., Grimaldi M., *Trust and Fiducie*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 567-582.
2. Drobnig U., *Security Rights in Movable*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 511-525.
3. Hondius E., *Towards a European Civil Code*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 71-89.
4. Lando O., *Non – performance (Breach) of Contracts*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 333-347.
5. Müller-Graff P.C., *EC Directives as a Means of Private Law Unification*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, Ars Aequi

- Libri – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 7-19.
6. Zimmermann R., *Roman Law and European Legal Unity*. Towards a European Civil Code, Second Revised and Expanded Edition: Group of Authors. Edited by A.Hartkamp, M. Hesselink, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, *Ars Aequi Libri* – Nijmegen. *Kluwer Law International*. The Hague, London, Boston, 1998, p. 21-39.

Publikācijas preses izdevumos:

1. Balodis K., Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā, Rīga: *Likums un Tiesības*, 2005.
2. Plokšta G., Kas ir finanšu nodrošinājums? *Dienas Bizness*, 2006. gada oktobris.
3. Sommer J.H., Where is a bank account? *Maryland Law Review*, Inc., 1998.

Elektroniskie informācijas avoti:

1. Eiropas Kopienų komisijas Novērtējuma ziņojums par Finanšu nodrošinājumu direktīvu (2002/47/EK) Padomei un Eiropas Parlamentam. Brisele, 2006. gada 20.decembris, COM(2006)833. Galīgā redakcija. http://www.europa.eu/internal-market/financial-markets/docs/collateral/fcd_report_lv.pdf (aplūkots 2007. gada 02.marts).
2. Commission of the European Communities. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on financial collateral arrangements, Brussels, 27 March 2001, COM(2001) 168 final, 2001/0086 (COD), <http://www.europa.eu.int> (aplūkots 2007. gada 02. marts).
3. Commission of European Communities. Legal Assessment of Certain Aspects of the Hague Securities Convention. http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/docs/hague/legal_assessment_en.pdf (aplūkots: 2007. gada 02. martā).
4. A Modern and Global Conflict of Laws Regime for Transactions Involving Securities Held with an Intermediary. <http://www.hcch.net/upload/outline36e.pdf> (aplūkots: 2007. gada 03. maijā).
5. The Official Commentary on the Convention on International Interests in Mobile Equipment and the Protocol thereto on Matters Specific to Aircraft Equipment, by Professor Sir Roy Goode.

- <http://www.unidroit.org/english/publications/goode/main.htm> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).
6. Opinion of the European Central Bank of 13 June 2001, at the request of the Council of the European Union concerning a proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on financial collateral arrangements (CON/2001/13), C 196/10, *Official Journal of the European Communities*. <http://www.europa.eu.int> (aplūkots 2007. gada 02. marts).
  7. Report of World Bank and the People's Bank of China "Secured Transactions Reform and Credit Market Development in China" in January, 2006, cited by: Secured Transactions Law Reform in China: Can a Commercial Law Serve the Needs of the Market? Edited by: Su Lin Han, <http://www.chinareview.info/pages/main1.htm> (aplūkots: 2007. gada 24. aprīlī).
  8. Sjef van Erp. Globalisation or Isolation in New Dutch Property Law? The New Civil Code of the Netherlands and the New Civil Codes of the Netherlands Antilles and Aruba Compared. <http://www.ejcl.org/75/art75-2.doc> (aplūkots: 2007. gada 20. martā).
  9. Speech of Senior Vice President and General Counsel of The World Bank Roberto Dañino, The Importance of the Rule of Law and Respect for Contractual Rights in Transition Countries, on 5th December 2003, supported by: European Bank for Reconstruction and Development and The British Institute of International and Comparative Law. <http://siteresources.worldbank.org/INTLAWJUSTICE/214576-1139604306966/20818761/RuleofLawEBRD120503.pdf> (aplūkots: 2007. gada 29. aprīlī).

Juridiskās prakses materiāli

1. LR Augstākās tiesas Senāta spriedums lietā Nr.SKC-203. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2002.
2. *Development Bank of American Samoa v. Frank and Lelegara Reed*. High Court of American Samoa. Trial Division. CA No. 110-85 (August 17, 1987) <http://www.asbar.org/Cases/Second-Series/5ASR2d/5ASR2d135.htm> (aplūkots: 2007.gada 24. aprīlī).

Maģistra darbs „**Ķīla kā saistību izpildes nodrošinājuma veids starptautiskajos privāttiesību darījumos**” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: **Aiga Mieriņa** _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: **Prof., dr.iur. Jānis Rozenfelds** _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Starptautisko attiecību un diplomātijas katedrā 2007. gada 07. maijā

Studiju metodiķe: **Skaidrīte Millere** _____